

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

98

Viorel Mureșan - 60

Cosmin Perța, Ioan Moldovan, Ștefan Manasia, Adrian Popescu

Radu Șerban - TransAparențe

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul IX, Nr. 3 (98), martie 2013.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința,

Carmen Ardelean - redactori asociați; **Györfi-Deák György** - colaborator.

Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

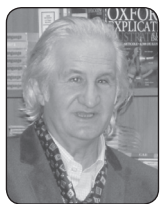
deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Literarului Române din București.

Sumar

- George Vulturescu**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-3
- Daniel Săuca, George Vulturescu** la „Transilvania culturală” pp. 4-5
- Sălăjeni la Consulatul General al României la Szeged p.5
- Daniel Săuca, Viorel Mureșan** – 60 p.6
- Cosmin Perța, Viorel Mureșan**. Constituirea ritualică a imaginii pp. 6-9
- Ioan Moldovan, Viorel Mureșan**, poetul pp. 9-10
- Ștefan Manasia**, Pentru **Viorel Mureșan** p.10
- Adrian Popescu**, Nu știi de unde vin versurile... p.10
- Viorel Mureșan**, Colecția de călimări – Raftul liric. Târziu, ridicând paharul spart... pp.11-12
- Imelda Chința**, Eros și Logos într-un amplu tratat de singurătată pp. 13-14
- Marcel Lucaciu**, Zânaticul Stănescu pp. 15-16
- Parodie de **Lucian Perța** p.16
- Carmen Ardelean**, Dialectica mulțimii vide pp.17-18
- Pamfil Bilțiu**, Cu savanți – etnografi în Maramureș, Țara Oașului și București pp. 19 – 20
- Alexandru Jurcan**, Perdeaua de rubin p.20
- Călin Stegorean, Radu Șerban** – 50 pp. 21-22
- Radu Șerban**, TransAparențe p.22
- Ioan F. Pop**, Peripatetisme p.27
- Oana Merca**, Hermeneutica hasdeeană... pp. 28-30
- Györfi – Deák György**, Pietrele popii din Creaca pp. 31-32
- Viorel Tăutan**, Dragoste și poezie... pp.33-34
- Poeme de **Viorel Tăutan** p.34
- Viorel Tăutan**, Distracție instructiv-educativă p.35
- Marin Pop**, Legăturile lui **Iuliu Maniu** cu Mișcarea Legionară descrise de **Corneliu Coposu** pp. 36-41
- Lucian Perța, Ștefan Doru Dăncuș**, Cărțile României p.42
- Ileana Petrean – Păușan**, Despre forum-iștii...anonimi sau „pseudonimi” p.43
- Ștefan Doru Dăncuș**, Ce vom face? p.43
- Ileana Petrean – Păușan**, Un altfel de **Noica** și Cultura duhului pp.44-45
- Ileana Petrean – Păușan, Ștefan Goanță** – 80 p.46
- Mariana Pop**, *Altarul de nisip* – drama depersonalizării p.46
- Daniel Hoblea, Viorel Tăutan**, Malaxorul de martie pp. 47-48
- Copertele I, IV și paginile 23 – 26 sunt ilustrate cu lucrări ale artistului vizual **Radu Șerban**.

George Vulturescu

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Scaunul gol de lângă foc

*Prietenilor plecați: Alexandru Pintescu, Dorin Sălăjan,
Ion Baias, Emil Matei*

Îi văd pe prietenii mei în jurul focului
înalt. Au privirea ațintită spre jarul lui și
nu le văd ochii:
nu știu cum pâlpâie flăcările în ochii lor
de când au murit

E mereu un loc liber lângă foc
un loc al cărui frig îi trezește din când în când
ce văd ei în locul acela gol,
pe cine văd, nu știu

Șapte stejari au tăiat pentru focul lângă care stau
dranițe de lemn pentru șapte fântâni nu se
vor mai face din trunchiurile lor
scânduri pentru șapte sicrie nu se vor mai ciopli
nici șindrile pentru acoperișul bisericii

Șapte securi stau alături aruncate în iarbă
pe cozile lor se usucă sudoarea palmelor
dă-le Doamne, puterea să taie și
mâine șapte stejari ca să nu se stingă focul

Primul care vorbește e Ion Baias:
„Am întrebat iarba pe unde treceam:
- E adevărat că frumusețea locuiește într-un stejar
aprins de fulger? ...”
„- Trebuie să bei vin lângă foc, adăugă
Alexandru Pintescu, dacă nu vrei să vezi pe
crengile uscate nălucile memoriei ...”

Focul pâlpâie (îl văd pe Emil Matei cum
mai aruncă vreascuri), focul e în primejdie
dacă nu-l privesc și ochii de pe scaunul gol

„- Cel care întârzie privește încă
focurile de pe Someș din lanurile cu floarea soarelui”,
adăugă Dorin Sălăjan, tocmai când
pe scaunul gol se așază Dumnezeu
ca să-i pot privi prin ochii lui cum se ridică
și iau cele șapte securi din iarbă
să mai doboare șapte stejari

- Doamne, tu numai prin cenușă poți veni
focul dă o bătălie cumplită, lucrează s-o aștearnă
în orbitele lor pentru tâlpile tale

Vânătoare cu șoim împăiat

„Hai să vânăm astăzi ceva ce încă n-am mai vânat”, îmi zise șoimul de pe pervazul geamului meu privind-mă cum scriu.

„Îți trebuie gheare pentru vânat și un plisc fioros, îi silabisesc. Nu vezi că ți s-a zbârcit pielea pe oase și penele ți s-au rărit în aripi?”

„N-am mai vânat pentru că nu mi-ai arătat nimic ce poate fi vânat, peroră șoimul. M-ai ținut pe pervazul geamului tău în timp ce scriai ani întregi. E cumva o vânătoare și scrisul?..”

”Niciodată nu știm cine se înstăpânește peste cine: cuvântul sau sensul cuvântului. Stau aplecat asupra literelor precum ochiul deasupra unei fântâni. Oare nu sunt eu șoimul și tu doar o pasăre împăiată pe pervazul geamului meu de la etajul trei...?”

„Cel care vânează nu trăiește: trăiește doar cel care este vânat. Poruncește-mi, zeflemi șoimul, să vezi dacă mirosul sângelui nu-mi mai este străin..”

„Du-te, îi zic într-o doară, în satul meu de sub codru vei vedea pe treptele casei un copil așteptând colindătorii: el are colăcei în mâini și mere aurii..”

Dus a fost șoimul a rămas doar găinațul său pe pervazul blocului de la etajul trei

Continui să scriu și văd totul: intră colindătorii în curte cu zurgălăi și buhaie mama Irina și tatăl meu Gheorghe le pun în trăistuțe colăcei și mere galbene iar copilul care eram stă pe trepte cu orbitele goale și-mi strigă:

„Nu-ți fie teamă: în găinațul de pe pervaz e ceea ce a văzut șoimul în ochii literelor este ceea ce însuși Dumnezeu a văzut cu ochii tăi: vânatul și vânătorul sunt tot una”.

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Asociația Culturală JAD
Asociația Scriitorilor din Sălaj
Cenaclul literar „Silvania”
Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” Zalău

ORGANIZEAZĂ
LECTURĂ PUBLICĂ
George Vulturescu
prezentat de Viorel Mureșan

Data: Joi, 7 februarie 2013, ora 13⁰⁰
Loc: Biblioteca de la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” din Zalău

SPONSORI: SARMIS • UJS CARTEL ALFA - FILIALA SĂLAJ
GRIFF HOTEL • TIME OUT • BASARAB IMPORT-EXPORT

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, P-ța 1 Decembrie 1918, Nr. 11, Tel./ Fax: 0260 612 870

Joi, 7 februarie 2013

Numele Tău este în siguranță

Îngropat adânc în gura mea e numele Tău
precum într-un buncăr din care soldații încercuiți
nu mai pot ieși
numele Tău e însăși buncărul în care suntem încercuiți
soldați bravi care ne facem nevoile peste tot

Chiar și literele poemului s-au gudurat una
lângă alta și s-au strâns ca un șnur la gâtul meu.
Și acum sunt aproape pe pielea mea: ca o tăbliță
de metal încălzită la gâtul soldatului încercuit

Îngropat adânc în gura mea e numele Tău
precum într-un buncăr din care soldații încercuiți
nu mai pot ieși
zidurile lui sunt de o vreme atât de lipite de mine
de calota creierului meu în care ești îngropat
e ca o gingie crudă întreaga calotă
și orice sunet pe care încerc să-l pronunț crește din
carnea ei ca și dinții

Numele Tău este în siguranță
sub calota creierului meu e cald și bine
literele cresc când e cald și bine
precum cresc dinții din gingia crudă

adânc îngropat este numele Tău
precum sunt în siguranță soldații încercuiți într-un buncăr
în timp ce liberi își fac nevoile peste tot

George Vulturescu la „Transilvania culturală”

Daniel SĂUCA

Un nou invitat de marcă la lecturile publice organizate de Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Asociația culturală JAD, Cenaclul literar „Silvania” și Asociația Scriitorilor din Sălaj: poetul George Vulturescu, directorul revistei „Poesis” din Satu Mare, directorul Direcției Județene de Cultură din județul vecin. George Vulturescu – la biblioteca de la Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian” din Zalău, director prof. Ioan Lung – a fost prezentat de poezii și profesorii Viorel Mureșan și Marcel Lucaci. Înainte de lectura publică, poetul sătmărean a participat la o nouă ediție a emisiunii „Transilvania culturală” de la Radio Transilvania Zalău, emisiune din care redăm aici câteva fragmente, editate. Dialogul integral îl puteți vedea pe internet la adresa <http://salajulpenet.ro/video.php?vid=200>.

Sponsorii șirului de lecturi publice de la Zalău: Sarmis, UJS Cartel Alfa filiala Sălaj, Time Out, Griff Hotel, Basarab Import – Export. Le mulțumim și pe această cale pentru sprijin.

„Oriunde m-aș duce, voi rămâne tributar, încărcat cu această energie a spațiului meu, care este spațiul Codrului Sălajului și Chioarului”

(...) **Rep.: George Vulturescu, fondatorul, editorul și realizatorul revistei literare de la Satu Mare, „Poesis”, o revistă care a făcut deja istorie, care este o istorie a literaturii române contemporane.**

George Vulturescu: Spui cuvinte mari, Daniel Săuca. Oricât vom face noi și vom fi membri ai filialei admirabile, pe care o iubim, filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, membri ai Uniunii Scriitorilor de la București, noi suntem niște marginali. Dar noi avem steaua noastră, avem destinul nostru. Aceste locuri, așa cum știi foarte bine, zona Sălajului, Satu Mare, Maramureșul, zona Codrului, au avut personalități culturale care în vremuri potrivnice au reușit să facă ceva, au scos ziare, sunt multe cărți editate în această zonă. Vremurile potrivnice ne-au împărțit în fel și chip, dar noi, spiritual, suntem ai acestei zone geografice, a Codrului Sălajului. Sigur că o să mă audă și colegii din Satu Mare, și nu mă ascund, peste tot, uitați-vă în interviurile mele, spun că fac parte din acest spațiu geografic. Vreau să-i mulțumesc aici unui critic renumit, Cornel Ungureanu, care scrie o istorie și sperăm

să o putem lansa și la Zalău, și la Satu Mare, despre geografia locurilor. Acolo va reieși foarte bine această energetică a locurilor. Este o energetică specifică, a locului, de la deal, de la bulgăre de cuvânt. Oriunde m-aș duce și aș primi nu știu câte funcții, la București, la Bruxelles și mai știu eu unde, voi rămâne tributar, încărcat cu această energie a spațiului meu, care este spațiul Codrului Sălajului și Chioarului. Am mai spus în mai multe interviuri ale mele, această zonă unea, nu despărțea. Chioarul, Sătmărușul, Sălajul ne-au unit, nu ne-au despărțit. Numai că trebuie să privești fără să fii politician. Să privești cu spiritul tău, cu legăturile tale tradiționale. Acest lucru se vede în cărțile mele. (...)

„Poezia nu mai valorează în viața socială nimic”

Rep.: Poetul dăruiește? Sau se întrebă?

G.V.: Poetul nu stă cu mână întinsă, nici în fața Domnului. Nu există trufie aici. Numai că poetul are puterea să vorbească nu numai în numele lui, pentru că dacă ar vorbi numai în numele lui, ar fi umil. El are puterea care și-o ia din noi toți. Și atunci se întrebă: „Doamne, de ce ne-ai părăsit?” Și de aici începe poezia.

Rep.: I-am întrebat și pe Ioan Es. Pop, și pe Ana Blandiana, pe mulți alți invitați la această emisiune: mai are poezia un rol mântuitor? Mai are un sens, un rol practic în această lume în care trăim?

G.V.: Am văzut ce v-au răspuns foarte mulți dintre ei. Sunt oameni pe care îi citesc, îi urmăresc, îi frecventez. Felicitări pentru că ați reușit să aduceți o asemenea galerie de oameni admirabili. Mulțumesc că m-ați adăugat și pe mine în rândul lor. Le mulțu-

mesc celor care te sprijină, pe tine și pe colegii tăi de la „Caiete Silvane”, pe Flavius Lucăcel, pe colegul Hoblea, toți pentru care am venit, Viorel Mureșan, bunul meu prieten, un poet extraordinar, Tăutan și toți ceilalți. Vă prețuiesc foarte mult. Mă întorc la răspuns: nu. Poezia nu mai valorează în viața socială nimic. Însă vreau să spun că n-aș vrea să fiu trist eu, scriitorul, ca și mulți dintre noi. Cred că are de pierdut calitatea vieții sociale. Uitați-vă la personalitățile care strălucesc în viața socială de astăzi, ce componentă au ele. Nicio componentă spirituală, culturală. Sunt goi, sunt corupți, sunt plini de patimi care înjosesc umanul. Vă amintiți că primii credincioși, și primii oameni care au propovăduit credința,

au trăit prin peșteri. Acum noi, poeții, scriitorii, cu orgoliul acesta pe care trebuie să ni-l asumăm, suntem niște peșteri umblătoare printre ei. Da, se duc la biserică foarte mulți și dintre politicieni, se duc să se fotografieze că sunt acolo la biserică, se duc să-mi arate că eu au dat bani din bugetul comun al județelor și al țării, dar fotografiați trebuie să fie ei. Nu mai au acea evlavie de altădată. Omul se subțiază, nu trupește ci spiritual. Într-o zi le va fi foarte greu. Le va fi foarte greu fără noi. Noi vom fi bastonul acela în mâna orbilor. Pentru că vreau să spun: de multe ori, eu, cel care mi-am pierdut un ochi, mă simt uneori mai bine. Cred că sunt foarte mulți orbi în jurul meu și au ochii foarte sănătoși.

Sălăjeni la Consulatul General al României la Szeged

La Consulatul General al României la Szeged din Ungaria a avut loc vineri, 8 Martie 2013, o manifestare dedicată Mărțișorului și zilei de 8 Martie. Acțiunea a fost organizată de Consulatul General al României la Szeged și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în colaborare cu cadre didactice ale catedrei de limba română a Universității din Szeged, cu Autogovernarea Română din Szeged și cu un grup de elevi de la Școala generală bilingvă din Micherechi, care au susținut un scurt program artistic. La invitația Consulului General al României la Szeged, sălăjeanul Ioan Fodoreanu, meșterul și rapsodul popular Ileana Grațiana Pop, referent al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a fost

prezentă la manifestare, oferind mărțișoare tradiționale tuturor celor prezenți și vorbind despre tradițiile județului Sălaj.

Cu acest prilej, Daniel Săuca, directorul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

a făcut o donație de cărți și reviste din partea instituției ce o conduce, dar și din partea Asociației Jurnaliștilor din Sălaj, Asociației Colecționarilor din Sălaj și a redacției cotidianului Magazin Sălăjean.

Manifestarea a fost un bun prilej pentru consolidarea colaborării cu Consulatul General al României la Szeged, cât și cu comunitatea românească din țara vecină.

Viorel Mureșan – 60

Pe 1 aprilie poetul, colegul nostru Viorel Mureșan împlinește 60 de ani. Mi se pare normal, firesc să-l omagiem pe cel care a marcat literele sălăjene și transilvane într-un mod excepțional. La Zilele revistei „Caiete Silvane”, ediția a VI-a, din 22-23 martie a.c., vom prezenta un supliment al revistei dedicat „poetului de la Surduc”. Și tot atunci vom lansa volumul II al „Colecției de călimări”, carte ce va apărea la editura „Caiete Silvane”. Le mulțumesc – doamnelor Zoe Mureșan și Carmen Ardelean, lui Flavius Lucăcel – tuturor celor care m-au sprijinit, mai ales din prețuirea pe care o poartă autorului „Pietrelor nimicului”, pentru realizarea celor menționate, ca și acestui grupaj din revista noastră. La Mulți Ani, Viorel Mureșan!

Daniel SĂUCA

Viorel Mureșan. Constituirea ritualică a imaginii

Cosmin PERȚA

Motto:

„Creația artistică seamănă, prin unele dintre aspectele sale, cu contemplația mistică, ce poate să meargă și ea, de la discursul confuz până la viziuni precise. Între starea de vis și meditația tehnică se interpune contemplația”

Henri Delacroix, *Psihologia artei*

A. Falsul modernism și paradoxul poetic

Mircea Cărtărescu în „Postmodernismul românesc” se declară într-o notă de subsol (pag. 188) a nu fi de acord cu includerea în postmodernism de către Gheorghe Perian, în cartea sa „Scriitori români postmoderni” (1996), a unor autori optzeciști ca Viorel Mureșan, Ion Mureșan, Matei Vișniec, Marta Petreu, Călin Vlasie etc.

E adevărat că Viorel Mureșan nu prea are un aer postmodern, fiind mai mult, la o primă vedere, un neomodernist de cea mai pură speță. Notația de tip suprarealist rămâne una din tehnicile sale „de bază”, dar nu în „sensul” absurdului ludic, ci al notației disparate, al „tregerii abile dintr-un regim în altul al imaginației” (Radu G. Țeposu) și al limbajului.

Nu mai puțin adevărat, la o lectură atentă a po-

emelor selectate de Al. Mușina în a sa antologie optzecistă, vom constata că ludicul, umorul absurd suprarealist sunt chestiuni de tehnică și de suprafață, poemele camuflând, în profunzimea lor, ceea ce intuise și criticul întunecatului-grotesc deceniu nouă: tragism și cruzime, o tensiune specific modernistă, acel fior tragic-metafizic, pe care „poetii în blugi” nu l-au cultivat. Astfel, corect ar fi ca optzeciștii să se împartă în două tabere: nu doar „poetii în blugi” (postmoderni), ci și poeții „la costum” (neomoderniști).

De altfel, Viorel Mureșan recunoaște într-un interviu publicat în revista „Poesis”, nr. 3-4-5/ 2007, că „scheletul fiecărei opere e făcut din acel *natalis humus* care arde în noi. Numai carnea decorativă o pune lumea prin care trecem”, altfel spus avem de a face cu o trăire modernă, îmbrăcată în haine asortate ultimei mode, postmodernismul. În același interviu, Mureșan își declară poezia ca pornind de la Lautréamont, mizând pe straniețea imaginii, pe oximoron, dar și pe memorie și mai ales pe imaginație. Rezultă totuși o rețetă destul de apropiată de postmodernism: memorie plus imaginație plus oximoron.

Viorel Mureșan nici nu vrea să audă că nu ar fi optzecist și postmodern: „nu există nici o ruptură între echinoxii anilor '80 și optzecismul propriu-zis. Aceași generație biologică, demers literar asemănător. Numai că în timp ce Echinoxul acumulse o mică tradiție de aproximativ un deceniu, asupra căreia se concentra pentru a-și impune un stil, celelalte nuclee optzeciste puteau fi mai libere în manifestări, mai eclecticice și deloc constrânse să se raporteze la ceva anume”, declară el în aceeași

pagini din „Poesis”. Dar chiar dacă este așa, nu este un argument suficient de puternic pentru a justifica totuși esențiala distanțare estetică față de optzecismul „tare”, dar nici nu ne putem hazarda să-l declarăm pe Viorel Mureșan un modern întârziat.

Acest lucru este cu atât mai evident cu cât poetul ardelean își definește singur maniera: „viziune, (fals) lettrism, ambiguitate artistică, simbolism, joc vis-realitate, hiperbolă, nehotărâre între denotație și conotație” sau un amestec între „nisipul avangardelor târzii cu țândări din statuia expresionistă”. Iată o definiție a unui estetism extrem de difuz, având elemente romantice (viziune, joc vis-realitate, hiperbolă), moderniste (lettrism, simbolism, ambiguitate artistică), avangardiste și expresioniste, dar toate acestea, combinate, dau un postmodernism de toată frumusețea, recunoscut chiar și de poet prin formula: „nehotărârea între denotație și conotație”.

Poetica lui Viorel Mureșan este până la urmă una a comprimării, a senzațiilor concentrate, a imaginilor percutante create din cuvinte puține. O poetică a unei atmosfere mai mult decât a descrierii unui spațiu, a unei viziuni fulgurante, abia schițate, cutremurătoare și sfâșietoare prin acuitatea detaliului, mai mult decât a amplerelor viziuni superflue.

Mureșan nu se ferește nici de referințe, nici de intelectualism, însă și aici operează cu bisturiul, toate trimiterile sale fiind atât de fin insinuate în text încât nimic nu distonează, nimic nu produce șocul pe care scontează referințele la reprezentanții optzecismului „tare”.

Per ansamblu, Viorel Mureșan este un poet al trăirilor acute, care nu lasă loc de echivoc, deși tehnica este tocmai aceea a echivocului. Este aici un paradox pe care numai poezia îl poate îngloba, acela al omului pătruns de frig care dărdăie și într-o după-amiază călduroasă.

B. Postmodernul hâtru și melancolic

Poezia lui Viorel Mureșan, ca o ladă de zestre de la țară, în care sunt strânse lucrurile cele mai de preț, mici și strălucitoare sau mari și utile, cu încărcături sentimentale, ritualice sau metafizice ni se arată încă din volumul de debut, *Scrisori din muzeul pendulelor* (1982), ca având o expresie matură, conștientă de sine, care cristalizează și reține doar fragmente ale unui „esențial” spart, caleidoscopic.

Mult mai mult decât în volumele următoare, în *Scrisori din muzeul pendulelor*, Mureșan își asumă condiția postmodernă, închipuind lumea ca un cumul de cunoștințe finite, după dictonul ușor aplicabil postmodernismului „tot ce este de făcut s-a făcut deja, tot ce este de știut se știe deja”, dar nu se rezumă la un simplu joc al combinatoriciei, încercând să dinamite-

ze și să îndulcească pe cât se poate această „sfârșeală” postmodernă cu o falsă viziune, tot postmodernă, dar omogenă, cu sonorități elegiace și puseuri melancolice:

„Scriu din partea de sus a unui muzeu
în care totul se știe precis
chiar numele în câteva limbi al bestiarului aplecat
peste elipsele roșii
lăsate de el în nisip”

(**Scrisori din muzeul pendulelor**)

Intertextualitatea ironică este și ea la ea acasă în acest volum, dar miza este aici a unei stranietăți aparate (specificată încă din titlul poemului la care ne vom referi, însă prezentă în toate textele lui Mureșan), neîntâlnită la reprezentanții optzecismului „tare”, mixată cu o ironie hâtră, plină de sens, a cărei finalitate nu este hohotul de râs, ci zâmbetul melancolic:

„scriu caietele de piatră
confesiune cu dinții scrâșniți
cum a spus «bunul și solemnul medic cu ceas de aur»
Gottfried Benn

în ele viața va fi o gaură de tunel
la care ajungi din întâmplare
ca pe urmele unui foc de țigară”

(**Pisica de lemn sau ochii strainii și triști ai textului**)

În volumul următor, *Biblioteca de os* (1991), postmodernismul nu este abandonat complet în favoarea viziunilor moderne și a sevelor grele, expresioniste, ci revine în altă formă, aceea a unei foarte accentuate autoreferențialități, proiectată pe același fundal de „ruine” livrești:

„iată-mă singur, numai cu vocea uscată
ea șterge bătaia pendulei pe zid

sunt la biblioteca de os maimuța-mi arată
cu un baston stelele cerului în cădere
și rămâne pe gânduri ca pe un morman de ruine”

(**Biblioteca de os**)

Și aici, stranietatea, melancolia revin în forță, se strecoară pe sub pielea textului făcându-l să freacă-te, conferindu-i o atmosferă noptatică, răcoroasă și calmă, mai importantă decât „sensul” textului sau decât jocurile de imagini și cuvinte:

„patru femei au dus luna pe targă
în jurul ei noaptea
e un cor de doamne bătrâne”

(**carte poștală cu cor de femei**)

Această atmosferă, a unei tragedii calme și calde care are loc în interiorul textului și se cuibărește imediat și în interiorul lectorului, la fel de nenumită, la fel de pudică și timidă, însă presantă și neostoită, se va accentua odată cu volumul următor, *Pietrele nimicului* (1995), însă va căpăta și alte attribute, individualizându-se, separându-se oarecum de restul expresiilor, devenind mai intensă și autoritară:

„moartea
nici ea nu vine dintr-odată
la o oră cândva hotărâtă
vine pe rând
cum ies șobolanii la baltă
să se adape
cum se adună frigul iernii
în bare metalice”

**(Copilăria se pierde ca o șosea printre două
șiruri de case)**

Deja postmodernismul lui Viorel Mureșan începe să se rarefieze, odată cu cel de-al treilea volum. Rămâne doar oximoronul guvernator, jocul intelectual, foarte rarele aluzii textualiste și referințe livrești. În rest totul capătă gravitate, mai mult decât înainte, însă nu neapărat o gravitate melodramatică, ci una hâtră, asemenea ironiei sale, care oricând poate cădea într-un absurd de cea mai pură speță. Deși aceasta ar putea fi o caracteristică postmodernă, nu este în acest caz, fiind mai mult o marcă a tristeții exasperante, exprimate prin lucruri banale și sau de neînțeles, pe care poetul ardelean a rafinat-o în celelalte volume și nu o va mai abandona de aici încolo:

„unde va în oraș curge o țeavă
ceva mai încolo în univers cade ploaia
și toți o lasă să cadă”

(pietrele nimicului)

Ramele nordului (1998) pare o continuare firească a volumului anterior, nu se schimbă nici un registru, doar înscenarea e alta, spațiile misterioase, jocurile cu luminile și umbrele, cu detaliile, imaginea unui sat arhetipal, a unei lumi mitice sunt accentuate pentru a cuprinde în aceste „rame” imaginea nouă a unei lumi vechi, prin percepții proaspete, minimaliste, dar și profunde. „Fiorul” este același:

„anul acesta în grădinile satului
au mai crescut treizeci de cruci
cu șapte mai mult decât anul trecut
frunzele de pe jos toată vara au
făcut semne îmbietoare
frunzelor din copaci:
- să veniți la noi avem liniște din belșug
fiecare se va întoarce acasă cu câte un mare pachet”

(Marele pachet)

Tot aici avem un soi de *ars poetica*, un poem care concentrează credința lui Viorel Mureșan despre ce ar trebui să însemne poemul și finalitatea sa. Un amestec de fantasmare stranie, de expresionism și textualizare este formula în care poetul ardelean a ales să scrie acest text revelator oarecum pentru concepția sa estetică de maturitate. Aici nu mai rezistă nimic din estetica postmodernă, doar mărturisirea unei profesii de credință realizată prin orice mijloace, supusă transformărilor cu scopul precis și explicit al inducerii unor fibre textuale, a unei atmosfere, a unei imagini sau a unui gând:

„scrie cu sânge și taci

așa porunci mâinii mele de cârpă
cu o voce de uleiuri întinse pe mare
păianjenul

scrie cu rouă pe fața unui copil adormit
când se va trezi să i se pară
că el a spus propozițiile acestea”

(Fragment)

Sângele expresionist, entitatea stranie și dramatică, păianjenul, contrapuse fineții și curățeniei roșii așezate pe fața unui copil. Două expresii în una singură, asta pare a fi poezia lui Mureșan. Avem și aici o antinomie, aceea a scrierii încrâncenate, pornite din suferință, care trebuie să ajungă vidată de orice nebuloasă, de orice conflict, la un lector pur, cu singur scop al învățaturii. De aici toată această grijă, toată această precizie, concizie, toată această duiosie și lapidaritate a poemelor lui Viorel Mureșan.

Nu pot încheia scurta prezentare a acestui poet fără să mai fac o remarcă referitoare la cealaltă trăsătură deosebit de importantă a textelor sale: ironia hâtră de care am mai vorbit. Ea apare în mai toate textele acestui poet sub diferite forme, chiar și în mijlocul celor mai grave apropieri de real, însă mereu cu distincție, mereu rușinată, sub faldurile aceleiași melancolii înțelepte. Uneori însă ea cuprinde texte întregi, de sine stătătoare, în care zâmbetul și tristețea se împletesc involuntar în aceste jocuri de inteligență și gratuitate estetică. Cel mai adesea este observabil acest lucru în volumul *Lumina absentă* (2000):

„azi-noapte a venit la mine pascal
și m-a rugat să-i șterg propoziția
aceea nenorocită cu trestia gânditoare
fiindcă s-a cam grăbit când a lăsat-o pe hârtie
scrie în locul ei – mi-a mai spus –
că trestiiile despre care vorbeam
erau foarte rare

*că vântul făcea multe zile
de la una la alta
de la una la alta*

(Dictonul)

În ansamblu, poezia lui Viorel Mureșan reface un traseu mut de la citadin la rural, de la postmodernismul huruitor și aglomerat al orașului la liniștea metafizică, aplicată a satului. E lung și anevoios acest traseu de constituire a unei lumi mitice în mijlocul unui univers dezorientat și absurd, dar Viorel Mureșan este un expert care nu se lasă tracasat de ce e în jur. El ia și comprimă, timpul, durerea, imaginea, sensul, le sparge-n bucăți, le amestecă bine și le varsă pe foaie într-o ordine fixă, știută numai de el și de cei care citesc printre rânduri.

Lumea poetică a lui Viorel Mureșan este una a „prezențelor”, fie că sunt umane sau de alt tip, ele sunt cele care coordonează mișcările poemului. Un set de umbre, fulgurante, abia bănuite, care se strecoară printre cuvinte și-ncep să șoptească povești. Putem astfel să vorbim aici de o estetică a umbrelor, a aparențelor, cu poeme în care nu doar morții pot să aibă fantome, ci și locurile, și oamenii vii, și pot oricând să te împresoare.

Viorel Mureșan, poetul

Ioan MOLDOVAN

De la *Scrisori din muzeul pendulelor* (1982), *Biblioteca de os* (1991), *Pietrele nimicului* (1995) până la recenta *Ceremonia ruinelor*, Viorel Mureșan a desfășurat o devenire poetică a cărei engramă are toate elementele care să-i confere nu numai singularitate ci și fermitatea configurării unei generoase, limpezi și admirabile maturități lirice. Imagismul hiperrafinat al poeticii lui Viorel Mureșan este doar una dintre fațetele sale, poate cea care-ți ia ochii. Calitatea plasticității e mereu dublată de ineditul mișcării imprimată de poet unei imagini, încât resorturile ei corespund mai puțin voinței de compoziție plastică, precum la parnasieni, cât unei energii configurative de tipul celei care alimentează haiku-ul japonez.

Ceara, osul, piatra sunt, în inventarul de „materii” preferate de poet – pentru facultatea lor de a prezerva semnele esențiale ale realului – cele care asigură coerența (prin revenire și prin reverie) viziunii lirice la Viorel Mureșan. „Doamna de Ceară”, „Biblioteca de os”, „Pietrele nimicului” – pentru a face trimitere numai la titlurile utilizate de poet – sunt metafore unghiulare ale universului poetic al lui Viorel Mu-

reșan, păstrate de către autor ca pe niște puncte de fugă în „ramele” poemelor sale.

Respingând sporovăiala din poem și practicând, cu delicia dexterității și rafinamentului, o poetică a sugestiei, a ambiguității, deseori a jocului combinativ al acestora, într-un regim de brevilocvență controlată, Viorel Mureșan preferă vegetațiilor încalcite ale verbalizării retorice o „sărăcie” a elementelor de compoziție și a aranjamentelor lirice amintind de ikebana niponă. Discursului sfătos îi este preferat „fragmentul”, în care rezonanța lirică rezultă din misterioasa prospețime a fluxului sugestiv trecut prin filtrele sofisticate ale golului și plinului: „scrie cu sânge și taci/ așa porunci mâinii mele de cârpă/ cu o voce de uleiuri întinse pe mare/ păianjenul/ scrie cu rouă pe fața unui copil adormit/ când se va trei să i se pară/ că el a spus propozițiile acestea” (*Fragment*).

Trebuie înlăturată o posibilă eroare: poezia foarte rafinată a lui Viorel Mureșan (ca sintaxă a sugestiei) nu este fragilă, nu e rarefiată din punctul de vedere al substanței lirice; dimpotrivă, „fragmente” sale au efectul *zorilor* dintr-un vers al său: „zorii veneau fără mâini și le lunecau cu forță în ochi”. La această intrare în forță în imaginația cititorului a poemelor lui Viorel Mureșan contribuie din plin travaliul comparației. Aceasta e întotdeauna o provocare, un instrument de insolitare a contextului, asigurându-se o zonă de mister, de ambiguitate prelungită: „mai alb decât cerul era fumul spitalului de nebuni/ și se coșcovea ca o mireasă cu simțul umorului negru”; „în ochii noștri se vedeau tăcerile/ precum prin fereastră cenușa/ unei perechi de bocanci”: „ușile-n beznă față în față/ ca trestii pe baltă/ ca oasele mâinii”; „ziua era singură ca o cizmă pe/ jumătate ieșită din gheață”; „tu erai verde și numai puțin semănai/ în ziua aceea cu mălul frământat de guzgan”; „ochii mei răriți/ ca pânza din drapele”; „n-am stat/ să fumez pe inima ei/ ca o înnoptare flanând pe scări la vagoane”; „totuși gândul a fost pe jumătate rostit/ cum cade lumina ferestrei pe o mâncare de raci”. Puțini, foarte puțini poeți au această uluitoare capacitate de a asocia „obiecte” ale lumii pentru a obține mirabilele vedenii poetice, deopotrivă clare și evocatoare, iradiind parcă din desenul sau fluxul imaginarului amețitoare, grave proiecții reflexiv-poetice.

Inventând spații și timpuri strict poetice – prin utilizarea ingenioasă a „materialului” cotidian –, translând cutare element al imediatității în cadrele poemului, Viorel Mureșan ne atrage într-o aventură a lecturii în urma căreia chiar și ceea ce ne este posibil a imagina, bazându-ne pe un îndelung verificat simț al concretului, ne apare ca o propunere de acces într-o lume a posibilului, într-un univers al semnelor etern ambiguu: „la câțiva metri deasupra orașului/ printre frunzele unui castan/ vântul legăna o bandă magnetică” (*Pastel însângerat*).

Poezia lui Viorel Mureșan solicită un lector dispus să accepte toate convențiile, și mai ales cele ce decurg cu complicate rafinări din congruența planului real cu cel livresc: „stau pe vârful casei și ascult/ ho-ho-te-le de răs ale lui edgar allan poe înăuntru/ pe deasupra capului meu zboară/ un stol mare de corbi/ în grădina de-alături se vindecă-ncet un câine bolnav/ pe mâinile tale/ tot încet/ se-mbracă umbrele în seară” (*Fragment*). Uneori dăm în cărțile sale de câte un poem urmat de o dată, o dată a poemului, cu siguranță, pentru că alături stă un alt text, *nedatat*, dar care, *mirabile visu*, conține tot o stare, e drept, a îngerului, și care, la drept vorbind, e tot poetul în exercițiul misiunii sale: „îngerul stă în amiază pe-un craniu/ stă și lăcrimează de prea multa lumină care îi intră în ochi/ oricine-ai fi/ trecătorule/ nu-l întreba de ce plânge/ că s-ar putea să te apuce plânsul/ împreună cu el” (*Scenariu*).

Ca *trecător* prin poezia lui Viorel Mureșan (citește *cititor*), nu întrebăm nimic: destul că ne apucă și râsul și plânsul și orice altă stare pe care îngerul poeziei sale ne-o transferă cu o generozitate ce nu poate izvorî decât dintr-o autentică vocație poetică.

Poet adevărat, puternic, viu, subtil și rafinat, Viorel Mureșan intră și el într-o vârstă de viață ne-măitânără, dar, ca să vezi și să admiri!, poezia sa e din plin stăpână pe forțele sale cuceritoare. La mulți ani, Vio, cale bună mai departe prin tărâmul ideal al poeziei!

Pentru Viorel Mureșan

Ștefan MANASIA

Întotdeauna, extrem de dificil mi-a fost să scriu la aniversară, în dosare encomiastice sau pentru „numere” *quasicordiale*. Nu pentru că n-aș avea prieteni despre care să merite să o fac, nu pentru că mi-ar fi greu să admir: dimpotrivă, sînt atîția în fața cărora mă înclin, atîtea paginile ce-mi activează cord, ficat, stomac; și-apoi, mi-s un meridional cu lacrima ușoară. Un simț al ridicolului exagerat mă oprește adesea să spun ceea ce (cred că) simt/ știu (despre maeștrii ale căror trucuri le-am copiat/ îmbunătățit).

Mă uluiește, la fiecare nouă carte, disponibilitatea lui Viorel Mureșan de a se livra – ca un adolescent primului bordel ivit în cale – **poeziei**, răsfățînd-o și răsfățîndu-ne cu o recuzită (imagine, muzică, prozodie) cum astăzi rar mai găsim pe rafturile librăriilor. Care e secretul? Să i se potrivească, sexagenarului

optzecist, dictonul din finalul unui jurnal de Gheorghe Crăciun („Diabolică cu adevărat e doar tinerețea bătrînului”)? Avea Crăciun dreptate, dar nu știu în ce mod și cred că nici el nu știa. Pentru că vitalitatea, prospețimea, *calitatea* poemelor scrise, an după an, de Viorel Mureșan au surse variate și, vai!, mai întotdeauna înșelătoare. Ele pot fi răsfoirea unui album din pictorii flamanzi sau a unei antologii de haikuri legată cu panglică, paharul de palincă aburit sau ceașca de cafea în care se adună-nsurarea, sau relectura – a cîta oară – a *Tobei de tinichea* (despre care odată mi-a vorbit cu încîntarea aia unică, în barul New York), sau pisicile răsărind printre ardelenăștile case, sau semnul de boală, sau semnul de bucurie, sau amintirea unei anecdote teribile din viața de goliar.

Lent în mișcări, calm în vorbire, mai mereu senin-amuzat, Viorel Mureșan capătă în scris zvicnetul marilor prădători (tereștri, acvatici, aeriene) și poemul se așterne în pagină caligrafic, memorabil, (ar spune Horia Ursu) *vederos*: „tot pe atunci/ cu o lamă împinsă în deschiderea ușii/ m-am tăiat rău la umărul stîng/ iar ceea ce mi se ivi îndată din rană/ era o lădiță luminoasă de lemn/ apoi un șir necurmat de hambare luminoase/ prinse a curge din umărul meu/ și pe deasupra lor o mîncă goală plutea-n vînt”.

Nu știi de unde vin versurile enigmatice ale lui Viorel Mureșan...

Adrian POPESCU

Nu știi de unde vin versurile enigmatice ale lui Viorel Mureșan, dar ele te uluiesc prin stranietatea lor ermetizantă. Ai spune că italienii interbelicului, binecunoscuți, frecvențați de poet, dintr-un sentiment de admirație, presupun, l-au învățat severa lecție poetică de epurare a imediatului, pentru a lăsa deplină vibrația abstracțiunile insolite. Dacă ar fi să-l ascultăm pe Montale, cel care spunea, „se trece ocazia (de la care pornești) sub tăcere”, pentru a rămâne starea lirică, ar exista o primă explicație. Dar e mai mult decât aceasta, Viorel Mureșan a reușit, în orice caz, dincolo de tehnica ermeticilor amintiți, să-și formeze răbdător, dăruit, ingenios, un stil inconfundabil, de emoții intelectuale, unde lumea din jur este transformată în semne și embleme, în „engrame” cu sintagma lui Ion Negoițescu. La mulți ani, meștere de versuri și eseuri dublu rafinate!

Colecția de călimări – Raftul liric

Târziu, ridicând paharul spart...

Viorel MUREȘAN

Există destine literare care, după o adolescență sau o tinerețe aproape frenetică, își află calea către operă într-o solitudine marțială. Poate fi vorba de mari sensibilități, ulcerate de neprevăzut, care se închid în sine, pentru a se deschide în forme artistice curioase și îndrăznețe, uneori de un remarcabil relief. Credem că un astfel de caz este și Adriana-Rodica Barna, poetă cu biografie sinuoasă, dar numai pe jumătate la vedere, de aceea greu încadrabilă între optzeciștii gălăgioși. „2010 e anul apariției volumului **Lentile de contact** – poeme în proză însoțite de comentarii și audiobook – editura Charmides”, găsim scris la sfârșitul unei lapidare însemnări biobibliografice de pe pagina de gardă a cărții. Distanța temporală dintre volumele Adrianei-Rodica Barna e comparabilă cu a celor mai parcimonioși poeți de azi, dacă asta mai spune ceva într-o lume în care poemele se scriu aproape pe bandă rulantă. Despre volumul precedent, **Manual de supraviețuire**, Editura Albatros, 1994, cu care autoarea debuta editorial, Gheorghe Grigurcu făcea observații lămuritoare privind un demers poetic pe cale a se cristaliza: „Adriana Barna este o expansivă ce se pierde în mirajul materiei, pe care încearcă să o capteze nediferențiat. Limbajul d-sale cuprinde cu generozitate un conglomerat de conexiuni și intensități, structurile inteligibile dezvoltându-se într-un clocot emoțional. Protuberanțele imaginarului ies din tipare, într-o satisfacție a existenței ce aspiră la un exahustiv al comunicării, aparent în afara oricărui scrupule teoretice, a oricărui limite de program. [...] Succesiunea versurilor nu reprezintă decât un șir de mici explozii ale contactelor insolite dintre cuvinte, ce oglindesc contactele insolite dintre lucruri, adică prospețimea trăirii care-și fabulează condiția”. În linii generale, cum se spune, această formulă scripturală rămâne în picioare și în **Lentile de contact**, unde, dacă discursul își ia libertățile notării diaristice, el se și disciplinează după câteva din rigorile poemului în proză. Lumea referențială a acestor poeme pare a trăi sub o zodie a relativismului, unde eul poetizant dă măsura tuturor lucrurilor. Cunoașterea acestui univers capătă formele scepticismului, esența sa morală se închide în conformism, în timp ce spiritul religios ar putea crea o breșă spre toleranță. Pe frontispiciul ei stă ca blazon **fotografia**, motivul cu cea mai mare re-

curență în carte. Fiecare imagine fotografică ar corespunde unui moment anume al zilei, unei clipe inconfundabile din viață, având întocmai același regim ca însemnările de jurnal: „Fetele de la înrămări îmi fac o invitație, mă cheamă la masă/ în spatele ghișeului, au ouă roșii, drob, friptură, cozonac și șampanie/ Eu le dau în schimb să-și scaneze fotografia lui Nicolae Steinhardt,/ în ultimul lui discurs public, ține pumnul ridicat, e concentrat,/ vorbește despre PROSTIE, e viu ca mine și ca tine,/ fotografia alb-negru e un pic îngălbenită, imaginea lui e plină de viață,/ trupul lui care se micise purta un suflet de trei ori mai mare,/ sufletul lui nu avea deloc coajă, dacă stăteai la doi metri distanță/ simțea că îl înghesui, deși nu știai prea bine până unde ține;/ pun fotografia la loc în geanta din piele de crocodil făcută în Camerun,/ pe care am promis că i-o las moștenire lui Sandu dacă mor mai repede decât el” (**Remix în piele de crocodil**, p.14).

Sunt câteva principii estetice după care e organizat discursul poemului în proză, așa cum le-a enunțat la noi, Mihai Zamfir, într-un eseu de profil. Dintre acestea, în paginile Adrianei-Rodica Barna, s-ar impune unui observator atent dispersia lexicală studiată și scriitura accentuat nominală, toate în enunțuri cu o predicție aflată la un prezent omnitempo-

ral: „În fața magazinului de bijuterii, mai la dreapta/ se află așezat chioșcul de forma burții unei gravide,/ unde o tanti care stă mereu în picioare vinde plăcinte calde/ umplute cu câte ceva, după sezon, după timp, după timpuri./ În dreapta, e un magazin second-hand de unde poți adopta haine/ cu tot cu povestea vechiului posesor. Prețuri mici, povești mari./ După ce cumpăr două plăcinte, trec să-i dau una de post/ călugărului cerșetor care stă pe un scăunel, cu o hârtie agățată de gât./ Scrie că adună bani pentru mănăstire./ Vizavi de călugăr, bijuteriile din aur stau într-o vitrină diferită/ față de cele din argint./ Îi dau plăcinta și mă întrebă dacă să mă treacă pe lista donatorilor,/ cu prețul pe care l-am dat pentru gustoasa plăcintă cu mac,/ spun că nu pot să donez mănăstirii o plăcintă, chiar dacă este de post/ că să o mănânce sănătos, fără să mă scrie pe listă;/ îmi ațintesc privirea pe colierele de aur alb și îmi amintesc/ cum seara, la închiderea magazinului gâturile pe care sunt agățate/ rămân golașe într-o lumină albăstruie ce seamănă cu lumina de veghe” (**Lista de nume**, p. 26). Prin derutanta ei mobilitate, având drept spații de desfășurare: strada, piața, magazinul de orice fel, biroul unor instituții, gangurile blocurilor, cârciuma de cartier, locuri în care se amestecă veridicul cu straniul și absurdul, ca părți componente ale unui surogat de fantastic, poezia din **Lentile de contact** este una barocă, concurând forma și mișcările norilor. Gregarismul social nu atinge niciodată tragicul, căci se salvează prin variante de umor, de la mucalită la negru: „Stăm la coadă, iar când ne vine rândul/ un pește viu, dintre aceia puși la vânzare/ sare din acvariul plin de bulbuci,/ face un salt disperat până pe mozaicul de pe jos/ și începe să se zbată ca peștele pe uscat./ Vânătoarea dă să-l prindă, o ajută un om din mulțime,/ îl învește în șorț și vrea să-l pună înapoi/ de unde a scăpat adineauri./ Cântărim brânza/ cer și peștele, care nici în cântar nu vrea să stea liniștit./ / .../ / Alerg spre râu să dau drumul peștelui/ până nu e prea târziu pentru niciunul dintre noi...” (**În timp ce directorul e pe teren**, pp. 30-31). Sau: „Pe mine, când o să mor, să mă ardeți/ și cenușa să mi-o puneți sub cap” (**Augur în exercițiul funcțiunii**, p. 29).

În unele poeme, aproape fiecare frază consemnează detalii izolate ale unui univers fracturat, unde lucruri și întâmplări zilnice n-au legătură de cauzalitate unele cu altele, nu se întâlnesc decât într-o

logică a visului și a unui spațiu oniric funanbulesc: „Tipul în jenși își caută lentila de contact/ pe jos în fața bisericii ortodoxe;/ se apleacă și se ridică, dă cu mâna, atinge asfaltul,/ găsește un bănuț scăpat de un cerșetor,/ apoi o gumă împachetată într-un fluturaș/ cu o reclamă promoțională, mâna lui pipăie/ ca și când ar trebui să fie privire, nu atingere,/ se retrage în fața unui bocanc negru,/ se uită spre în sus,/ zgomotul și fumul din țevile de eșapament/ îi opresc căutarea... (**Bistrița, la 12 fix după ora de vară**, p. 39). E în aceste versuri silueta inconfundabilă, abstrusă, absurdă și tragică a cuiva care face eforturi disperate să devină personaj. Dar liniile și gesturile lui nu prind consistență, fiind condamnat la un etern stadiu larvar.

Fotografiatul și vorbitul la telefon sunt principalele gesturi ale acestei lumi ce nu vrea să fie altceva decât expresia unei realități interioare. Autoarea deține o secretă știință a selecției, decupează exact cea secvență care face memorabilă clipa când se consemnează: „Intrăm, nu e nimeni, mânerule de inox ale sicriilor lucesc de-ți iau ochii;/ pe unul dintre sicrie e așezat un lucru de mână cusut în cruciulițe./ Până să ne dămirim cui să spunem «bună ziua,» vine o pisică grasă/ și se așează pe lucrul de mână pus special pentru ea” (**Poemul cu mânerule de inox**, p. 53). Iar într-un alt loc, decupajul pare și mai pregnant: „Ajung până la groapa de gunoi, o înconjur și văd deasupra/ pe maldărul de resturi, în vârful grămezii/ un câine mort acoperit cu mare grijă cu o jachetă de uniformă mică/ a vreunui băiețel, care l-a așezat ca pe un om ce stă pe un catafalc/ mi se pune un nod în gât” (**Valparaiso, mon amour**, p. 65). În **Miros de tămâie în Draculalând**, paginile de jurnal ale unui recepționar de hotel amestecă sacrul cu profanul într-o ambiguitate poetică remarcabilă. Cartea se încheie cu un splendid poem de dragoste scris cu o deschidere fracționistă, caracteristică celor mai noi promoții lirice: „E o zi în care sunt încă vie/ Îmi place să cred că te gândești la mine atunci/ când te dezbraci de tricoul transpirat/ și mă uiți atunci când îl așezi pe spătarul scaunului/ / E înnorat,/ Tu îți pui la cale viața în orice moment/ ca și când un nou început ți-ar fi întotdeauna la îndemână/ / Mă tulbură gândul că te-aș putea atinge/ deloc întâmplător, că amprentele mele s-ar așeza/ peste carnea ta/ și nu s-ar zări decât privite cu ochii minții” (**Târziu, ridicând paharul spart**, p. 71).

Eros și Logos într-un amplu tratat de singurătate

Imelda CHINȚA

După debutul editorial în 2011, cu volumul de poeme *Mecanica suflătorilor*, Alice Valeria Micu, ne surprinde cu un nou op, *Domino*, carte apărută la editurile Eikon și Caiete Silvane, Cluj-Napoca, 2012. Ceea ce se remarcă tocmai din titlu, este rigoarea cu care autoarea își construiește discursul poetic, dovedindu-se a fi un autentic orfevrier al logosului, atentă la ce mai mici detalii, exigentă în creionarea universului poetic. Volumul este constituit din două grupaje care cuprind 28 de poeme fiecare, adică 28 de piese domino care descind unele din altele. Tehnica volumului este aceea a contrapunctului, autoarea construindu-și propria uvertură, dominată de claviaturi distincte, reunite într-un holos imaginar. Unitatea este aparentă, extrem de subtil, autoarea își construiește cartea din două segmente care se intersectează: primul segment vizează poemele ample, iar cea de-a doua grupare reunește poemele intitulate *uni-versuri* (19 la număr) care constituie ele însele un întreg, traducând stări, tensiuni galvanice.

Ne surprind deopotrivă ipostazele lirice care compun volumul, vocile care se disting de la cea autoreferențială, existențialistă, la cea postmodernă. O primă ipostază detectabilă este cea *existențialist-ingenuă*: „până sus în vârful lumii/ stigăte și linii/ se cațără spre ochii mei/ se insinuează ca mușegaiul pe ziduri/ ca rugina în oase/ / mi-e dor să-mi fie dor de tine” (*fețele așteptării*); „el mă privea în ochi și după ce mă săruta/ își lingea buzele pătimaș/ nu l-am întrebat niciodată/ ce gust aveau ochii mei/ dar mi-a dăruit un lan de floarea-soarelui” (*șoaptele ploii*); vorbim apoi despre o etapă *ontologic-kantiană*, în care este surprinsă destructurarea universului, dizarmonia acestuia ca urmare a unor stări-combustie: „ordinea stelelor se sparge/ până existăm din ce în ce mai puțin/ atunci când cădem în propriile noastre umbre/ mereu tot mai adânc” (*starea de veghe a umbrei*); ipostaza *ontologic-mistică*, a unei căutări febrile este surprinsă în poemul *întunericul vine ca o amorțea*: „întunericul vine ca o amorțea/ pe care nu o poți învinge/ nu există moarte în afara umbrelor/ trupul meu sfâșiat de cuvinte/ înalță turnuri de tăceri/ reflexii târzii de pe roata olarului/ când palmele lui și-au luat zborul/ de pe inima mea cât o pană”; „**caut** un drum și truda mea e mai zadarnică/ decât iluzia arabilor de-a descoperi piatra/ filosofală/ decât efortul grecilor de-a demonstra/ cvadratura cercului/ sau a mecaniciștilor europeni de-a construi/ un perpetuum mobile(...)/ mișcarea mea indestructibilă prin ea însăși/ mă târăște spre negăsitul

centru al lumii/ unde piatra este piatră cu adevărat/ nici înăuntrul nici în afara pământului/ ci undeva la mijlocul distanței/ între Dumnezeu și răsăritul/ celei de-a opta **sferă**” (**caut un drum**). Ultima ipostază ar fi cea *postmodern-esențializată* ce alcătuiește ea însăși un amplu poem, este vorba despre grupajul intitulat *uni-versuri*: „trecutul se închide mai ușor ca un ochi” (*uni vers 2*); „Doamne despletește-mi așteptările și/ învață-mă să caut” (*uni vers 3*).

Poezie în stil domino, pe alocuri rebusistă, lirismul imaginat de Alice se adresează rațiunii, judecății minții, fiind un poem aproape matematic, ermetic, încifrat pe alocuri. Autoarea își creează un spațiu ludic unde își etalează, piesă cu piesă, logosul și ființa: „o dată ți-a fost teamă că umbra ta/ s-a-mbolnăvit de Alzheimer/ și nu mai știe cum te cheamă/ când s-a întors în cele din urmă/ ai vrut să-i pui un ecuson cu numele tău/ dar ai renunțat repede/ era o capcană iefțină și sentimentală/ nu vroiai să vină nimeni de mila umbrei tale” (*tratat de singurătate*).

În poemul introspectiv și autoreferențial sunt dezvăluite neliniștile, obsesiile, frământările, singurătatea care compun ființa și devin mărcile acestui volum. Lirismul nu alunecă spre sentimental, ci este bine temperat și camuflat în limitele cerebralului. Tonul este adesea contrastant, iar limbajul decupat din lexicul realist: „desfac fiecare culoare/ ca pe infinite brățări/ și le scufund în vâscozitatea grețoasă/ a dimineților înecate în singurătate/ și ele îmi scupă cu putere înapoi/ roșul oranjul galbenul/ fantome stinghere și calde/ ce se izbesc de buzele mele uscate/ de ce mă întrebau/ de ce nu ne vor diminețile/ și buzele crăpau ca o scândură goală” (*dimineți fără chip*). Logosul cunoaște o dublă identitate având deopotrivă înțeles de idee și cuvânt ignifug: „**cuvintele** nu se îngroapă ca morții/ ele se ard în focul uitării literă cu literă/ de vreme ce pământul cuvintelor/ nu s-a zămislit încă/ suntem cu toții în săptămâna vorbelor mute/ la ziua a treia/ / mai întâi s-a plămădit lumina lor/ iar Domnul a văzut ce frumoasă era/ și-a despărțit-o de întunericul tăcerii/ / nu era nimeni să plângă despărțirea aceasta/ / Dumnezeule adună plânsul și râsul/ de sub tăria cerului/ lasă pământul cuvintelor să dea/ de la sine verdeață/ și nu uita să Te-odihnești **Doamne**” (*cuvintele nu se îngroapă ca morții*).

Poemul *întunericul vine ca o amorțea* valorifică obsesii recurente în întregul volum precum moartea, poemul - ca dorință de perfecțiune, văzut ca întreg

-, așteptarea, singurătatea, umbra, iar autoarea este mereu în căutarea unei formule inedite aflată în corespondență cu reacțiile senzoriale, mereu în așteptarea marelui poem, al înălțătorului moment: „mușc acum din poemul de aur/ și cu fiecare înghițitură/ chipul meu pe jumătate viu/ pe jumătate umbră/ se topește în tăcere/ între râul focului și/ râul uitării”; „**așteptarea** cu aripi/ așteptarea de lut/ așteptarea vibrantă ca un colibri/ sau cea cleioasă de melc” (*fețele așteptării*). Poemul lui Alice glisează între material și evanescent, este un lirism esențializat, condensat și epurat de livresc: „**pietre** cu umbre de mătase geamanduri pentru/ clipa dintre eu și **tu**” (*uni vers 1*).

Versurile traduc o poetică a viziunii, a întoarcerii în-lăuntru propriului eu de unde încearcă să recompună lumina: „ochii spunea un prieten au amintiri de neșters/ se așază ordonat la rând cu bastonașe conuri/ resturi de lumină cu așchii din iernile trecute/ și colbul din drumurile străbătute cu mintea” (*șoaptele ploii*); „mai nou îmi scot ochii/ cu luminile lor nici/ nu mai văd pe unde calc”.

Prin volumul *Domino*, autoarea plămăduiește cel mai concentrat tratat de singurătate în care sentimentul este acceptat încet ca un remediu homeopat, ca un imunostimulator: „**singurătatea** nu se scrie cu ochii/ singurătatea se bea picătură cu picătură/ ca o autoimunizare cu veninul propriilor/ angoase” (*tratate de singurătate*); „cu tălpile roase de uitare/ m-am îngropat singură dedesubtul/ unei bălți și soarele răsare acum din/ pântecul meu/ ca dintr-o **cratiță**”, iar Alice Micu este o Penelopă modernă ce își țese, în așteptare, logosul: „moartea coase goblen pe inimi/ (...) / cineva deșiră peste zi/ gheata de la pieptul cerșetorului/ peste noapte moartea coase la loc” (*penelopa dream*).

Poemul în manieră cărtăresciană, *exil pe un pixel multicolor*, păstrează tonul ludic și ironic postmodern în conturarea unui sentiment virtual de iubire, situat un-

deva la frontiera cotidianului, a realului: „**eu** și cu tine nu ne-am văzut de ani buni/ dar ne-am dat întâlnire pe-un pixel/ cât de generoși sunt pixelii pe care stăm/ (...) / nu mai știu ce culoare avea pixelul/ pe care mi-ai promis că vei fi lângă mine/ dar te aștept pe unul din ei/ / toamnă albă cu pixeli de **catifea**”. Autoarea cultivă un erotism ajuns la maturitate, dezinhibat și detabuizat, o sensibilitate lirică profundă și originală, compus în registre distincte: „azi noapte n-ai mai venit/ ți-ai trimis umbra să facă dragoste cu-a mea” (*fuga de sine*); „îți dezlipesc de pe trup/ ca monedele de pe ochii unui mort/ urmele tuturor femeilor/ amprente de buze de săni de șoapte/ le rup ca pe țurțurii de la pervaz/ și le așez pe ciment/ / toate femeile care-au căzut pe tine/ ca ploaia/ te-au umplut de mirosul lor de pielea lor/ cu identitatea multiplicată/ în ochiul unei albine” (*sticle murdare, doamnă!*).

Cele două chemări interioare între care glisează volumul sunt, în esență, trăirile viscerale ale autoarei: dragostea, fragilitatea iubirii, pe de o parte, și poezia, fragilitatea acesteia, pe de alta: „**transparent** și fierbinte sărutul tău s-a dezlipit/ fără viață de pe glezna nopții de **dragoste**” (*uni vers 14*); „**dragostea** ta n-a lăsat urme/ o funie împletită din plecări/ și iarbă târzie/ se înfășoară ca un pansament/ peste caverna din ochiul meu drept/ cu el priveam noaptea fără teamă/ când Dumnezeu se apleca peste lume/ / cuvintele tale n-au lăsat urme” (*urme violet cu miros de toamnă*); „plecări depărtări/ de la linia iubirii poem fragil/ ca fumul unei țigări” (*plecări ignifuge*).

Așadar, complexitatea volumului rezidă și în lirisul articulat ce jalonează între sisteme filosofice distincte: de la pitagoreica muzică a sferelor, la imaginea kantiană a destructurării, traversând și prin logosul hegelian. Poemul lui Alice trebuie parcurs pe de-a-ntregul pentru a avea o imagine unitară; fiecare poem devine o piesă de domino, iar renunțarea la una dintre ele dezarticulează întregul.

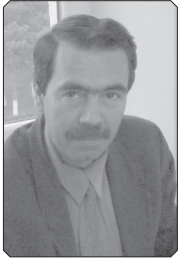
Bertrand Russel, *Religie și știință*, trad. din engleză de Monica Medeleanu, Ed. Herald, București, 2012.

Din prezentarea de pe coperta a IV-a a cărții: „În această carte mereu actuală, Bertrand Russell, filosof, agnostic, matematician și renumit militant pentru pace, oferă un scurt, dar profund studiu al conflictelor dintre știință și religia tradițională din ultimii patru sute de ani. Examinând episoadele în care descoperirile științei s-au ciocnit cu doctrina creștină sau interpretările biblice ale epocii, de la Galileo și revoluția copernicană până la descoperirile medicale ale anesteziei și vaccinării, Russell

indică răsturnările și reevaluările constante ale sistemelor noastre de credință de pe parcursul istoriei. În plus, autorul identifică și acele zone în care încă mai există controverse asemănătoare între știința modernă și Biserică. (...) Acest volum clasic se adresează tuturor celor interesați de filosofie și religie, precum și celor interesați de gândirea și scrierile lui Russell”. Câteva din titlurile capitolelor cărții lui Russel: Temeiuri ale conflictului; Revoluția copernicană; Evoluția; Demonologie și medicină; Sufletul și corpul; Determinismul; Misticismul; Scopul cosmic; Știință și etică.

Zânaticul Stănescu

Marcel LUCACIU

Ne mai întrebăm, oare, câteodată, unde sunt și ce mai fac poeții? Mai ales, aceia care au rămas doar o amintire frumoasă și dorm, nestingheriți de nimeni, prin anticariate sau biblioteci? Se mai hrănesc, ei, în lumea de dincolo, tot cu Poezie, tot cu *necuvinte*?

La 31 martie, Nichita Stănescu ar fi împlinit 80 de ani. Îngerul l-a strigat, într-o zi de 13 decembrie 1983, probabil, ca să-l mustre: „Ce-ai făcut cu inima ta?/ Ce-ai făcut, bă, cu inima ta?” Lăsând în urmă *Noduri și semne*, Poetul a plecat, ușor copleșit de *Măreția frigului*...

S-au scris mii de pagini despre lirica stănesciană, exuberantă în *Sensul iubirii*, vizionară în *Operele imperfecte* sau ermetică în *11 elegii* și s-a insistat, pe bună dreptate, asupra faptului că Stănescu a revoluționat „limbajul poezesc” și a continuat nobila stirpe a marilor moderni: Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia. În schimb, crezul său artistic (extrem de bine conturat în *Respirări*, *Cartea de recitare*, *Amintiri din prezent*, *Antimetafizica*) parcă a fost dedicat uitării. Credem că orice itinerar critic trebuie să fie devansat de o sondare atentă a principiilor de estetică și poetică, fiindcă ele reprezintă chintesenta creației propriu-zise. Tocmai de aceea, nu-l putem evoca pe Nichita Stănescu, fără să ne re-amintim (fie și lapidar) ceea ce el însuși scria despre Poezie și despre Poet.

Fiind asemeni celebrei Galateea (de care se îndrăgostise Pygmalion), Poezia este cea care dă - cu adevărat - viață poetului și nu invers. Simpla potrivire a cuvintelor „ce din coadă au să sune” (Eminescu) nu are nimic în comun cu Poezia. Dacă n-ar fi teroarea realității lingvistice, Poezia n-ar adopta cuvintele, nu s-ar lăsa exprimată prin ele și cu atât mai mult n-ar accepta să fie „înfrumusețată” de rimă și de ritm, adevărate farduri fade: „Poezia nu

ține de prozodie și nici măcar de cuvânt (...). Nici rima, nici ritmul nu sunt altceva decât farduri. Poezia se folosește de ele, cum se folosește și de cuvinte, numai din răsfăț și din întâmplare”. De aici, și „acea tendință a poeziei de a deveni meta-lingvistică, deasupra laturii materiale a limbajului, revendicându-se totodată noțiunilor (...), situându-o într-un cosmos egocentric sau excentric, dând însemnătate și sens fenomenului esențial”. Refuzând categoric juvenila „cosmetizare”, Nichita Stănescu așază versul în dreptul unei stele, cosmeticizează Poezia, întorcându-o la originaritatea ei esențială. Călăuze îi sunt deopotrivă Orfeu și, îndeosebi, legendarul Amfion al cărui cântec face să crească zidurile cetății, cărămizile așternându-se singure. Într-un fel, Poezia e „desenul primitiv” al frumuseții fără chip și fără nume. E „pipăitul pur” al lui Homer, care vede cu ajutorul cuvintelor încrâncenata luptă pentru Troia. E plăcerea de a crea, nu și trufia severei judecăți. Poezia nu e „rațiunea pură” (Kant), ci balansul inimii, respectiv tainica „mișcare a sentimentelor”. Uneori, Stănescu imaginează o „poezie pulsatorie”, care să imite bătăile inimii, să redea întocmai ritmica lor. E, de altfel, o idee sensibilă, transfigurată într-o cunoscută *Ars poetica*: „Îmi învățam cuvintele să iubească/ le arătam inima/ și nu mă lăsam până când silabele lor/ nu începeau să bată”. Alteori, el consideră Poezia drept „inefabila știință a sentimentelor exprimate prin cuvinte” sau „un organ al evoluției simțurilor omului”. Nu în ultimul rând, Poezia înseamnă „hemografie”, adică „scriere cu tine însuși”, cu sângele tău, așa cum a făcut-o, în ultima clipă, Serghei Esenin, poate singurul „hemograf autentic”. Fenomen subiectiv, definibil abia la modul tangențial, Poezia rămâne un sinonim al fericirii vorbirii, un miracol al întâmplării că ești, că vei supraviețui,

adevărul

Magazin
Sălăjean
LIDERUL PRESEI SĂLĂJENE

pentru că ele, cuvintele devin prin scriere „partea cea mai rezistentă a trecătoarei noastre ființe”.

Pentru Nichita Stănescu, noțiunea de poet este superioară artei scrisului și, în special, noțiunii de scriitor: „Arta scrisului și noțiunea de scriitor cuprind pe prozatori, dramaturgi și esești. Poeții adevărați nu sunt scriitori, ei sunt și scriitori. Dacă prozatorul poate inventa, dacă pictorul poate avea viziuni, poetul inventează în măsura în care este și prozator, are viziuni în măsura în care e și pictor”. Dar acest visător incurabil și hipersensibil nu a „inventat” Poezia, ci însăși natura umană i-a revelat-o ca unui receptacol singular al existenței. El doar a exprimat-o: „Poetul autentic nu inventează. El exprimă poezia din oameni, descoperă poezia din oameni, își modifică destinul după destinul poeziei din oameni, ca să fie crezut și eficient”. Fiindcă Poezia nu are un etalon, încarcerarea poezilor, în așa-zise clasamente, e ridicolă, aberantă și extraliterară: „Clasamentele poetice nu sunt altceva decât o invazie a clasamentelor de fotbal în poezie”. Cel ce se scrie pe sine - purtat de dorul Paradisului pierdut - este sau, pur și simplu, nu este Poet. Poezia nu e o competiție unde se împart laurii nemuririi. Concurezi cu Idealul propus, cu cea mai frumoasă promisiune făcută „duhului” tău! Dacă ești sau nu Poet, poți afla privindu-te, auster, până la ruina oglinzii: „Se știe, sperăm, că un poet este mare sau de nimic, numai față și față de sine însuși. În poezie nimeni nu se concurează cu nimeni. Totul este să fii poet, și

dacă ești tu singur o știi, tu singur ești măreț sau jigodie, și, asta, numai față de tine însuși”. A vorbi despre biografia Poetului este o gravă eroare similară cu împământarea îngerilor. Nu putem face biografia unei inimi; o putem - cel mult! - descrie. Adesea, posteritatea nedreaptă, preocupată doar de „răutăți și mici scandaluri”, strivește nimbul poetului, pentru a-l arunca, apoi, în „adâncimi de întuneric”. Și totuși, Poetul nu trăiește în lume, ci lumea întregă trăiește în el și numai prin el. Cine este al tuturor, de multă vreme și de prea mult suflet, nu-și mai aparține: „Mi-aș îngădui să spun că de fapt poetul este proprietatea privată a poporului său, a statului său și că el nu se are nici măcar pe sine”. Prin urmare, conceptul de „biografie” sau „viață personală” nu i se poate aplica Poetului în accepțiunea ștearsă, comună, extrem de prozaică. Poetul se aseamănă întrucâtva cu soldatul. El luptă în numele patriei „de pământ” și de litere. Viața lui e totuna cu praful îndelungatelor drumuri, cu pulberea din războiul cuvintelor: „Poetul ca și soldatul/ nu are viață personală./ Viața lui personală este praful/ și pulbere” (*Poetul ca și soldatul*).

Poetul Nichita Stănescu a văzut zâne, căci era un „zânatic”. El a trecut prin anii sterpi, împlânzind răul veacului cu bătăile inimii sale și proclamând *O* (nouă și tulburătoare) *viziune a sentimentelor*; mai exact, o semantică a lor. Să-l sărbătorim și - mai ales! - să-l iubim pentru uluitoarea și inconfundabila lui biografie: OPERA!

Parodie de Lucian Perța

Mircea Petean

XXX

(din *Caiete Silvane*, nr. 97/ 2013)

mi-am jucat copilăria toată,
de la praștie
la kalașnikov-ul din armată,

mi-am iubit adolescența clujeană,
de la Echinox
până-n a munților Borșei geană,

mi-am trăit tinerețea întregă

alături de Ana,
spunându-i cât îmi e dragă,

*dar noblețea Jucului și profesia de călător
nu m-au lăsat niciodată la editura Limes
să promovez un nemeritat autor*

nu mi-am vândut pământul din Jucu
și nu l-am dat de pomană, ca alții,
aștept doar să-i vină sorocul

nu mi-am dus cărțile la anticariat,
nici chiar pe cele neserioase, de parodii,
până și pe Perța l-am publicat -

e drept că pentru asta am avut probleme,
dar le-am rezolvat zi după zi -
tu, viitor editor sălăjean, nu te teme

*dar se vor produce modificări, desigur, în toate,
ploi și zăpezi felurite-or veni
ci tu, nu te lăsa-dă din coate!*

Dialectica mulțimii vide

Nichita Danilov, *Imagini de pe strada Kanta*

Carmen ARDELEAN

Fără îndoială, optzecismul românesc cunoaște, în ultimii ani, un reviriment surprinzător deopotrivă prin calitatea volumelor lansate și prin implicarea scriitorilor în „viața cetății”. Sau, de ce nu, prin premiile care certifică actualitatea imuabilă a reprezentanților și a creațiilor acestora.

Apărut în 2011, la editura Tracus Arte din București, în colecția Neo, volumul de poeme *Imagini de pe strada Kanta*, semnat Nichita Danilov primea, la 10 zile după lansarea în cadrul ediției 2012 a Zilelor Caiete Silvane, premiul pentru poezie al revistei „Observator cultural”.

Aflat, după apariție, în vizorul revistelor literare, volumul e considerat, de unele voci ale criticii literare (Cosmin Ciotloș, Dumitru Chioaru, Aurel Pantea, Radu Vancu, Emanuela Ilie), unul „second hand”-sintagma îi aparține lui Dumitru Chioaru-, în care autorul nu se eliberează nici de neliniștile metafizice, nici de obsesia religiosului, marile teme ale poeziei sale. De altfel, cele trei grupaje lirice, *Nunta de câini*, *Uși în asfințit*, *Mulțimea vidă*, potențează, alternativ, în magma poemelor, dezarmanta realitate percepută exacerbât și o realitate interioară, transcendentă.

Considerate inegale ca valoare, grupaje sunt, la o lectură atentă, de o perfectă complementaritate, asigurând volumului un ritm interior particular. Două axe dirijează discursul liric. Devoalate în poemul care dă titlul volumului, acestea constituie, de fapt, metonimic, cheia de lectură. Despre realități prime și secunde este vorba - parcurs mundan, dublat de cel religios-, despre toposul biografic, transfigurat, în mod inedit, în spațiul liric - căci strada Kanta, regăsită pe cartea de vizită a autorului, devine Kanta, aluzie la cunoscutul filosof ale cărui teorii constituie fundamentul majorității poemelor.

În acest spațiu-matrice, fixat în primele și în ultimele poeme, în acest univers citadin dezafectat, istovitor prin sonorități onomatopice, apocaliptic, expresionist, Danilov introduce, odată cu grupajul al doilea, un topos sacru al singurătății în care alter ego-ul liric al autorului, „tânărul frate Daniel”, depășește, în straniile experiențe trăite, judecata empirică, a posteriori, evoluând spre apriorism. De altfel, câteva prezențe lirice prefigurează ipostaza profetică a lui Daniel: menestrelul „cu vioara atârând într-o mână și cu arcușul sub braț” din amplul poem *Nunta de câini*, „căutătorul de gunoaie” care citește „*Critica rațiunii pure*,/ scoasă din tomberon” și, mai apoi, pagini din Pateric, micuțul Hans sau cel somat, pe stradă, de un conductor care îi cere bilet căci „s-au schimbat zodiile [...] Acum nu

mergi,/ ci călătorești și, în curând, oricum vei ajunge în stația finală...” (*Drumul spre casă*).

Strada e, vizibil, laitmotivul volumului, dar e departe de a fi un simplu reper spațial. Mimesisul e reconfigurat aici, căci strada devine, ea însăși, un microunivers viu, animat, care pare să respire energiile umane, să concureze, reușit, mișcarea ondulatorie a maselor, în contrast evident cu umanitatea tăcută, încremenită, istovită, a cărei mobilitate pare artificială: „o stradă mobilă,/ străjuită de coroane și sicrie,/ ce părea să mă urmărească-ndeaproape/ (o luam la stânga și ea se lua după mine,/ o luam la dreapta,/ și ea, ocolind câteva case,/ îmi ieșea înaintea,/ coteam după colț,/ și ea cotea după colț” sau „M-am târât din nou/ în jurul lor în genunchi/ strada Kanta se târa și ea după mine!/ am scâncit, am mârâit, am urlat/ (strada scâncea, mârâia, urla odată cu mine!) (*Nunta de câini*), „Strada era atât de înclinată și atât de întortocheată/ și se legăna într-o parte și alta, încât doar beat/ o puteai străbate de la un capăt la altul”.

În *Strada*, spațiul devine un topos sacru, loc de intersecție cu o divinitate stranie: „Strada ca un gât retezat [...] Și în mijlocul mulțimii-tu,/ îmbrăcat într-un pardesiu alb,/ lung până-n călcăie,/ cu ochelari fumurii pe ochi/ și pălăria de fetru pe cap,/ stai nemișcat ca un stâlp/ acoperit de afișe și reclame, cu mâinile înfundate în beznă,/ aștepti ca mulțimea/ să se oprească în loc/ și să se prosterneze la picioarele tale...”, iar în *A mărșăluie* e o metaforă a existenței, a lumii „A ședea, a gândi,/ a sta de veghe/ a te simți când om, când fluture/ când pasăre de noapte/ învârtindu-se în jurul/ felinarului aprins/ ținându-și echilibrul în gol...fâl-fâl, fili-fili/ triluli-lula, trilulu-lulu. La ce bun, la ce folos?/ Odată ce strada pe care mărșăluiești/ nu trece prin tine,/ așa cum treci tu alunecând prin ea,/ de-a lungul sau de-a latul nopții?!”.

Entități mai vii, mai sonore decât individul sunt și casele care „se încălesc/ una pe alta în stradă/ ca niște animale/ în perioada de rut...” (*Chei*). În decorul mortuar, apocaliptic, mimetismul cadrului devine fulgurant; maselor aproape inerte poetul le opune repere spațiale profund umanizate și dinamizate. Vântul, luna, soarele, copacul sau lumina sunt singularități care umanizează spațiul mai mult decât o fac mulțimile de trecători sau femeile care trăiesc sub teroarea lepădării: „Femeile lepădau pe scări/ cozi de mături și de topor” (*Străzi*), „Iată: femeile își leapădă pruncii/ pe fereastra apusului” (*Manechine*). Într-un univers distorsionat, „luna adună fetușii/ lepădați pe străzi/ și-i așează, frumos, în vitrine...”, „Vântul stătea drept la

capătul străzii, cu ochii întorși și mâinile tremurânde,/ ținând un joben”. (*Ceață*), „Copacul acesta/ scheaună ca un câine/ alergând nebun/ pe străzile orașului” (*Popas*).

Îngerul orb „ce-și acordează vioara/ din raze de lumină”, poetul care retrăiește, hiperbolizat, momentul răstignirii și pe cel al învierii în admirabilul poem *Stâlpi de susținere* sunt amprente ale religiosului, anticipând al doilea grupaj liric, *Uși în asfințit*. O tensiune lirică excepțională se degajă din melanjul registrelor stilistice, al stărilor, al dramatismului exacerbat: „I-am zărit apoi răscolind de zor prin gunoaie/ scoțând tot felul de sfori, de cabluri și baterii/ pe care le-au adus și le-au pus grămadă în fața mea.../ Cui pe cui se scoate, au repetat,/ apoi au făcut o coroană de sârmă și mi-au pus-o pe frunte/ au prins-o de cabluri și m-au conectat la baterii [...] Am simțit cum pătrunde din nou întunericul în mine/ și am început să-mi mișc ca o momâie brațele/ și să cânt cântecul acela pe care-l cântasem/ cu o zi mai înainte, pe strada Fulger/ colț în colț cu Trompetelor/ la nunta de câini...”.

Grupajul al doilea repune în scenă episoade biblice într-o manieră a cărei originalitate rezidă în resemantizare și în pictural: „În întunericul de nepătruns/ al nopții albesc pietrele ca niște pâini:/ înlăuntrul lor dospește tăcerea...” (*În pustie*). Mai singur decât Isus, ducând piatra în douăsprezece bucăți, trădându-se singur pe treizeci de arginți, sărutându-și singur obrazul, crucificându-se singur, eul liric nu e altceva decât o imagine hiperbolizată a singurătății magistral reprezentate de Daniel care dialoghează cu propria umbră, mai înțeleaptă, mai profundă decât el sau cu pietrele. Misterul nașterii, al existenței (*Gânduri*), zădărnicia existenței umane, scena biblică a căutării pruncului Isus nou-născut sunt câteva dintre „imaginile” crepusculare, încărcate de semnificații religioase.

Dincolo de evidenta analogie onomastică a ipostazei lirice și a autorului (Daniel - Danilov), ar fi de remarcat și interesantele tangențe cu personajul biblic: captivității resimțite acut de ipostaza lirică centrală a volumului îi corespunde captivitatea babilonică; vizionarismului profetic (Daniel a fost primul care a conturat imagini escatologice explicite) îi corespunde imaginarul apocaliptic, prezent în aproape toate poemele; piatra și copacul, motive centrale ale volumului, sunt interpretate simbolic de tâlcuitorul de vise Daniel: „Ar trebui să-mi lipesc/ o pereche de urechi de piatră la cele două tâmpile/ iar peste ele alte pietre/ apoi

alte și altele,/ un șir întreg de pietre/ ca să pot auzi tăcerea/ pe care o lasă în urmă/ sufletele care vin/ și cele care pleacă pe ultimul lor drum...” (*Lumina pe care o lasă sufletele*).

Poemul *Exodul* pregătește ieșirea din spațiul alternativ și revenirea în spațiul citadin din prima parte a volumului. Trupul a căzut pradă propriei umbre, iar orașul e fixat pe aceeași stabilopozii: zidul, copacul, luna. Simbolul selenar domină, însă cadrul nocturn nu mai e al ceasului de taină, al rugăciunii, ci unul hipnotic, suprarrealist: „Luna rumegă încet acoperișurile/ de tablă ale caselor/ presărate cu o pulbere albă,/ rumegă caldarâmul umed al străzilor/ și pneurile ce huruie pe el, rumegă bordurile de beton ale trotuarelor/ și pașii trecătorilor/ ce pleacă sau se întorc la casele lor”, „Luna își vâra piciorul/ de lemn în hornul vechi al casei, unde păianjenii de aur/ țes o rochie de mătase/ pentru mireasa neagră a nopții” (*Îndărăt*). Copacii sunt fie depozitari ai trecutului (*Năvod*), fie „se cațără pe pereți,/ își scot degetele la fereastră, își lipesc fața de geam,/ se strâmbă la luna plină...”, în opoziție cu ipostaza umană care trăiește panteist „Seara îmi golesc buzunarele/ de vrăbii și alte lucruri mărunte./ Auzul mi se umple de un ciripit/ ciudat de păsări” (*Seara*), „Mă șterg pe picioare ca de un preș/ de soarele ce tocmai dă să apună;/ deschid tăcut ușa și intru/ în casa din care a plecat/ prietenul meu vântul de miazăzi” (*Asfințit*), „Vreme de cincizeci de ani de zile/ am vorbit cu copacii din fața casei mele/ căroră, câteodată, noaptea, le vopseam unghiile” (*Copaci și păsări*). Sugestiv e *Poem al artistului la bătrânețe*, veritabilă ars poetica: „Nu l-au interesat/ banii, nici gloria:/ viața întreagă a pictat/ pentru orbi/ și a cântat pentru surzi,/ el însuși fiind/ asemenea lor...”.

Golită de esențe, umanitatea apare sugestiv reprezentată fie în ipostaza copilului „desenat pe asfalt cu cărbune” (*Copilul*), fie în cea de „hopa-mitică bătrân”, „păpușă melancolică,/ cu toga mototolită și săbiuța de lemn scoasă din teacă”.

„Înveliți în scutece/ de pământ, de beton sau de piatră/ scâncim încet la luna plină”, „...Copii ai sângelui,/ copii ai nimănu,/ asemenea frunzelor/ ce s-au desprins de pe ram/ și aleargă în derivă” (*Dureri*), ghemuți în brațele unor sperietori de ciori, mai singuri decât universul și mai goi decât neantul, inși fără identitate, poet și receptori deopotrivă supraviețuim într-o mulțime vidă, ca o mulțime vidă, așa cum, simbolic se intituiează, ultimul grupaj al volumului.

Cu savanți - etnografi în Maramureș, Țara Oașului și București

Pamfil BILȚIU

Eram pe la începutul carierei mele, când în cadrul Festivalului de Datini și Obiceiuri de iarnă, de la Sighetul Marmăției au început să vină la sesiunile de comunicări mari savanți folcloriști și etnografi: Mihai Pop, Nicolae Dunăre, Ion Vlăduțiu, Gheorghe Focșa, Paul Petrescu, Constantin Eretescu. Cunoscându-le opera, și cum eram novice în cercetarea culturii populare, m-am apropiat de acești prestigioși cercetători, i-am provocat la cercetări de teren, convins că tinerii trebuie să se formeze pe lângă maeștrii. Marele etnograf, de care m-a legat o strânsă prietenie, cu scrieri nu numai multe la număr dar și valoroase, a fost Nicolae Dunăre, foarte atașat de noi, cercetătorii tineri, și bine voitor în a ne împărtăși din bogata sa experiență.

Am fost împreună pe teren, pe Valea Izei, Valea Coșului și în Țara Lăpușului. La Șieu, pe Iza, am cercetat o înmormântare. Am fost la priveghi, precum și la întregul ceremonial de înhumare. Parcă îl văd cu fișele în mână, cum nota minuțios fiecare secvență ceremonială, insistând asupra celor de mare importanță: ritualul bocitului, jocurile de priveghi, înmormântarea cu uneltele de trebuintă decedatului, pomenile funerare. Pe subiecții, cu care lucra, nu-i slăbea din întrebări. Apoi, la Ieud, sau în sate de pe Cosău, precum la Călinești, Ferești, cerceta cu atenție arta populară, făcea schițe cu motive, îndemnându-mă să le fotografiez cu mare atenție. Era un cercetător meticolos, notând totul cu lux de amănunte.

În Țara Lăpușului am cercetat ceea ce el numea „specialitatea casei” – păstoritul arhaic de la stânilor montane. Ne-am dus la o stână îndepărtată, tocmai în vârful Hudinului, unde ursul este domn stăpânitor. Am bătut cale lungă, de zeci de kilometri, împreună cu o cercetătoare daneză. L-am avertizat însă că vom avea probleme, deoarece femeia nu era admisă la stână. Cum mergeam prin pădure, am agățat cu vârful pantofului într-o rădăcină și s-a desprins jumătate talpa. Profesorul era consternat. „- Vai, domnu profesor, ratăm cercetarea! Și am venit atâta amar de drum”. I-am răspuns că nu ratăm nimic și am scos cuțitul, am tăiat o bucată din cablul magnetofonului portativ și mi-am legat talpa, apoi, am pornit-o la drum mai departe. Dar un necaz nu vine niciodată singur. După nici doi kilometri am dat și cu celălalt picior într-o rădăcină. Aceeși poveste. Savantul tresare și îi spun să nu se teamă. Mai tai o bucată din cablu și dreg talpa și la celălalt pantof. În aerul curat al pădurii ni se face o foame de lup. Ne oprim să mâncăm. Folosim, drept masă, un trunchi de brad răsturnat. Noroc că apare un cioban cu un botei de oi, care strigă alarmat către noi să fugim repede, că stăm lângă un cuib de viperă.

„Doamne, feri dacă vă mușcă, în două ore muriți”. Ne-a întrebat dacă avem la noi antiviperin. I-am spus că nici poveste de așa ceva. Până la urmă ne îndreptăm către stână, cu ajutorul ciobanului. Pe drum ne mai ies înaintea și trei urși. Eram îngroziți. Ne punem pe rugăciuni. Urșii se pierd în desișul pădurii. Respirăm ușurați. Ajungem la stână. Acolo, mari probleme că era o femeie cu noi. Baciul ne-a spus că nici el nu se vede cu nevasta până la coborârea turmei și apoi noi cum să-i străcăm stâna. Până la urmă o primește cu greu să înnopteze la stână, dar numai la comarnic.

A doua zi vine baciul la noi foc de mânios. Ne-a spus că i s-au stricat oile, datorită femeii. Și trebuie să facem ce zice el, laolaltă cu ceilalți ciobani. Și ne-am dus noaptea, pe lună plină, dezbrăcați total, fără să vorbim între noi, cale lungă, până unde știau ciobanii că este un buluc într-o încrângătură de ape. De acolo am luat apă de nouă ori cu gura, ne-am întors cu apa la stână, tot nevorbind între noi, și am dat-o la oi. Oile s-au vindecat iar baciul a fost fericit.

Am discutat cu maestrul Dunăre că am oficiat un rit pastoral din componența Mioriței și i-am recitat versurile: „Și pă el că l-o mânat,/ După apă-ntre izvoare,/ Fa-cu-i lejea să-l omoare”. După ce am scris despre acest rit într-un studiu, maestrul a scris un articol elogios despre cercetările noastre, subliniind că în contextul lor își face loc ceea ce el numea „arheologie spirituală”.

La stână am cercetat diverse aspecte ale păstoritului, pe savant interesându-l latura etnografică: ustensile, componența stânii, instrumentele muzicale ciobănești, echipamentul, hrana, etc. Făcea totul cu lux de amănunte.

La București, l-am vizitat de multe ori, uneori ne întâlneam la Institutul de Folclor. Am discutat mult, pe baza cercetărilor noastre de pe teren. M-a încurajat mereu, m-a apreciat și am avut multe de învățat de la maestrul.

De savantul-etnograf Ion Vlăduțiu m-a legat tot o strânsă prietenie. A fost un mare prețuitor al Maramureșului, un om foarte prietenos, atașat de cei mai tineri colegi întru pasiuni. Am făcut împreună cercetări pe văile Izei, Vișeuului și Tisei. Ca și Nicolae Dunăre, m-a sfătuit să-mi diversific cercetările și să mă ocup de etnografie și artă populară, care îmi vor da mari satisfacții. Mereu îmi spunea că arta populară cuprinde o istorie multimilenară de spirit. M-am convins mai târziu că a avut dreptate, când am început să cercetez acest domeniu fascinant al culturii populare.

Pe teren, în vreme ce eu cercetam folclorul, maestrul

explora etnografia. Nu era casă, în care intram, să nu scotocească prin lăzile de zestre, prin lădoaiile vechi ale sătenilor. Din ele scotea piese de port de o inestimabilă valoare și vechime. Le cerceta cu atenție și le făcea fișe, le fotografia. Se interesa de fiecare motiv, de denumirea populară și semnificația lui. Am învățat de la maestru că facem o greșală dacă nu întrebăm despre semnificațiile fenomenelor folclorice pe cei care le creează.

Parcă-l văd cu câtă atenție cerceta arta populară. Îl interesau porțile, casele vechi, fațadele de casă sculptate. Arhitectura caselor îl interesa în mod deosebit. În opinia sa cele mai mari documente etnografice sunt casele țărănești. La Săpânța l-am vizitat pe Ion Stan Pătraș. Îi aprecia originalitatea și măiestria, investite în porți, troițe și cruci. Îl considera un meșter - unicat.

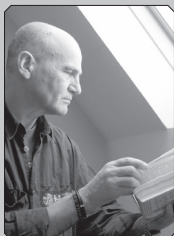
La București l-am vizitat de multe ori la locuința sa de pe strada Orlando. Am discutat multe chestiuni de specialitate, uneori, pornind de la colecția lui etnografică foarte valoroasă. Câteodată, mă atenționa să nu scriu despre Ion Stan Pătraș, așa cum mi-o cerea meșterul, că va scrie el o carte. N-a mai apucat, moartea l-a răpus brusc în plină activitate.

Prietenia cu veneratul etnograf Gheorghe Focșa s-a cimentat la Sighet, apoi în cadrul cercetărilor de teren, pe care le-am făcut împreună la Ieud, Botiza și Poienile Izei. Am cercetat înmormântarea la Ieud, „pas cu pas”, cum îmi zicea maestrul, adică secvență cu secvență. Am prins și obiceiul „Strânsul nepoatelor” de la Ieud și un botez la Poienile Izei. A rămas surprins de bogăția riturilor acestor obiceiuri și considera Maramureșul o țară

veche și un leagăn la civilizației arhaice. Modest, din cale-afară, se înțelegea de minune cu țărani. Îi descosea până-n străfunduri și exclama „Vai, câte știi! Și ce vechi și bine conservat este aici folclorul”. Fotografia cu sete tot ce cerceta: arhitectură, port popular, interioare țărănești, anexe ale gospodăriei etc.

Fiind mai în vârstă, m-am învoit de la serviciu ca să-l însoțesc în Țara Oașului, fiind antrenat în realizarea volumului II al monografiei zonei, de suflet pentru cercetător. Vreme de câteva zile am cercetat la Racșa, Certeze, Cămârzana. A rămas cam dezamăgit că fațadă de Maramureș, satul oșenesc nu mai era cel tradițional. Se modernizase repede, iar cultura populară se afla pe un avansat drum al dispariției. Totuși a cules multe informații și mi-a zis că va face o lucrare complexă. Am fost și la două stâni împreună și am rămas surprins cât de mult îl pasiona păstoritul, atenționându-mă că, în Oaș, este străvechi. Ceanocul, o mică unitate de măsură a laptelui, îl considera de origine dacică.

La București, l-am vizitat acasă, lângă Foișorul de Foc, dar și la Muzeul Satului, pe care l-a condus o viață. Am discutat multe și am aflat multe de la maestru. Mi-a arătat și monografia plănuită, dar în formă nefinită. Era slăbit de ani și de trudă. I-am făcut propunerea să o redactez eu pentru tipar. A ezitat și nu știu nici azi ce s-a întâmplat cu manuscrisul, căci n-a trecut mult și maestrul s-a stins din viață. Când ajung la Muzeul Satului, îi aprind la mormânt o lumânare și-i așez la cruce o floare, ca semn de pioasă amintire și recunoștință.

Perdeaua de rubin

Alexandru JURCAN

Cum sosesc de la slujbă, spre seară, devin prizonier voluntar al soției mele, acolo în bucătărie, unde ea gătește cele mai sofisticate feluri de mâncare. Ce fac eu? Stau cuminte la masă și o privesc apatic. Simona îmi permite să desfac o bere pe care o savurez în tăcere. Gătitul presupune un ritual tainic, fără dialoguri inutile. De cinci ani respect toate regulile nevestei. Mi-e mai comod. Însă nu prea suntem transparenți. Ne mințim cu tact, cu discreție.

Simona a cumpărat o perdea de culoarea rubinului. Prin ea, realitatea devine atrăgătoare, feerică. Să fie, oare, în subsolul biologic al femeilor nevoia acută de a controla bărbații? Se tem de ceva? Simona mă îndoapă, mă îngrașă metodic și destoinic. Uneori, noaptea, visez cum corpul meu se acoperă de bube galbene, scârboase. Tot mai greu mă mișc de la o vreme. Cârnciori în sos asiatic, orez tailandez cu mușchi de vită, salate asortate, prăjituri cu frișcă londone-

ză... Dorm greu și sforăi, până mă trezește Simona cu vocea ei de miere... precis vrea și amor, însă dorințele mele sunt secătuite.

Într-o zi mi-a reproșat că o sun când sunt pe drum, că am nevoie de o oarecare companie, că o folosesc pe post de... umbrelă! După ce ajung acasă, mi se pun în față toate bunătățile. Sunt dependent de mâncare bună. Abia mă mai deplasez în dormitor, să-mi fac siesta. Noaptea trecută ne-a trezit un șoarece. Urcase pe perdea. Simona a țipat groaznic. Am încercat să-l prind, folosind un borcan gol, dar am ratat. Viața devine palpitană când se produc asemenea fenomene. Mai ales chestia cu perdeaua de rubin. Că șoarecii, se știe, lasă continuu dăre de urină. Perdeaua e compromisă, iar Simona a făcut criza de fiere. Dacă nu va putea găti, o să cheme o mătușă expertă în arta culinară. Am dat anunț grabnic pentru o altă perdea rubinie, ca să păstrăm intacte culorile căsniciei.

Radu Șerban - 50

Călin STEGEREAN

director al Muzeului de Artă Cluj-Napoca

Radu Șerban aparține unei generații privilegiate de creatori despre a căror viață artistică se poate spune că a început de două ori: înainte și după anul 1989.

Anii de dinainte de '89 au însemnat pentru el, ca pentru mulți alți pictori români aflați acum în jurul vârstei de 50 de ani, o fremătăță căutare a unui parcurs artistic propriu, al cărui capăt se afla în anii de studiu, pendulând între idealurile vânturate de profesori, albumele și biografiile romanțate ale artiștilor clasici și ceea ce mai răzbătea în sistemul social închis de atunci dinspre fascinantul parcurs al artei din lumea liberă.

La acest ultim capitol, în istoria personală a lui Radu Șerban a intervenit un eveniment memorabil reținut ca atare și acum după peste 30 de ani: expoziția de artă americană „Artistul la lucru în America”, deschisă la București dar și la Cluj în anul 1979. Tablourile din care răzbătea suflul libertății semnate de Pollock, Rauschenberg sau Johns și de alți artiști americani ale căror lucrări puteau fi văzute pentru prima dată într-o Românie ce nu părăsise decât la nivelul declarațiilor estetice realismului socialist, au amprentat puternic retina absolventului liceului de artă clujean de atunci, educat în spiritul unui interes preponderent pentru figura umană, mânăta în țarcul strămt al unei ideologii ce se declara fariseic în serviciul poporului. Încă din anii de liceu însă, înaintea întâlnirii cu selecția semnificativă dar extrem de restrânsă din amintita expoziție americană, Radu Șerban manifesta o predilecție pentru echivalențe geometrizzante ale figurativului, o paletă ce reflecta un interes pentru tonuri stinse, rupte, mai degrabă decât pentru garnitura de culori derivate dintr-un mix de post impresionism întârziat și École de Paris frecventat de profesorii săi.

Anii de studii care au urmat la Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu din București l-au marcat mai degrabă ca martor la efervescența pe care grupul „Prolog” a produs-o în arta României de atunci, prin breșa făcută în angrenajul artei oficiale sau de expozițiile lui Horia Bernea, Marin Gherasim, Sorin Dumitrescu sau Horia Paștina, receptate în epocă atât ca recuperatoare ale unei identități spirituale pierdute și ca formă de disidență-rezistență la presiunea unui regim ce făcea din arta plastică o anexă la consolidarea cultului quasi-farmonic al lui Nicolae Ceaușescu.

O pictură ce tatona mijloacele mărturisirii unei spiritualități de care arta oficială era străină, cu trimiteri la structurile picturale ale artei religioase parietale din Bucovina, susținută de tehnica temperei cu ou specifică artei icoanelor pe lemn, era direcția preocupărilor lui Radu Șerban în momentul schimbării paradigmei politi-

ce adusă de sfârșitul anului 1989 în România.

Anii care au urmat au însemnat maturizarea acestor mijloace și abordarea unei direcții confluențe până la un punct cu curentul de expresie neo-ortodoxă afirmat la București în anii '90 față de care Radu Șerban a păstrat totuși o distanță prin recursul la un figurativism non-manifest, exprimat mai degrabă prin aluzii formale decât printr-o epifanie plastică a unui inventar tematic religios. Totodată, noile condiții socio-politice de după 1989 i-au permis accesul în spații culturale fundamentale pentru formarea artistică cum au fost stagiile din Italia (1995) și Spania (1996) sau îndelungatul sejur canadian (1997-2000).

Deși provocatoare, realitățile artistice întâlnite în aceste spații culturale nu îl influențează decisiv sau mai degrabă nu determină schimbări majore imediat observabile, deși acest lucru se va produce în timp. „Spaima de a nu-mi pierde propria identitate m-a întors la un fond păstrat ca o certitudine în memoria și în gândul meu” spune artistul în lucrarea de doctorat susținută la Universitatea de Artă din Cluj.

Cu adevărat, interesul pentru figura umană nu a fost abandonat niciodată cu toate că abordarea acesteia a cunoscut în ani expresii diverse, aflate într-o succesiune organică în raport cu propriile faze ale achizițiilor artistice personale, cu experiența artistică și de viață acumulată treptat. Felul în care este tratată figura umană rămâne la Radu Șerban un fin barometru al dezvoltării sale artistice, ea rămânând, chiar prin absență, principalul vector de diseminare a mesajului artistic.

Astfel, începutul anilor '90 au însemnat încă un interes pentru figura umană redată în concordanță cu structurile constitutive ale corpului uman, chiar dacă concomitent a operat simplificări și reduccii aL căror sens era exclusiv de natură plastică. Cu toate acestea, lumina CARE modela încă formele și spațialitatea în sensul redării celei de a treia dimensiuni era o componentă atent gestionată.

Treptat figura umană își pierde consistența corporală în joc intrând contaminări din zona icoanelor de Nicula, a artei naive, înglobând o ingenuitate ce le apropie de candoarea desenelor copiilor. Ele nu rămân insularizate doar în această componentă, deoarece figurii umane i se asociază alte elemente ce o înglobează în universuri rustice sau populează diverse spații asociate temelor anterioare (Byzantium), parăsind suprafețele bidimensionale și invadând teritoriul unor obiecte spațiale pe suprafețele cărora intră în relație cu componente de factură eminemente plastică.

Indiferent de ciclul cărora îi pot fi asociate (Femeia, Chipuri închipuite), figura umană capătă treptat un rol secundar atât ca semnificație cât și ca pondere în spațiul plastic în favoarea compoziției generale a suprafeței care mizează tot mai mult pe relevarea unui discurs al formelor și culorilor cu valoare plastică în sine.

Astfel, din ultimele cicluri de lucrări (Patina zidului, Peisaje inventate) figura umană se volatilizează treptat sau dispare efectiv făcând loc unui spectacol plastic a cărui miză poate fi chiar înglobarea ființei umane într-un amalgam existențial ce conduce finalmente la dispariția sa efectivă.

Dispariția figurii umane de pe coordonatele telurice coincide cu abordarea unei noi teme - Figuri neidentificate - prin intermediul tehnicilor digitale de fotografie și animație computerizată. De o corporalitate evanescentă, vag umanoidă, dependentă în vizualizare de fasciculul de lumină al proiectorului sau al ecranului video, acest nou ciclu de lucrări induce ideea unei dimensiuni transcendente ce rămâne în sfera interesului pentru spiritual, ni-

ciodată abandonată de Radu Șerban. Este vorba însă de o dimensiune spirituală în care este semnalată mai degrabă certitudinea unei prezențe, a unui dublu, a unei „călăuze”, de factură imaterială, pe care lumina fizică a proiectorului o susține ideatic, decât o relație care se instituie în principal prin adeziunea la un set de practici religioase.

Aflat acum într-un moment în care rotunjimea vârstei poate face tentante anumite concluzii, Radu Șerban se află, cred, mai degrabă la începutul unei noi etape artistice decât la ceasul bilanțului.

Dinamica și programul său personal a cărui deviză pare a fi „ora et labora”, natura sa atentă și reflexivă, aportul de inteligență, creativitate și originalitate surprinzătoare cu fiecare apariție în expoziții fac din Radu Șerban un artist de la care putem aștepta revelarea prin artă a unor sensuri încă ascunse ale experienței noastre umane.

* Text publicat în catalogul „TransAparențe” al artistului Radu Șerban, editat cu ocazia expoziției personale de la Muzeul de Artă din Cluj-Napoca

TransAparențe

Radu ȘERBAN

TransAparențe a fost inițial titlul unui film-animație digitală pe care l-am realizat în anul 2005, în fapt o meditație-eseu asupra lumii în care trăim, asupra misterului luminii și vieții. Era o privire simultană în oglinda timpului și în „oglindea” ferestrei încastrată în zidul de lemn al unei biserici. Demersul vizual se construia în jurul câtorva elemente cu încărcătură filosofică, religioasă și simbolică: lumina, viața, apa, oglinda, fereastra și icoana, pretexte pentru a provoca o stare de introspecție, de meditație asupra propriei persoane și asupra relației cu lumea. Conceptul de TransAparență pornește de la o creație lexicală cu trimitere plurisemantică. Pentru că apa este unul dintre termenii puși în discuție, m-am gândit că în jurul ideii de *transparentă* s-ar putea țese un scenariu care să pună în scenă o *Imagine* complexă. Convingerea mi-a fost întărită atunci când am asociat apa cu sticla (suportul icoanei țărănești sau geamul ferestrei), aceasta având aceeași calitate de transparentă. Oglinda, cum este firesc, am asociat-o cu *aparență*. Atât apa, cât și sticla au o proprietate comună cu oglinda, aceea de a răsfrânge imaginea, de a o retrimite în ochii privitorului, clară sau alterată, difuză sau amăgitoare. Acestea nu sunt altceva decât tipuri de reflexii care au o caracteristică comună: *aparență*. Combinând cei doi termeni, *transparentă* și *aparență* a rezultat *transparentă*, un cuvânt compus, care în înțelesul lui incitant cuprinde atât ideea de apă, sticlă și oglindă cât și pe aceea de inter-relaționare între medii diferite, între cauză și efect, între

intenție și urmă. *Transparenta* se referă la o lume nou creată, cu o realitate spirituală specifică, în care referentul obiectual este transpus într-o imagine autonomă, fără suport narativ. *Transparenta* poate fi *jocul secund*, *jocul minții* care operează cu concepte plastice, *jocul inefabil al sentimentelor* și, desigur, este totodată *jocul limbajului*.

Consider că activitatea mea artistică din ultimii douăzeci de ani se poate ușor circumscrie acestui concept, pentru că el însumează unii termeni ai experienței realului (ai experienței trăite): descoperirea, uimirea, bucuria, împlinirea, obsesia și termenii experienței limbajului vizual: sinteza, reformularea, adecvarea, spontaneitatea, gestul, revenirea, ludicul.

În demersul personal există un drum asumat care țintește o epurare a formelor, până la concizia extremă a gestului și la investigarea rafinată a culorii. Pictura trăiește în componentele sale intrinseci, în cromatica atent controlată și în jocul traseelor de materie vibrată care-i conferă *transparentă* și o anume surdinizată muzicalitate.

Materia picturală este manipulată și antrenată pentru o continuă transformare și reformare, prin reveniri succesive asupra aceleiași construcții, din nou și din nou, până la o unică înțelegere între plasma picturală și imaginea asociată acesteia, până la identificarea imaginii finale cu suprafața însăși a lucrării.

1 noiembrie 2010

Peripatetisme

Ioan F. POP

Dacă noi facem din Dumnezeu ceea ce nici el nu și-a propus? La ce îi folosește lui Dumnezeu credința noastră? Ce nevoie avea ordinea supranaturală de dezordinea numită om? De ce nici un animal nu se revoltă că nu este om, nici chiar maimuța? Îți vine să deplîngi divinitatea care are nevoie de om.

Prostia este falsa plasare între realitate și vis. Ea dorește pe măsura neînțelegerii cu care operează. Prostia este procesul în care omul decade ca spirit, dar se întărește ca natură. Paradoxul absolut al prostiei: să *înveți* să devii prost! Idiotul nu suferă, cu o expresie a lui F. Nietzsche, „la priveliștea mediocrității”. Dimpotrivă, exultă.

Politica este forma în care se organizează mediocrii pentru a conduce lumea. Omul a făcut din politică o mizerie indispensabilă, o servitute liber conșimțită.

Cultura anihilează pe măsura valorii ei.

Ce ne facem dacă „nu există vreo diferență între individul particular și ultimul vierme”? (F. Nietzsche). Noi nu sîntem decît impresia altor impresii nearticulate. Mai pe șleau: praf și pulbere. Ce non-sens: să fii om și să invidiezi un vierme...

Cea mai onorabilă pasiune trebuie cultivată pînă la *viciu*.

Tristețea feerică a foi albe de hîrtie – aici orice pare posibil pe măsura im-posibilității lui. Scrisul este cel mai fascinant *intermezzo* între totul și nimic.

Pe Dumnezeu îl pierdem în chiar momentul în care îl definim. Îl *găsim* doar cînd nu îl căutăm disperăți.

Noi existăm doar pentru faptul că putem numi ceea ce sîntem. Fără limbaj, noi am exista fără să știm că existăm.

Scriitorul se așează, cu o vorbă nietzscheană, „înaintea vieții”. Se așează înaintea ei tocmai pentru a-i putea intui posterioritatea.

Excelența, ca și sfințenia, e greu de evaluat în registru uman. De aceea e mai preferabilă profesionalitatea, valoarea cuantificabilă, talentul verificat. Excelența este doar o consecință secundară a valorii, și nu o premisă a acesteia. Valoarea este excelență în sine.

Viața s-ar putea să fie doar o potrivire de coincidențe, un lanț de întîmplări care, cu aceeași îndreptățire, puteau și să nu fie. Ea este tot ceea ce s-a născut din ceea ce n-a fost să fie. Poate că ceea ce

n-a apucat să fie este o altă viață neîntîmplată încă. S-ar putea chiar ca viața să fie cel mai mare eșec al întîmplării.

Uitarea face și re-face lumea. Noi sîntem doar în măsura în care *uităm* că sîntem lume. Lumea este pretextul de a lua omul (individual) de la capăt. Schimbarea indivizilor e *curgerea* lumii, fără a fi însă și evoluția sa.

Scrisul siluit, din ambiție academică, are mereu ceva funerar în el. Nu există loc mai bun pentru *înmormîntarea* ideilor originale decît universitățile.

În loc de mîină, unii îmi întind o labă prietenească. Mulți ar trebui să-și ceară transferul în altă specie.

Înțelepții plătesc cu viața, proștii doar cu ceea ce *știu*.

Nu există adevăr acolo unde nu se sparg capete pentru el. (Nu degeaba se spune ca adevărul umblă cu capul spart).

La cît e de scurtă e viața, moartea trebuie să fie eternă. Mare lucru să putem muri pentru totdeauna.

Autism cultural: să te uiți în propria pagină ca într-o oglindă. (Cînd se uită în oglindă, mediocrul vede doar statui).

Provinciosul iubește cultura doar în mod ierarhic. Urăște, în schimb, doar pe criterii de valoare. Provincia e locul unde canibalismul cultural trece drept rafinement gastronomic.

Ciobănie literară: să tot strunești cuvintele ca pe o turmă stearpă. Apoi să promiți nonșalant *brînză*.

Cum se întîmplă că aproape toți își propun să fie doar ceea ce nu merită? Ratarea devine interesantă doar dacă este *artistică*... Cînd îl vîd pe cîte unul cum se agită pentru a mai fraudă un gram de gloriolă și prestigiu nemeritate doar atîta îmi vine în minte: un nimic care se agită zgomotos în gol.

Până la Dumnezeu, te înghit... colegii de breaslă. Mulți au doar rolul de a perpetua nedreptatea în lume.

Prin scris trebuie să ne *inventăm* cititorii, nu să-i așteptăm.

După veacuri de contraselecție valorică am ajuns, în sfîrșit, să fim conduși doar de impostori. Boicotarea valorii ne-a reușit peste așteptări. Răul este pe cele mai bune mîini.

Am primit o libertate pe care nu o putem *utiliza* decît printr-o revoltă împotriva a ceea ce sîntem.

Hermeneutica hasdeeană - O metodă *in statu nascendi*

Oana MERCA

Ars interpretandi, hermeneutica nu trebuie confundată cu exegeza care se rezumă la a explica. Wilhelm Dilthey, întemeietorul hermeneuticii moderne, o numea știință despre arta înțelegerii. Demersul hermeneutic este, în definitiv, temeritatea de a decodifica mesajul unei opere/ document. Interpretarea și înțelegerea rămân cele două noțiuni cheie pentru definirea statutului hermeneuticii. Mai mult, hermeneutica este interesată nu doar de interpretarea unui text, ci și de validitatea interpretării.

Elogiat de către Eliade pentru erudiția și metoda sa, Hasdeu este, la noi, cel dintâi care se apleacă asupra documentelor cu rigoarea și metoda hermeneutului. Orice studiu, nou sau vechi, dedicat hermeneuticii trece în revistă ca dominante ale acestei metode *rigoarea, precizia, erudiția, contactul permanent cu documentul, controlul datelor, examenul critic*, iar ca finalitate înțelegerea documentelor. Toate acestea se regăsesc în demersul interpretativ al lui Hasdeu.

Iată mărturisită explicit **obsesia documentului**: *Mai întâi de toate, în curs de mai mulți ani, îngropându-mă în biblioteci și arhive străine și naționale, strânsei în sudoarea feței grămezi de material, în legătură directă și indirectă cu obiectul acestei cărți. (...) Astfel, mă decisei o dată pentru totdeauna a nu mă baza decât numai pe izvoare, adică pe mărturii contimpurane, adesea oculare, limpezite prin confrunțări și prin analize.*

Primatul documentului, recursul la textele originale înseamnă apropierea cercetătorului de sursă, iar aceasta este, după cum se știe, tendința oricărui demers hermeneutic. Întoarcerea către izvoare este garanția descifrării semnificației originare, a sensului inițial, nealterat al unui fenomen, precum și a structurilor sale de bază. Hasdeu intuiește avant-la-lettre că ceea ce contează nu sunt faptele pe care un document le conține, ci înțelegerea documentului în ceea ce el semnifică.

Opera acestui uriaș gânditor care a fost Hasdeu, privită în integralitatea ei, relevă strădania de a lumina *începuturile unui neam sau ale unei realități istorice* sub toate formele și aspectele primordiale, sau, în alte cuvinte, **obsesia originarului**. Calitatea de căutător neobosit al semnificațiilor coerente și profunde este cea care face din Hasdeu un model cultural de urmat.

Mai mult, morfologia momentului și a fenomenului originar reclamă cuprinderea lui variată prin recursul la toate formele primordiale (ontologice și

mitologice, folclorice și culturale).

Obsesia originarului este identificabilă la Hasdeu chiar și din simpla trecere în revistă a scrierilor sale care anunță din titlu de multe ori acest recurs la punctul de plecare (cităm, spre exemplificare câteva titluri: *Originea ideilor juridice la români, Originile păstoriei la români*).

Cu 80 de ani mai devreme decât Eliade, Hasdeu intuise că fără **erudiție** și fără **metodă** este imposibilă înțelegerea unui document. Îngroparea în biblioteci și arhive de care vorbea în introducerea la *Istoria critică a românilor* este acea baie de erudiție fără de care orice demers hermeneutic ar fi superfluu și neîntemeiat. Fără a nega intuiția, Hasdeu subliniază frecvent faptul că aceasta trebuie susținută de documente edificatoare. Una dintre cele mai frumoase lecții pe care le dă opera lui Hasdeu oricărui om de știință este *lecția documentului* cât mai vechi interpretat cu erudiție și metodă. Fără îndoială, un lector atent precum viitorul hermeneut Mircea Eliade va fi sesizat neîntârziat importanța acestei lecții pe care și-o însușește și pe care o va desăvârși teoretic, dar și practic prin întreaga sa operă. E dincolo de tăgădă faptul că Eliade vede în Hasdeu nu doar omul de vastă cultură, nu doar gânditorul genial, ci modelul hermeneutului. Hasdeu întruchipează idealul de savant pe care și-l contura Eliade încă din anii tinereții. El are nostalgia renaștistă a enciclopedismului și aspirația integratoare, nu reduționistă a oricărei analize.

Demersul hermeneutului urmează drumul **intuiție - reflecție**. În studiile lui Hasdeu regăsim, aproape fără excepție, traseul fapte - esențe, particular - general, același pe care îl regăsim și în studiile lui Eliade. Adrian Marino găsea că inducția ca metodă, deși nu a fost teoretizată explicit de Mircea Eliade, este evidentă în toate extrapolările și omologările eliadești.

Inducția are un caracter autotelic și entelehial deoarece cuprinde apriori sinteza spre care converge analiza. Adrian Marino consideră că intuiția preflexivă a hermeneutului va produce în mod necesar *o schemă euristică operatorie*.

Testul empiric (document, filologie, erudiție) controlează preînțelegerile sau preconcepțiile hermeneutului.

Încă din studiile de tinerețe, Hasdeu exprimă fără echivoc faptul că singurul drum ce trebuie urmat de

orice cercetător este de la documente, la analiză și apoi la sinteză: „În scrierea istoriei sunt trei operațiuni succesive și neînclăturate: culegerea datelor, deslușirea lor în parte și, în fine, clădirea edificiului”, nota el într-un articol din martie 1860. Scopul este cel al atingerii întregului: În sfârșit, după ce datele sunt întrunite și prelucrate, se arată un arhitect ce le înorânduște în o singură și măreață întregime, relativeminte cea mai perfectă, adică putincios cea mai apropiată de idealul istoriei.

În multe dintre articolele sau studiile hasdeene un număr de exemple devine bază pentru generalizarea unui concept (de remarcat faptul că același tip de concluzie ne întâmpină și în multe dintre studiile eliadești).

Întrebarea care se ridică firesc este în ce măsură generalizarea pe care o face cercetătorul, chiar întemeiată pe un număr prodigios de documente citate și de exemple oferite, poate fi acceptată. Adrian Marino arată că însăși existența **cercului hermeneutic** răspunde acestei întrebări, deoarece presupune existența unei inducții inițiale care este controlată și anticipată de deducțiile ulterioare *printr-un neîncetat du-te vino inductiv-deductiv, de înaintări și recuperări*. Așadar, generalizarea este permisă deoarece ea este conținută *in nuce* chiar în inducție. (Teoreticianul amintit cercetează aceleași aspecte în opera lui Mircea Eliade, a cărui metodă hermeneutică este anticipată de B.P. Hasdeu).

Storia e un șurub; or trebuie deșurupuit, or nu tras pe apucate avertizează Hasdeu. **Cercul hermeneutic** presupune prin definiție o desfășurare circulară, parcurgerea unor circuite care implică o *succesiune permanentă de relații alternative, de reveniri, de repetiții augmentative, de demonstrații în spirală* a căror finalitate este *înțelegerea*. Din afirmația menționată anterior reiese limpede că nereperarea corectă a centrului (sugerată de sintagma *tras pe apucate*) are drept consecință eșecul interpretării urmat, evident, de eșecul înțelegerii.

O cercetare atentă a studiilor lui Hasdeu va releva permanenta **revenire, reluare, adâncire**, amplificarea a unei idei de-a lungul timpului, asamblarea și reasamblarea analizelor parțiale în ceea ce devine o operă de sinteză finală.

Preocupările științifice sunt permanente, dar nu constante ca densitate în ampla operă hasdeeană, în anii tinereții precumpănind preocupările literare, dublate de cele jurnalistice. Expedițiile cu scop de documentare întreprinse în țară și peste hotare, articolele cu caracter istoric, filologic, lingvistic risipite prin revistele al căror redactor era sau la care doar colabora, interesul tot mai sporit pentru recuperarea și publicarea unor documente inedite, studii de sistematizare parțială a descoperirilor făcute tr-

dează o muncă pregătitoare pentru uriașul efort de sinteză ce va domina anii maturității.

Fără a bănuși în mod necesar că la mijloc ar fi o strategie publicistică a lui Hasdeu – orice strategie presupune o intenționalitate pre-concepută – revenirile succesive cu consecințe evidente în aprofundarea subiectului sunt dovada unei strategii personale de lucru a cărei finalitate este, întotdeauna la Hasdeu, o lucrare de anvergură pe tema respectivă, fie ea o monografie sau o istorie, uneori finalizată, alteori doar începută și nu o dată doar anunțată.

Un exemplu sugestiv pentru tehnica, am putea-o numi, a bulgărelui de zăpadă, este studiul asupra lui Luca Stroici, publicat în primă variantă nedefinitivă în 1861, în *Ateneul Român*, reluat și amplificat un an mai târziu în *Din Moldova* (nr. 4, 1862), la capitolul *Glosologia* cu titlul *Rugăciunea Domnului, scrisă românește cu litere latine în 1503 de către vellogetul moldoven Luca Stroici, annotată și publicată în 1594 în Cracovie de către Stanislav Sarnicki*. Peste încă doi ani, *Buciumul* va găzduși întâi *Viața lui Stroici*, apoi *Scrierile lui Stroici* pentru ca în același an, 1864, să vadă lumina tiparului o broșură de sinteză: *Studie critice asupra istoriei române. Luca Stroici, părintele filologiei latino-române*.

Hasdeu însuși va devoala tehnica sa de lucru, o tehnică a conducerii analizelor multiple și diverse către **sinteza** finală, în *Istoria critică a românilor: Nesicuri de ziua de mâni, ne-am crezut datori a da fiecării porțiuni mai substanțiale a vastului întreg atâta obiectivă rătunzeală, încât să poată fi considerată ca o cămăruță gata de lăcuit, pe când celelalte se mai lucrează încă și – cine știe dacă Meșterul Manole nu va cădea de pe schele*

Nu numai volumii, dar până și paragraful acestei opere s-ar putea dezlipi unul de altul, privindu-se ca o monografie asupra unui punct izolat.

Ceea ce leagă însă într-o intimă unitate împrăștiatele elemente ale acestei procedurii analitice sunt nește sinteze din ce în ce mai vaste, rezumând succesivamente fiecare episod, fiecare studiu, fiecare secțiune.

Regăsim în această introducere - program elementele esențiale ale demersului hermeneutic: partea (*porțiune, elemente*) și întregul (*vastul întreg*), centrul (*punct*) și cercul (*rătunzeală*), spirala (*din ce în ce mai*), analiza (*procedurii analitice*) și sinteza (*nește sinteze*).

Într-un studiu de tinerețe, publicat în 1864, *Doi secolii din viața ostășească a Moldovei*, exprimându-și convingerea că sosise timpul ca istoria să se ocupe de analiza riguroasă a amănuntelor, Hasdeu opina că trebuie să se studieze *nu părțile prin întregul lor, ci întregul prin părțile sale*.

O altă trăsătură definitorie a abordării hermeneutice este **obsesia totalului**. Fascinați de totalitate,

năzuind să cuprindă întregul, Hasdeu și Eliade se întâlnesc în vocația și viziunea totalității spre care tind operele amândurora. Chiar din studiile de tinerete ale lui Eliade se conturează obsesia de a înțelege *totul* și de a-l pune în valoare, pentru efortul similar admirându-i fără rezerve pe Hegel și pe Hasdeu.

Mircea Eliade aprecia la predecesorul său capacitatea de a căuta semnificații profunde și coerente în fiecare document, ceea ce el însuși va face ulterior în întreaga sa operă.

Nu simpla sau banala descifrare a unui palimpsest este dezideratul lui Hasdeu. Mult mai important este stabilirea prealabilă a textului precum și a metodei critice a textelor și izvoarelor, ceea ce reprezintă pașii unui autentic demers hermeneutic. De pildă, în revista *Foaia de Storie Română* (Iași, 1859), Hasdeu publică un studiu amplu *Negoțul moldovean sub Alesandru Bunul*. Acest studiu vădește metoda și obiectivele concrete de cercetare înainte ca Hasdeu să le formuleze ca atare (o va face însă în *Foița de istorie și literatură*). Publicarea documentului în original și în traducere (este vorba despre tratatul comercial încheiat de Alexandru cel Bun cu orașul Lvov, în 1407) este urmată de interpretarea acestuia pe paliere variate: paleografia, filologia, legislațiunea, biografia, hronologia, storia – ca să păstrăm denumirile date de savant. În mod evident, se remarcă la Hasdeu capacitatea de a trece de conținutul faptic al documentului istoric și de a duce mai departe hermeneutica în planul semnificației, adică face exact ce Eliade reproșa contemporanilor că nu sunt în stare.

Ținta declarată a studiului lui Hasdeu era refacerea cât mai fidelă și mai amănunțită a tabloului vieții reale din vremea domniei lui Alexandru cel Bun. În sfârșit, întemeindu-ne pe mai tarele mărturii *săvremelnice și bine cugetatele cercetări arheologice, am tălmăcit și am răstălmăcit așezământul lui Alesandru Bunului* (a se observa și aici recursul la exemplele erudite menite să susțină concluzia, precum și spiralele cercului hermeneutic sugerate de verbele a tălmăci și a răstălmăci). Selectarea eroului se face în maniera romantică specifică timpului. Alexandru cel Bun este considerat cel mai mare dintre domnitorii moldoveni sub toate aspectele vieții naționale, preocupările lui vizând legislația, artele, filosofia, religia, comerțul. Scopul reînvierii epocii lui Alexandru cel Bun (și lectorul nu poate fi decât cucerit de extraordinare capacitate a lui Hasdeu de a trece de fațada documentului propriu-zis și de a învia timpuri și oameni) este înțelegerea deoarece numai astfel *istoricul unei țări sau unui norod pricepe duhul veacului despre carele se povestește, și pricepându-l își luminează prin această și tabloul vieții năutrale a aleasei sale năciunalități îndeosebi*.

Drumul de la analiză la sinteză este obligatoriu pentru un demers hermeneutic: „...**analisisul, adică**

desmădulărirea, înaintește **sintezul, adică** înmădulărirea”.

O logică simplă ne spune că orice analiză vizează o sinteză finală, dar și că nicio sinteză nu poate fi realizată decât pe baza unui număr de analize edificatoare. Analiza extinsă la un număr de fenomene va converge, de fapt, spre ceea ce este finalitatea hermeneuticii: sinteza. Aceasta din urmă trebuie să integreze rezultatele analizei aceluiași fenomen din perspective diverse, adică să realizeze un studiu interdisciplinar.

Hans-Georg Gadamer explica **relația trecut – prezent** prin teoria fuziunii orizonturilor care presupune că o interpretare este istoric predeterminată. Circuitele hermeneutice presupun înțelegerea mutuală a trecutului și prezentului, în sensul cercetării trecutului cu instrumentele prezentului și al descifrării prezentului prin raportare la datele trecutului. Istoria trebuie văzută în nexul său fundamental trecut – prezent.

Hasdeu nu înțelege istoria în sensul strict de cronologie, ci o cumulează permanent cu efortul de a înțelege o situație istorică în profunzimea ei. Chiar prefața la prima ediție a lui *Ioan Vodă cel Cumplit* începe cu declinarea tranșantă a concepției despre statutul istoricului pe care nu îl reduce la omul de știință ale cărui aserțiuni vor fi reci și imparțiale: *Istoricul este un uvrier și un artist totodată*.

Hasdeu sublinia că, după ce a adunat faptele istorice a supus *indigesta proviziune la trei scalpeluri de artă: critică, perspectivă și colorit*. Cel din urmă termen nu îl definea explicit, notând doar că *inima simțea în adâncul său ceea ce scria condeiul*. Vedem în această mărturisire înțelegerea momentului istoric fără de care trăirea consubstanțială nu ar fi fost posibilă. Mircea Eliade elogia interpretarea istoriografică hasdeeană tocmai pentru această capacitate de a reierarhiza momentele istorice în funcție de evenimentele originare și decisive în constituirea unei comunități.

Nu în ultimul rând, **perspectiva critică** este definitorie în demersul hermeneutic: *Scopul criticei este de a dezgăndămintă adevărul*.

După cum observa istoricul Ovidiu Pecican, o constantă a preocupărilor hasdeene este aspirația spre realizarea unei perspective critice asupra trecutului, principiu ordonator pentru vasta și eterogena creație a poligrafului român. Nu o dată, Hasdeu a exprimat imperativul aplecării asupra documentelor relevante cu *făclia criticei în mână*.

Concepția critică este o constantă a demersului științific hasdeean, indiferent de domeniul asupra căruia s-a aplecat, de aceea este cu atât mai surprinzător că Hasdeu nu este recunoscut ca promotor al criticismului la noi, deși îl devansează, și în acest caz, pe eternul rival Maiorescu. Dar ar trebui, credem, să i se recunoască statutul de cel dintâi hermeneut al nostru.

Pietrele popii din Creaca

(Micile bucurii 1)

GYÖRFI-DEÁK György

Oamenii de la șes se laudă cât de întins este terenul arabil din zonă, ca apoi să se plângă cât de greu e să facă rost de lemne, pentru că oricât de largă este câmpia, arareori îți oferă umbra răcoroasă a unor coroane îngemănate. Din celebrul codru al Vlăsiei din jurul Bucureștilor abia dacă au rămas ici-colo câteva petice. Am copilărit o vreme în Pitești, într-o zonă unde Pădurea Trivale se află literalmente la o aruncătură de băț. Bunicul din partea tatei locuia în munți, printre brazi, în apropiere de Borsec, „Regina apelor minerale”. Deși m-am născut în Banat, am străbătut multe dintre cărările șerpuite printre copaci din țară, inclusiv cele sălăjene. Pornind din cartierul zălăuan Brădet, te poți pierde în codrii de pe Meseș după un parcurs de doar 15 minute. În Jibou, oriunde s-ar găsi omul, natura este la fel de accesibilă. Bine zicea Tamási Áron: „Rostul nostru în lume este să găsim locul unde ne simțim acasă”. Welcome in Sylvania, la Tierra de Bosques!

Când am pornit proiectul „Techerghelilor sălăjene”, am plănuit niște expediții velo-purtate de o zi lumină, inspirate de episoade și narațiuni ieșite din comun, povestite de prieteni sau citite în cărți. Ele au cerut atât o documentare prealabilă cât și o echipare adecvată. Dar tuturor ni se oferă și șansa unor „scurte ieșiri” fără pretenții, mici evadări de scurtă durată din spațiul casnic în teritorii adiacente spectaculoase. Fiecare localitate sălăjeană are astfel de puncte de evadare, deconectare, recreație, unde învățătorii ies cu școlarii în zilele dinainte de vacanță sau pe parcursul „Săptămânii Altfel”, iar familiile vin de Sângeorz sau de Maialiş să petreacă o după-amiază veselă la iarbă verde. Iată ceea ce merită să fie numit cu dragă inimă: „Micile bucurii”.

Jibouanii pot urca Dealul lui Rákóczi, de unde se traversează repede la „peștera” din Dumbrăvița, aflată deasupra Turbuței. Cei din Surduc și-au ținut multă vreme discoteca tot într-o peșteră. Flăcării din Brăglez pot să se viseze haiduci care pândesc drumul de Gârbou din ferestrele Casei Tâlharului. Năprădenii se mândresc cu Moșul și Baba, iar cei din Vădurele cu frumoasa Râpă Străminoasa. Locuitorii din Borza au, chiar la intrarea în sat, promotoriul cu stâncile numite Horea, Cloșca și Crișan. Un pic mai sus pe Valea Agrijului sunt, într-o parte, Pietra Lată din Lupoaia, iar într-alta, Pietrele Popii din Creaca.

Despre acestea din urmă mi-a povestit Mihai Petriș, colegul de la Casa Orășenească de Cultură. El merge adesea în localitatea aflată la confluența

râului Agrij cu pâraul Ortelec, unde locuiește socrul său, profesorul de matematică Ioan Morar și trece tot timpul pe lângă ele. Sătenii numesc zona „Satu’ Vechi” sau „Satu’ Bătrân”.

Monografistul Petri Mór confirmă tradiția perpetuată de povestirile sătenilor:

„Turcii, haiducii sătmăreni și curuții au pustiit satul înainte de 1682. Creaca s-a mutat doar cu un secol în urmă în locul unde se află acum, dar tot aici s-a situat și în vechime. Vreme de optzeci de ani s-a retras în partea de hotar numită Valea Petri, aflată la Nord-Vest de comună. Strămutarea a fost provocată de numeroasele raiduri ale armatelor și s-a făcut cu aprobarea baronului Wesselényi Miklós tatăl. Poziția strategică importantă i-a pricinuit multe ne cazuri. În capătul satului se pot vedea și astăzi șanțurile săpate pe vremea principelui Rákóczi”.

Acolo, între Ciglean și Lupoaia, se vede așezarea și pe harta desenată din porunca împăratului Iosif al II-lea la sfârșitul secolului al XVIII-lea: întinsă pe un fir de apă, de la Vest la Est, cu biserica în centrul. În acea vreme, în 1797, au contribuit la susținerea armatei împărătești patru persoane: baronul din Jibou, preotul unit Zaharia Popa, cantorul Dănilă Pop și morarul Ursu Morar.

În „Schița monografică a Sălajului” (1908) de Dionisie Stoica și Ioan Lazăr, ni se atrage atenția asupra a două aspecte care au influențat în mod semnificativ trecutul localității și o individualizează în spațiul Țării Silvaniei:

1. „Prin veacul al XVI-lea, [Creaca] era granița Ardealului și avea două porți unde trecătorii trebuiau să plătească vama”.

Și o trăsătură paradoxală legată de evoluția ponderii etnice:

2. „Pe timpul revoluțiunii lui Rákóczi majoritatea locuitorilor erau unguri, dar în lupta dată la Jibou, între armata împărătească și Rákóczi au căzut foarte mulți, apoi cei rămași, cu timpul s-au românizat. Astfel strămoșii familiilor de astăzi: Cherecheș, Siladi, Taloș au fost unguri, iar ei sunt români la rând. [...] Aceasta este singura comună unde elementul străin să românezează. Astfel generațiunea mai tânără (unguri veniți din Zalău) s-au românizat și astăzi sunt cei mai înflăcărați români”.

Datele statistice furnizate de Petri Mór permit o asemenea interpretare:

„În 1715, au plătit impozit cinci gospodării de iobagi: 3 ungurești și 2 românești. În 1720, au dat bir

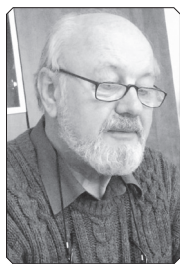
9 iobași, 7 jeleri și 1 boieraș, dintre care 9 maghiari și 8 români. În 1715, populația a numărat 45 de suflete: 27 unguri și 18 români; în 1720, 153 suflete: 81 maghiari și 72 români. [...] În 1733, s-au găsit 3 familii de români; iar numele preotului unit era Ștefan. În 1750, numărul sufletelor greco-catolice a crescut la 164. În 1847, s-au numărat 506 locuitori, cu toții greco-catolici. În 1890, 606 locuitori împărțiți după limbă: 31 unguri, 559 români, 16 altele; împărțiți după confesiune: 7 romano-catolici, 556 greco-catolici, evangheliști 17, reformați 21, izraeliți 5. Numărul de gospodării: 108". În 1908, Stoica și Lazăr notau: „Creaca are astăzi 138 fumuri cu 582 suflete de religiunea greco-catolică. Biserica de lemn s-a edificat la anul 1781". Data ctitoririi provine sigur din Petri Mór, unde se specifică în plus: „Registrul de stare civilă este condus cu începere din 1824".

Prima menționare a localității a fost în 1385: Kerikapatak, Kerykapatak. „Patak” înseamnă „pârâu” în maghiară, iar „Karika” „inel”, „belciug”, „cerc”. Expresia ungurească: „úgy megy (a dolog), mint a karikacsapás” este echivalentă cu „treaba merge ca pe roate”, adică lin, fără să se poticnească. Pe hartă există un singur pârâu cotit, care coboară dinspre Ciglean, tocmai pe Valea Petri, curs de apă nenominalizat de cartografi militari iosefini. Altminteri, și ciglenenii au un fund de vale pitoresc, unde am ajuns cu prietenii din întâmplare, numit „Pietrele Monii”.

Ca să ajungeți la „Satu' Vechi”, trebuie să urmați firul de apă de pe această vale cu traseu arcuit. La intrarea dinspre Jibou în Creaca, chiar înainte de tabla indicatoare a numelui localității, se desprinde un drum de țară către dreapta. Pietrele Popii sunt niște formațiuni stâncoase spectaculoase care se află pe o buză de deal din dreapta, cam la un kilometru de șosea. Drumul de țară străbate o pășune, apoi se îngustează, dă într-o mică livadă de pruni, o ocolește, trece pe lângă niște jnepeni cu frunze prelungi, ca de mătură și continuă până când ajunge la poalele unei pădurici de pini. Vara, stâncile stau ascunse aici, dar, în perioada cât foioasele își pierd frunzele, ele se reliefează printre trunchiurile de arbori. Una dintre ciudatele siluete, pătată strident cu ocră roșu, seamănă cu un cap de broască țestoasă greacă, acoperit cu mușchi și licheni. Păstrând proporțiile, parcă ar fi Morla din „Povestea fără sfârșit” a lui Michael Ende. Altă ieșitură stâncoasă este individualizată de niște „coarne de cerb”, crengile uscate ale unui copac ieșite dintr-un gheb încolăcit artistic. Par să țâșnească direct din stâncă, gata să-și înfrunte rivalul. Se poate urca din vale, cam pieptiș, printre coloanele groase ale unor turnuri gigantice, bastioane reliefate de cetina veșnic verde a coniferelor cu școarță ruginie. Un drum mai lejer este cel lateral, printre „nuielele măturilor” cu ace prelungi.

Denumirea grupului de roci uriașe provine din poziția lor: se aflau în Nordul (în spatele) fostei locuințe preotești și, respectiv, a vechiului amplasament (intermediar) al bisericii. Tradiția, consemnată în studiul „Monumente istorice bisericesti din Eparhia Oradiei, județele Bihor, Sălaj și Satu-Mare. Bisericile de lemn” de Ioan Godea și Ioana Cristache-Panait, susține că lăcașul de cult făurit din lemn a fost strămutat de trei ori, după cum s-a mutat vatra așezării. Biserica veche poartă hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”. Autorii susțin că ea ar fi ceva mai veche decât au consemnat Petri, Stoica și Lazăr, bazându-se pe informația orală că a fost construită în jurul anului 1600. Locația inițială ar fi fost livada unde se găsește și azi, după aducerea înapoi. Edificiul a fost reparat de mai multe ori, recent în 1972 și în 1996. În volumul „Bisericile de lemn din Sălaj” (2008), preotul ortodox Claudiu Iacob ne atrage atenția asupra faptului că lăcașul de cult este unul din cele șase edificii creștine de pe teritoriul comunei. Patru dintre ele poartă hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”: Borza (1758), Brebi (1759), Brusturi (1701) și Jac (1756). În Prodănești (probabil 1730), biserica de lemn îl are ca protector pe „Sfântul Gheorghe”. Colaboratorii locali care au participat la editarea volumului „Obiective turistice naturale și antropice în nord-estul județului Sălaj” (2011) au remarcat că ele reprezintă jumătate din numărul edificiilor similare de pe Valea Agrijului. Camelia Burghel le enumeră în mica monografie turistică „Șapte zile în Țara Silvaniei” (2012), alături de cele din Romita (1740) și Brusturi (1701): „În partea opusă, tot pe firul Agrijului, pot fi văzute bisericile de la Poarta Sălajului, dăruită localnicilor în 1840 de sătenii din Răstolțu Mare, dar construită cu două secole mai înainte, Păușa (1730), deosebit de frumoasă, Bozna (secolul XVII) și Răstolțu Deșert (secolul XVIII), ultimele trei pictate de Ioan Pop din Românași”. Se presupune că același meșter artist a pictat și pereții vechiului edificiu religios din Creaca.

Cred că ar merita să facem un trucaj fotografic prin care să suprapunem turnul zvelt cu coif de șindrilă, admirat de toată lumea, peste fundalul năstrușnicilor geologice din vechea locație intermediară. Sunt locuri în Sălaj unde, în anumite nopți, se zice că s-ar auzi clopotele unor biserici dispărute. Poate că la fel se întâmplă și aici, pe Valea Pietrelor. În lipsa unei experiențe directe, n-avem de unde ști. Nici o fotografie, nici o reconstituire tridimensională pe calculator nu poate reda vălmășagul de senzații de la fața locului: impresia vizuală copleșitoare, background-ul sonor, contactul palmelor cu roca, mirosul rășinei, gustul sandvișului savurat în vreme ce-ți legeni picioarele pe buza dealului. Este câte o „mică bucurie” rezervată fiecărui trecător.

Dragoste și poezie...

Viorel TĂUTAN

Dragoste și poezie!?

Redactorii revistelor de cultură **Vatra** (Târgu Mureș) și **Discobolul** (Alba Iulia) au inițiat, în urmă cu vreo câțiva ani, o serie de „anchete” pe diverse teme cultural-literare. Onorat de sugestia unui, pe atunci, bun prieten, mi-am oferit participarea în calitate de repondent și am fost acceptat cu amabilitate confraternă. Din evantaiul tematic redactat de colectivul redacțional alba-iulian, socotesc potrivit să redau cititorilor revistei noastre, *Caiete Silvane*, un eseu construit pe baza răspunsurilor la ancheta vizând tema din titlul de mai sus, contribuind în felul acesta la omagierea marelor, soțiilor și fiicelor noastre, atitudine prilejuită de prima lună a primăverii, **Martie**.

*

Incitantă și aparent facilă este o astfel de temă pentru o anchetă. Dificultatea stă, apriori, în tentația de-a crede că știi și poți emite păreri independent de ceea ce s-a scris/ spus până azi despre, e adevărat, „o temă, pe cât de glorioasă, pe atât de uitată”. Și nu numai pentru că Erosul este privit și asimilat ca o forță cosmică primordială, dar și în consecința interpretării sale ca un dat fatidic (lat. *fatum*, - i).

Tocmai de aceea, gradul de implicare a contradicției instinct - afect este cel care face discriminarea în genere, sau alternanța ca o necesitate a celor două componente moral-afective: dragoste și ură. Dacă e să ne raportăm strict la rodul acesteia: Poezia, poetul premodern și modern (depinde cărei periodizări, ca definiție, ne subordonăm) pare mai îndrăgostit. Oamenii și-au exteriorizat artistic suferința și desfătărilor iubirii încă din vremea când nu apăruseră sistemele de scriere, ca să parafrazez o mai veche afirmație a unei poetese. Și este suficient să ne gândim la poezia populară, la epopeea *Ghilgameș*, sau la poezia saphică, apoi la anticii latini, cum Catulus, Horatius, Ovidius, ori marea poezie pre-renascentistă datorată trubadurilor (autori de rafinate madrigaluri), a unor Dante, Petrarca, Ronsard, năbădăiosul Villon, ceva mai târziu - Shakespeare (în teatrul și sonete). E relevant că amorul a prevalat în creațiile acestora din urmă, în descendența cărora vin marii poeți de o seninătate tristă ai Romantismului din toate ținuturile Terrei. Îmi constat o agreabilă deziluzie abordând poezia postmodernă, unde nu s-au dezagregat doar efuziunile uneori siropoase ale speciei, ci a revenit la tonuri cvasi-naturalist catuliene, villonești sau, de ce nu, argheziene, nuanțate ușor obscen, lăsând astfel loc circumspecției. Nu, nu cred că poetul postmodern este mai puțin îndrăgostit decât cei de dinaintea

sa; el caută numai și folosește instrumente lexicale inedite.

Sunt tentat să afirm că poezia a fost și este precedată de dragoste, împărtășită sau nu, dar urmărind cronologic procesul formării, al diversificării acesteia, încep să am îndoieli. Poezia se naște din momentul în care Adam se rușinează în fața Evei după ce mușcase ră, ademeniți de șarpe, din fructul cunoașterii binelui și a răului. Este un joc al percepției cu imaginația, de orice natură ar fi percepția, simțul. „*Înainte ca eu să am ochi, lumină ai fost,/ Înainte de Dragoste, dragostea,/ Și când te-a cuprins sărutarea,/ Femeie*”. (Odysseas Elitis, *Epigramă*) Prin poezie sunt dezvăluite noi ipostaze ale misterului potențial, pe care le încifrează post-priori. Credeți, oare, că Veronica s-a îndrăgostit doar de tinerelul cu gene lungi, plete bogate și buze senzuale, sau pentru că se numea Mihai Eminescu? Cât mister îi sugera Laura lui Petrarca, sau Hélène lui Ronsard? Cât despre Clodia-Lesbia și „trupeșă Margot”, vedem bine cât se dezvăluiau spre desfătarea tuturor, generând furia deznădăjduită, sau ironia deșănțată a poeților ce își ancoraseră iubirea în nurii lor.

E dificil să stabilești printr-un verdict rigid ce și cât așteaptă imaginarul poetului de la femeia de care se îndrăgostește. Sunt atitudini conjunctural-culturale. Unii descoperă într-o femeie una, două calități și „orbesc”; restul rămâne imaginarului. Alții își alcătuiesc iubita ideală - de tip puzzle, apoi înalță ode. Din poezia altora descoperi cu multă trudă erosul. Doar criticul, dacă nu e cumva dublat de poet, disecă, ordonează, dezvăluie cu metodă dimensiunile creației și ierarhizează convins de probitatea propriei judecăți. De aceea, probabil, s-a răspândit butada „câți critici, atâtea păreri”.

Totul e aventură în viață. Viața însăși, de când ieși din oceanul placentar, este aventură. Că nu ne place unora să recunoaștem această axiomă, e cu totul altceva. Pentru că aventura este definită, delimitată de proximitatea permanentă a morții. Așa încât poetul, atunci când se îndrăgostește, se aruncă într-o nouă aventură din care face parte și acel „altceva” (curiozitate, nerozie, nevoia plonjării în cosmos prin orgasm etc.)

Artistul care nu simte că e liber, nu e autentic. Își îngăduie, chiar dacă nu i se îngăduie, să fie liber și să-și clameze Libertatea; se poate numi Femeie, Dragoste, Dispreț, Enchidu...

Există un decalaj temporal, unul spațial și unul conceptual între poezia de dragoste din Occident și cea din Orient. Ceea ce a creat un fel de sincronism, dacă e să

ne luăm după Eugen Lovinescu. Dar până aici. Poemul oriental e anterior, verbal luxuriant, și naiv (vezi poezia anonimă polineziană, japoneză, sumeriană și, ceva mai târziu, persanii Rumi, Hafiz ș.a.). Ca un caleidoscop oferindu-ți din cioburi de sticlă colorată alcătuirii diverse care, deși uneori se repetă, nu bagi de seamă, sau nu ești dispus să observi. Se pare că a fost foarte bine cunoscută poeziilor antici greci și latini, de vreme ce îi seamănă în destul de mare măsură. Pe când poezia occidentală este mai elaborată și, de aceea spectaculoasă, angajată într-un fel de competiție cu sine și cu alții. astfel evoluând.

Iubitele poezilor din toate epocile sunt, sau tind să fie, întruchiparea perfecțiunii, până și atunci când „*Eu știu că-ai să mă-nșeli chiar mâine...*” (Ion Minulescu). Ingratitudinea câtorva, deviațiile erotice le sunt reproșate, și cu toate acestea: „*Și scumpă mi-e, o fiară, cumplită,*

nemiloasă,/ Chiar și răceala care te face mai frumoasă”. (Charles Baudelaire, *Smerit te-ador...*) Marile epopei ale antichității, elegiile și „epistolele” greco-latine, „*Cântarea Cântărilor*”, poezia populară, poemele, rondelurile și sonetele trubadurilor, ale poezilor Renașterii, ale clasicilor preromantici, dar mai cu seamă poezia Romanticilor și a Simbolismului incipient abundă în elogii aduse dragostei. Nu știu cine ar reuși să inventarieze, negreșit prin lectură, cantitatea poeziilor de calitate dezvoltând această temă longevivă. Din punctul acesta de vedere, postmoderniștii români și de aiurea sunt mai săraci.

Dacă dragostea e poezie, individual efemeră în unele cazuri, în general - eternă, nu știu cum poezia de dragoste mai poate exista și altfel. Dragostea poetului nu poate fi o „urgență”, ci o conviețuire intrinsecă.

Viorel Tăutan

La Semicentelar

- *discurs pentru colegii din prima promoție
a Licelului jibouan* -

A trecut peste noi grapa anotimpurilor,
ne-a tăvălit viața în fel și chip,
(cei mângâiați ascund surâsuri viclene).
Tineri sau vârstnici, dascălii ne-au învățat
în anii de liceu că trebuie să ne batem
până vom ieși victorioși în această luptă
individuală, dar am pierdut atâtea bătălii,
încât nu mai știm dacă suntem cu-adevărat
învingători... simțindu-ne învinși.
Puțini dintre noi sunt acum blazați,
Li s-a rătăcit sentimentul esențial –
omenescul spirit, copilăria din priviri.
Pe noi, mereu prezenți, ne mai unește
sania numită adolescență. Intuiam vag
protecția subtilă și persecuția;
seduși de jocurile entuziaste ale vârstei,
iertam. Nu ne-am schimbat esențial
de-atunci, scepticii au rămas până azi așa,
cei optimiști... iată-ne la fel de tineri.
Dascălii ne-au ieșit înainte,
ori i-am ajuns noi din urmă?
Câți suntem azi aici (și zâmbetele
celor din văzduhuri fiindu-ne aproape,
deși tainice pricini le-au împiedicat
sejurul terestru), promitem să perpetuăm
prietenia, intuind juvenil că vom fi

și-n cealaltă parte a vieții, la fel.
„*Gaudeamus igitur !*”

(Iunie, 2011)

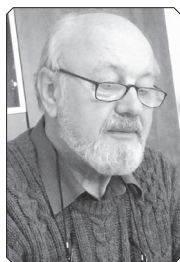
Pragul

prietenilor născuți în 1943

Ninge întruna cu vrăbii și ciori
peste ochii închiși ai orașului.
Cum cad, spectacular, se fac nămeți
și se îmbracă-n alb, doar pașii lui
dizlocă pietre din vechiul caldarâm
pentru a șaptezecoa construcție,
îl prinde în tainice mreje febra
conservată dintr-o altă evoluție.

De-un timp, la fiecare echinocțiu,
își trece un an în cartea de muncă,
și câte unul altfel pe la solstiții
sfârșindu-și toracele, de spun că
la vârstă de scripturi vrea să ajungă,
printre toți ceilalți muritori de rând,
să-nceapă apoi a-și scrie psalmii
cântați la serbări prin piețe, aducând
prea-bunilor săi urmași sanguini,
și altor semeni, când ascultă răbdător
zgomotul pașilor lui, egoul desprins
de spirit, fără să știe ce înseamnă dor.

Așa încât îi rămâne doar să aștepte
sosirea iernilor cuvioase în luna mai
și să ne ardă ploile acide toată vara,
sau să se mute însuși pe-o tulpină de scai,
reîncarnat iar pentru păcatele-i grele,
din vremea când știa cum pot fi evitate,
încât pare mirat privindu-se-n oglindă
că-n cer se mai înalță altare curate.

Distracție instructiv-educativă

Viorel TĂUTAN

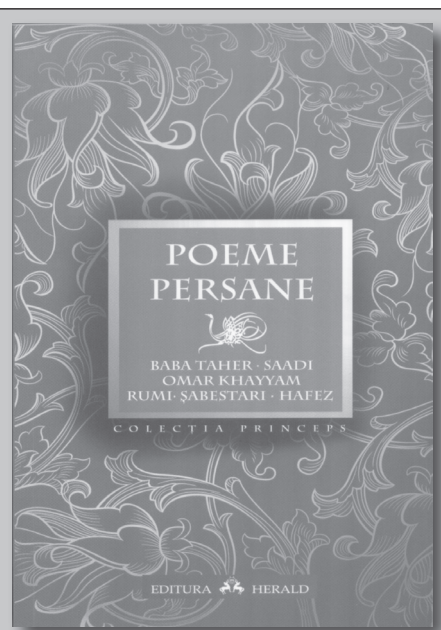
Februarie. Sfârșitul primei decade dintre cele aproape trei. Primesc un mesaj în căsuța mea de e-mail. Confratelui nostru Györfi-Deák György, profesorul, bibliotecarul și scriitorul, îi datorez obișnuința de a mă conecta la tot ce se întâmplă în actualitatea vieții culturale a orașului și a județului, și în care este implicat. Spirit inovativ, temperament sanguin, până în vecinătatea neliniștii, devine jovial ori de câte ori are câte o revelație, ceea ce i se întâmplă destul de frecvent. De data aceasta îmi comunică faptul că duminică, ziua a zecea a lui Făurar, începe Anul Nou chinezesc, al Șarpelui de apă. Știrea îmi venise, însoțită (cum altfel?) de horoscop, și din presa virtuală. Însă mai tânărul meu amic mă invita entuziast la o activitate educativă organizată, cu această ocazie, în cadrul Bibliotecii Orășenești, locul său de muncă, luni, 11.02., la ora 13.

M-am străduit să fiu punctual și, la ora comunicată, pătrunsei în sala de lectură a instituției pomenite. Pe sub tavan, pe două fire trase în diagonală de la colțurile încăperii, erau etalate zeci de mici lampioane confecționate, am aflat pe parcurs, de către elevi. Amfitrionul pregătise deja scenografia și recuzita: o măsuță rotundă pe care trona un pui de bambus, acompaniată de două mici fotolii, patru bețișoare pentru uz gastronomic oriental (tacâmuri chino-japoneze), o farfurie și două cutii rotunde din plastic, un bol cu bomboane de-ale căror ambalaje prinsese răvașe cu texte scurte extrase din literatura esoterică și cea clasică, paremiologică. Sala de lectură s-a

dovedit mult prea mică pentru aflulul de copii, elevi din clasele a IV-a, cititori abonați ai Bibliotecii, veniți să participe, sau doar să asiste, la întâmplările care urmau să se deruleze aici. Domnul bibliotecar se văzu asaltat de băieții și fetele care doreau să concureze la proba extragerii din farfurie a celor 31 de biluțe (pot fi drageuri de ciocolată, mazăre, pufarin ș.a.) cu ajutorul bețișoarelor. După ce i-a servit pe toți cei prezenți cu o bomboană purtătoare de răvaș, s-au format cinci perechi de concurenți și un juriu alcătuit din trei colegi din rândul asistenței. Câștiga acela/ aceea dintre concurenți care transfera cele mai multe biluțe din farfurie în pahar. Finala concursului s-a derulat între doi puștani (Raduly și Baciuciu) a căror diferență de înălțime era de vreo 20 de cm, dar ce importanță are! Premiul, o tabletă mare de ciocolată, a fost câștigat de Raduly, care urma să-l împartă cu isteța lui surioară de la „Grupa pregătitoare”, prezentă și ea la eveniment. În secvențele de încheiere a activității, domnul bibliotecar-profesor s-a fotografiat alături de concurenți și i-a învățat, cu multă răbdare și tact pedagogic de invidiat, pe toți cei prezenți să-și confecționeze evantaie din colile de hârtie dinainte pregătite. Știi că această manifestare inedită, părănd a fi spontană, face parte din bogata activitate plasată sub egida Bibliotecii Orășenești din Jibou. Încântat de entuziasmul copiilor care, înainte de a părăsi incinta, au întrebat când vor participa la următorul concurs, mă grăbesc spre casă pentru a dezvălui și altora acest sentiment.

Poeme persane: Baba Taher, Saadi, Omar Khayyam, Rumi, Șabestari, Hafez, trad. din persană, note și comentarii de Otto Starck, Ed. Herald, București, 2013. Din *Cuvântul înainte* al lui George Grigore: „Fără nicio îndoială, nicio altă formă de artă nu este atât de iubită precum poezia în Iran. Se poate spune că ea este arta supremă a culturii iraniene, expresia cea mai înaltă, cea mai rafinată, cea mai plină de strălucire a geniului iranian dintotdeauna. Impactul său asupra literaturilor lumii, prin multitudinea de traduceri, s-a produs nu numai la nivel de formă - a se ve-

dea gazelul, catrenul etc. - ci și la nivel ideatic, fiind preluate teme ce țin de o anumite viziune asupra lumii, de cunoașterea fină a regulilor care o guvernează, de căutare a divinității, de celebrare a vieții ale cărei neajunsuri sunt privite cu înțelepciune, de o filosofie ce îl descătușează pe om din deșertăciunile lumii, ducându-l spre esență”. Și un catren al lui Omar Khayyam: „Și taina veșniciei tu n-o s-o deslușești - nici eu./ Cuvântu-acelei taine nici tu n-o să-l citești - nici eu./ Doar dincoace de vâlul-i putem să stăm de vorbă./ Când vâlul o să cadă, tu n-o să mai trăiești - nici eu...”

Legăturile lui Iuliu Maniu cu Mișcarea Legionară descrise de Corneliu Coposu

Marin POP

Continuăm serialul dedicat corespondenței și scrierilor inedite ale Seniorului Corneliu Coposu, cu alte documente pe care le-am descoperit în arhivele CNSAS. Este vorba de o scrisoare inedită pe care Corneliu Coposu o trimite lui Constantin (Costel) Mareș, care se afla în exil, în RFG. El fusese ales, pe data de 3 iunie 1978, în forul de conducere al Comitetului Național Român din Exil, ca reprezentant în RFG, alături de Grigore Dumitrescu și C. Nagocevski.

Dintr-o altă scrisoare, datată 25.01. 1993, adresată de Costel Mareș lui Corneliu Coposu regăsim, printre altele, câteva date biografice despre autor. Astfel, aflăm că Mareș Constantin a făcut parte din tineretul PNL, înainte de 1947. Tatăl său a fost administrator vamal la Cernăuți, până în anul 1940 când Basarabia și nordul Bucovinei au fost anexate de către URSS. Totodată, aflăm că a fost coleg de suferință în iadul comunist cu Corneliu Coposu, în lagărele de muncă de la Capul Midia și Ghencea, între anii 1950-1952.

Constantin Mareș era supărat de clișeuul noilor „emanați” (după cum ei singuri se autointitulau) ai evenimentelor din decembrie 1989, care îi catalogau cu termenul de transfugi pe românii aflați în exil, afirmând că aceștia nu au rămas în țară să mănânce salam cu soia. Constantin Mareș subliniază că în meniul pușcăriilor comuniste nu a existat așa ceva (**scrisoarea din 1993 este postată pe siteul Fundației „Corneliu Coposu”, la secțiunea „Germania”**).

Referitor la scrisoarea lui Corneliu Coposu către Constantin Mareș, pe care o publicăm în articolul de față, subliniem, în primul rând, faptul că statul comunist nu respecta secretul corespondenței, deși în Constituția Republicii Populare Române din 1948, la art. 33 și în cea din 1959, la art. 88, se preciza că secretul și inviolabilitatea corespondenței erau ocrotite de lege.

După cum se poate observa, cei care încălcau acest drept fundamental al cetățeanului erau tocmai cei puși să-l ocrotească. Lupul era acum paznic la stâna de oi. Astfel, în organigrama aparatului central al Securității Statului comunist, de la mijlocul deceniului șase, între multiplele servicii cu indicativ alfabetic se regăsea Serviciul „F”. El avea ca atribuții controlul corespondenței și a coletelor poștale (**Vezi, pe larg, Liviu Țăranu, „Controlul corespondenței în anii 50”, în Dosarele istorie, nr. 11 (99)/ 2004, p. 52-54**).

În timpul regimului comunist era controlată întreaga corespondență internă și cea externă, în speci-

Corneliu Coposu acasă la Costel Mareș, după 1989

al, deoarece de la românii aflați în exil și știrile pe care le transmiteau se credea că vine pericolul pentru regiul impus cu forța în România de tancurile sovietice.

Din studiul documentelor existente la CNSAS am observat că serviciul de interceptare al corespondenței funcționa la perfecție și în anii 80. Corespondența lui Corneliu Coposu era interceptată, studiată, xeroxată (inclusive plicurile), se făcea un rezumat al respectivei scrisori, după care era repusă în circulație, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. De asemenea, era interceptată corespondența pe care o primea de la diferite persoane, în special cea primită din Occident.

Coletele poștale pe care le primea de la diverse persoane din străinătate (rudenii ale soției sau prieteni) erau inventariate și cântărite la gramaj (câtă cafea, obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte, medicamente, etc.).

Scrisoarea pe care Corneliu Coposu o trimite lui Costel Mareș are ca subiect relațiile lui Iuliu Maniu cu Mișcarea Legionară în perioada 1929-1947, după cum subliniază și autorul. Este vorba de un adevărat document istoric elaborat de către Corneliu Coposu, în calitatea sa de martor ocular al evenimentelor, dar și pe baza documentelor de arhivă studiate. De asemenea, amintește și ultimele apariții editoriale ale epocii.

În finalul scurtei noastre intervenții am dori să mai facem câteva precizări legate de mult comentatul testament al liderului Mișcării Legionare, Corneliu Zelea Codreanu, pe baza unor documente inedite descoperite tot în arhivele CNSAS, în fondul PNT.

Astfel, în document se arată că pe data de 13 aprilie 1937, Iuliu Maniu îi primește în audiență pe reprezentanții studenților legionari sau simpatizanți, de la toate centrele universitare, care au fost trimiși de Corneliu Zelea Codreanu, cu scopul de a fi sfătuiți

Corneliu Zelea Codreanu

Horia Sima

Iuliu Maniu

de liderul PNȚ în privința orientării politice a Mișcării Legionare. A doua zi, 14 aprilie 1937, Corneliu Zelea Codreanu le-ar fi transmis studenților testamentul său politic: „Când n-oi mai fi eu cu voi – le-a spus Codreanu - să ascultați de sfaturile acestui om (Iuliu Maniu – n.n.). Indiferent de ce vă deosebește ca ideologie, acest om este cel mai luminat și cel mai corect. Poate singurul corect.

Ar fi groaznic să rămâneți cadou în brațele unor oameni artificiali, apropiați de ideologia noastră, dar necinstiți sufletește, incorecți. Această hotărâre rămâne pentru voi cu putere de testament”.

Despre testament aflăm dintr-un apel adresat studențimii române de către Dr. Ciorogariu, fostul șef al delegației din 13 aprilie 1937, fost deputat de Bihor și Gorj, șef al organizației legionare din Oltenia și C. Dumitrescu Zăpadă, fostul aghiotant personal al Căpitanului.

Apelul publicat la scurt timp după asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu se încheie cu îndemnul ca studenții să-l urmeze pe Iuliu Maniu, ca adevărat lider al opoziției democratice din România și un adevărat reper de moralitate pentru generația tânără, care dorea să se implice în politică sau era deja implicată: „Îndreaptă-ți gândurile și sufletul spre acela ce n-a fost niciodată străin de aspirațiile tale și de destinul Țării” (**ACNSAS, Fond Documentar, dos. D 6.914, f. 73-74**).

Credem că și din acest document ne putem face o imagine despre rolul imens pe care l-a jucat Iuliu Maniu în viața politică românească, în special în perioadele de restriște ale firavei democrații interbelice.

În continuare, redăm scrisoare lui Corneliu Coposu, în care evidențiază adevăratele relații ale marelui om politic, Iuliu Maniu, cu Mișcarea Legionară, în urma unor articole apărute în Occident, probabil comandate de legionarii aflați în exil.

***

București, 15 Martie 1980

Dragă Costel Mareș,

Am primit ieri scrisoarea ce mi-ai trimis (la 21.I.1980), singura în ultimele zece luni. Mă bucur că ești sănătos și că te descurci mulțumitor. Îți urez, în continuare, multă multă sănătate, mult noroc și deplină mulțumire. Doamnei Liliana, aceleași bune urări, însoțite de omagiile mele.

Îmi ceri, cu scopul de a te documenta, relații autentice despre „legăturile politice dintre Maniu și Mișcarea Legionară”, existente între anii 1929-1947, - pentru a verifica obiectivitatea (sau lipsa de teme) a unor articole de ziar, apărute recent în străinătate. Nu am citit și nu am nici o informație, în legătură cu respectivele articole; consider că, dacă au conținutul pe care-l rezumi, sunt departe de realitate și de adevăr și că sunt scrise, probabil, pentru a servi o circumstanță pe care o ignorez, sau vre-un interes de moment, ori pentru a provoca o diversiune.

Încerc să-ți răspund la întrebare, redându-ți, pe scurt, adevărul istoric, în problema atât de comentată și controversată a acelor așa-zise „legături politice” din urmă cu 40 de ani și mai bine. Cred că după deceniile trecute, aspectul evenimentelor poate fi circumscris în mod obiectiv. Multe din cele de mai jos au fost, dealtfel, consemnate și atestate prin publicarea unor documente din Arhivele Statului și prin însumarea evenimentelor în unele publicații (cărți și articole de revistă) mai recente, apărute în țară, de care probabil că nu ai cunoștință (Z. Ornea, „Țărănismul”; A. Simion, „Regimul politic din România 1940-1941”; Al. Savu, „Sistemul partidelor politice din România 1919-1940”; E. și G. Sonea, „Viața economică și politică a României”; M. Fătu, „Sfârșit fără glorie; M. Fătu, „Alianțele politice ale P.C.R.”; A. Simion, „Prelimina-

riile insurecției din August 1944; C. Leu, „Romanul unei zile mari”; etc.), apoi revistele „Magazin istoric”, „Revista de istorie”, „Analele de istorie”, „Era Socialistă”, etc.)

Înainte de a intra în subiect, cred că nu este lipsit de interes să arăt că Maniu era adversarul „canibalismului politic” și împărtășea, cu convingere sinceră, ideea că toate doctrinele politice au dreptul să beneficieze de condiții nestrangulate de afirmare onestă, în fața opiniei publice (care rămâne suverană în opțiunile ei și care trebuie să fie singura instanță de arbitraj, în competiția democratică liberă a tuturor ideologiilor și metodelor de guvernare). Consecvent acestui principiu, Maniu, deși era considerat ca cel mai ireductibil dușman al compromisurilor, a căutat să stabilească cunoștință personală și chiar să întrețină relații personale cu toți adversarii politici, - fără ca aceste relații să împietzeze asupra proverbialei lui intransigențe politice. Așa se explică faptul că raporturile personale dintre Maniu și unicul său adversar de talie excepțională, Ionel Brătianu, au fost cordiale, iar raporturile cu Dinu Brătianu (pe care-l socotea un mare înțelept și merituos om politic), au fost prietenești. Maniu a avut relații civilizate și corecte cu exponenții unor idei potrivnice crezului său, ca Averescu, Vintilă Brătianu, Duca, Iorga, Cuza, Goga, Argetoianu, Stere, Iunian, Tătărescu, Bethlen, Codreanu, Fluieraș, Ghelelter, Antonescu, Ștefanov, Foriș, Constantinescu-Iași, Bodnăraș, - cu toate că a fost atăcat permanent și la rândul său a criticat sever și fără rezerve, politica acestora; deasemenia a întreținut relații considerate amicale cu Gheorghe Brătianu, Dr. Angelescu, Costinescu, Romniceanu, Danielopol, Iamandi, Titel Petrescu, Jumanca, Pătrășcanu, Retty, Gyarfás, Brandt, Roth, Mayer Ebner, dr. Filderman etc.

Socot că pentru a avea un punct de plecare, este necesar să fie redată succint profesiunea de credință a lui Maniu, repetată neconținut în cuvântările lui: „Am fost permanent călăuzit de trei mari principii, cărora le-am închinat, cu fermitate, toate străduințele zburcimatei mele vieți; patriotismul luminat, democrația desăvârșită și dreptatea socială pentru popor. Idealul constant al luptei mele a fost gloria României Mari, iar obiectivul tendințelor mele politice a fost ridicarea și fericirea națiunii române”. (Testamentul lui Maniu, din arhiva notariatului public din Brașov depus după asasinarea lui Madgearu, când probabil că își vedea existența primejduită de violență și anarhie, - include aceleași considerațiuni).

În viața politică extrem de diversificată a României post-belice (1920) necesitatea grupării regnicolare a curentelor ideologice, a determinat fuziunea Partidului Național Român din Transilvania, condus de Iuliu Maniu, - (partid care-și întemeia programul pe hotărârile istorice ale Adunării Naționale din 15 Mai 1848 (Blaj), - cu Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache (1926). Maniu a refuzat coaliția oferită de

Ionel Brătianu, considerând că puternicul Partid Liberal, deși încununat cu gloria întregirii naționale, era exponentul oligarhiei financiare. Cele două formații contopite în Partidul Național-Țărănesc (P.N.Ț.), erau partide progresiste de centru-stânga, cu tendințe radicale, reprezentând revendicările țărănești, integrate într-o ideologie de sine stătătoare, - dar în același timp și aspirațiile păturilor rurale mijlocii și a micii burghezii urbane. Partidul fuzionat urmărea reorganizarea vieții economice și social-politice, pe temeiul concepției de democrație țărănească ca singura care corespundea realităților românești ale vremii. Obiectivelor pre-stabilite erau: lupta pentru legalitate, împotriva exploatării (a trusturilor, cartelurilor, latifundiilor); programul adoptat prevedea proprietatea personală agrară plafonată, consolidarea prin legiferare adecvată a fermajului agricol elevat și a pluriculturilor, sprijinirea fermă a lotului de producției numit de utilitate publică (lotul familial), dirijismul economic, etatizarea rațională a unor industrii din sectorul producției furnizoare a statului (industria grea), erau democrația parlamentară de tip occidental, întronarea și respectarea strictă a legalității și asigurarea funcționării nealterate a mecanismului constituțional.

După acest preambul destinat să justifice premiza argumentării, să intrăm în subiect.

Partidul lui Codreanu s-a rupt din Liga Apărării Naționale Creștine (condusă de A.C. Cuza) în anul 1927, fiind întemeiat sub numele de „Legiunea Arhanghelului Mihail”. Ulterior a fost botezat „Garda de Fier” (1929), s-a numit „Totul pentru Țară” (1934), pentru a adopta, în cele din urmă (1940) titulatura de „Mișcarea Legionară”. (În rândurile care urmează, toate referirile la acest partid vor fi notate cu ML).

Între anii 1927-1940, Maniu a cunoscut, pur formal și în circumstanțe sociale sau politice întâmplătoare, dintre căpeteniile ML, pe bătrânul Codreanu (din parlamentul anului 1922), pe tânărul C.Z. Codreanu (1937), pe preotul Moța (1906), pe Ion Moța (1929), pe Vasile Marin de la cabinetul lui Ion Lugoșianu (1928), pe Generalul Cantacuzino-Grănicerul (1926), pe Clime și Cristian Tell (1929). A primit în audiență, la solicitarea lor, între anii 1929-1932 pe Stelescu, Dumitrescu-Zăpadă, Dumitrescu-Borșa, Gh. Ciorogaru, Gh. Șiancu, Horia Cosmovici și Ion Banea, care s-au prezentat fie pentru a-i prezenta omagii, fie pentru a căuta să explice anumite inadvertențe sesizate prin declarațiile lui Maniu, în legături politice, deschise sau discrete, nu au existat între PNT și ML sau ale aderenților ei. Ori de câte ori ML (cu succesele ei firme) sau membrii ei, au contravenit normelor sociale, politice ori juridice, Maniu și-a făcut cunoscut protestul, admonestarea sau blamul, fără nici o reticență.

Astfel, Maniu și-a manifestat reprehensiunea și indignarea, la uciderea Prefectului Manciu de la Iași

(1923); a condamnat lichidarea lui Vernescu (1927); a dezaprobat teroarea și actele de anarhie ale legionarilor, cu ocazia campaniei electorale din 1933; a criticat toate actele de vandalism, jaf, maltratări și profanări de cult comise de legionari, a dezavuzat public lașitatea lor și dovezile de obediență servilă față de Carol al II-lea, ca și compromisurile perfectate prin intermediul Camarilei cu fostul Rege (1938); a repudiat combinațiile de culise încropite pe parcurs de către unii dintre conducătorii ML, prin Nae Ionescu și Puiu Dumitrescu, precum și diversiunile antrenate de Argetoianu, la indicațiile lui Carol II (1937); a denunțat inadvertența ML, care (în 1938, luna Martie) nu a protestat împotriva desființării partidelor politice și (în Aprilie 1938) a refuzat să participe la frontul tuturor organizațiilor politice din țară, inițiat de Maniu, pentru a împiedeca drumul dictaturii lui Carol II. (La inițiativa lui Maniu a răspuns atunci prompt doar Dinu Brătianu și Jumanca, ceilalți șefi de partide, Goga, Cuza, Iunian, Averescu, Vaida, Iorga, Tătărescu, Filderman, Ghelerter, Rădăceanu, - eschivându-se de la colaborarea propusă sau refuzându-o net). Dealtfel, unii și acceptaseră demnități în guvernul-marionetă, prezidat de Patriarhul Cristea. („Uniunea Democratică”, formațiune care camufla Partidul Comunist, inițial a acceptat ideea, dar n-a semnat ultimatum-ul ce trebuia înaintat Regelui, - și inițiativa a rămas fără urmare). Tot Maniu a reprobato, cu asprime, incitățile la violențe și crime, făcute la așa-zisul „Congres Studențesc” de la Tg. Mureș (1936), în realitate un congres organizat de ML (cu concursul diversionist al lui Gh. Tătărescu), în decursul căruia au fost lansate incitații grave, care vizau frunțașii național-țărăniști (Mihalache, Madgearu, Călinescu, Petre Andrei, Titulescu); Maniu a dezavuzat declarațiile lui Codreanu (1937), privind intenția acestuia de a alătura România la politica fascistă și hitleristă, demonstrând absurditatea acestei tendințe; Maniu a înfierat prompt, de manieră aspră, asasinarea lui Stelescu (1936), asasinarea primului ministru Duca (1933), asasinarea primului ministru Călinescu (1939). Adversar ireductibil al violenței și crimei, Maniu a protestat, deasemenia, și împotriva asasinării, cu pretexte înscenate, a celor 14 frunțași legionari transferați de la Râmnicul-Sărat (1938), împotriva executării fără judecată a legionarilor, sub titlu de represiune, în București, în aproape toate județele țării și în lagărele de concentrare de la Vaslui, Râșnov, Miercurea Ciuc.

Pe Corneliu Z. Codreanu, Maniu l-a cunoscut în Noiembrie 1937, în preajma alegerilor generale, după ce (Maniu) a propus încheierea unui pact de „neagresiune electorală între partidele de opoziție”, pact care avea drept obiectiv temporar și limitat, răsturnarea guvernului personal al lui Carol II (prezidat de Tătărescu) și împiedecarea tendințelor dictatoriale etalate de Rege, precum și îndepărtarea Camarilei. În pactul respectiv se specifica în mod expres că fiecare

formațiune politică participantă își va păstra nealterate autonomia administrativă, programul propriu, ideologia (concepția politică) și metodele proprii, - acordul limitându-se la perioada alegerilor din perspectivă, în vederea cărora se preconiza eliminarea atacurilor reciproce dintre partidele semnatare și concentrarea luptei împotriva nesocotirii mecanismului constituțional. La acel „pact de neagresiune electorală”, propus de Maniu, au aderat: Partidul Național-Liberal (Gheorghe Brătianu), Partidul „Totul pentru Țară” (Codreanu-Cantacuzino-Grănicerul), apoi Partidul Național-Agrar (Argetoianu) și ulterior Partidul Social-Democrat (Jumanca), Partidul Evreiesc (dr. Filderman) și Partidul Țărănesc Maghiar (dr. Retti), Dinu Brătianu, președintele Partidului Național Liberal (vechi) - (care, teoretic, era la guvern, prin grupul Tătărescu, impus de Rege peste voia conducerii) și-a dat, în mod discret, acordul la pactul inițiat, la care însă nu a putut adera oficial, întrucât era îndreptat împotriva unui guvern extras din propriul său partid (dar pe care-l detesta). După alegeri, însă, (Dinu Brătianu) a avut atitudine hotărâtoare, pentru îndepărtarea guvernului Tătărescu, înfrânt în lupta electorală, deoarece consultat de factorii hotărâtori ai Comisiei Centrale Electorale, s-a opus categoric și la falsificarea rezultatelor și la interpretarea abuzivă a legii electorale.

În lupta lui împotriva dictaturii, Maniu a mai încercat, la apariția (din Martie 1938) a decretului regal de desființare a activității politice din România, să solidarizeze în front toate partidele, pentru apărarea instituțiilor democratice, dar nu a fost secundat de către partidele vizate (cu două excepții) iar ML, invitată să adere și ea la acel front (curier Z. Boilă), s-a derobat.

Datorită unor interpretări tendențioase sau a unor judecăți superficiale, i s-a reproșat lui Maniu prezența ca martor, în procesul de la Tribunalul Militar, intențat lui Codreanu (1938, în urma reclamației de ultraj, făcută de Iorga (pe atunci consilier regal). Maniu a folosit prilejul aceluia proces, pentru a denunța metodele polițiste întrebuițate de guvernul nereprezentativ, abuzurile administrative și încălcarea flagrantă a legilor, făcută de autorități în dauna liberei manifestări a activității partidelor politice, dezavuzând pretextele invocate în rechizitor și pledând pentru restabilirea instituțiilor și practicilor democratice, asigurate prin Constituție. A avut grijă să sublinieze contradicțiile care separă categoric partidul său de ML. (Cu același obiectiv, Maniu s-a prezentat ca martor al apărării și în procesele intentate pentru nerespectarea unor interdicții dictatoriale (când a fost citat), de către unii activiști din partidul comunist (Ex. Procesul Victor Dușă, la Tribunalul Militar Constanța).

Adaug un considerent ilustrativ, la epoca antamată, privind cauzele audienței de care s-a bucurat, într-un anumit moment din trecutul nostru politic ML

la o anumită categorie de public. Această audiență (devenită îngrijorătoare) este a se atribui, în primul rând, persecuției întreprinse uneori fără motive concrete, împotriva legionarilor. Aceste persecuții i-au ridicat în ochii mulțimii, dispuse să se solidarizeze cu victimele prigoanelor, chiar de manieră demonstrativă împotriva unui regim autoritar, lipsit de simpatii și chiar detestat. La acest argument psihologic trebuie adăugate criza economică și situația pauperă a maselor largi, eșecurile înregistrate de guvernările deceniilor inter-belice, demagogia care se înscăunase în contactele cu poporul de rând, degradarea vieții politice din țară, prin nesocotirea celor mai elementare libertăți personale și politice, abuzurile de tot felul, care produceau indignare și revoltă și în sfârșit, căutarea unor soluții noi, neexperimentate. Nu în mică măsură a contribuit la ascensiunea ML, utilizarea ei ca masă de manevră împotriva opoziției (Tătărescu, Urdăreanu) sau ca factor de diversivitate (Carol II, Gavrilă Marinescu, Moruzov), precum și încurajarea ei, justificată de anumite considerațiuni de moment (Vaida, Gurgu, Tătărescu). S-au înregistrat inexplicabile încurajări oficiale discrete, chiar și în timpul celor mai crunte persecuții. De notat că cei care au ridicat ML la rang de partid de guvernământ (complectându-și cabinetele cu fruntași legionari) au fost, primul Tătărescu și al doilea Gurgu.

După amputările teritoriale din anul 1940, care au antrenat și abdicarea lui Carol II, rezidurile ML, - care au supraviețuit decimărilor practicate de represiunile dictaturii regale asupra așa-ziselor „elite” legionare, - și-au manifestat zgomotos vocațiunea lor de a pune mâna pe putere, gonfându-și ponderea și contând pe sprijinul hitlerist, care își extindea hegemonia (și considerându-se exponenții fideli ai „ordinei noi”, fascisto-hitleriste). Cadrele vechi, legate de „spiritul Căpitanului”, în frunte cu bătrânul profesor Ion Zelea Codreanu, manifestau opoziție, împotriva veleităților lui Horia Sima (care revendica, după opinia lor, fără îndreptățire, șefia partidului decapitat) și susțineau (vechile cadre) că ML lipsită de cadre pregătite și de experiență politică și administrativă, populată recent cu elemente nepregătite și de joasă extracție, trebuie să se mențină în expectativă, până la realizarea unei granituri mai înzestrate și mai apte de conducere. Arivismul acoliților fanatici și turbulenți ai lui Sima, ajutat de epurări, a triumfat asupra frânelor energice încercate de partida „codrenistă” mai rezervată. În sprijinul ardoarei de putere și a dorinței lor de guvernare (și căpătuire) a intervenit și presiunea exercitată de forurile hitleriste, care supra-evaluând capacitatea politică a emulilor lor, socoteau că au interesul să-i promoveze ca elemente devotate, în sprijinul politice de expansiune și exploatare a Reich-ului. Pe de altă parte, a intervenit obligația lui Antonescu, încă

izolat de cadrele armatei din care fusese eliminat, de a-și încropi, la repezeală un guvern pro-hitlerist, sortit să funcționeze sub auspiciile ocupației și hegemoniei germane. În urma refuzului categoric, al partidelor politice serioase de a colabora la o guvernare lovită de acest handicap, Antonescu, care avea neascunse simpatii din trecut pentru ML, a crezut că poate umplea vidul din jurul lui, cu cei care mai avea la îndemână din ML.

Pe Horia Sima, Maniu l-a cunoscut incidental, în Septembrie 1940, cu ocazia unui parastas ridicat la Biserica Mihai Vodă din Capitală, pentru Generalul Moruzi (la care „comandantul Mișcării Legionare și vice-președintele Consiliului de Miniștri” de atunci, a ținut să fie de față). A fost singura dată când l-a văzut Maniu, fără însă să angajeze cu el (nici atunci și nici altă dată), vre-o conversație.

În toamna anului 1940, Maniu și-a manifestat dezacordul față de simbioza perfectată de Antonescu, cu fracțiunea arivistă a ML (Sept. 1940). A protestat împotriva interzicerii partidelor politice (Sept. 1940); a protestat împotriva proclamării „Statului Național-Legionar” (Oct. 1940) împotriva suprimării presei; împotriva suspendării garanțiilor constituționale și a restrângerii drepturilor cetățenești; împotriva incitațiilor la dezordine și violență; a cerut ferm restabilirea autorității puterilor constituite și a instituțiilor democratice, (Noiembrie 1940); a protestat împotriva ridicării și reținerii persoanelor, fără forme legale, de către foruri nelegalizate, Maniu a înaintat lui Antonescu un protest energic împotriva aderării guvernului, în numele țării neconsultate, la pactul tripartit (Noiembrie 1940); împotriva infiltrării germane în economia românească (Decembrie 1940). A condamnat în cei mai categorici termeni jafurile, maltratările și crimele comise de legionari și comisă contra muncitoarei Ocsko Tereza; Maniu a înfierat cu revoltă și indignare asasinarea bunului său prieten, secretarul general al Partidului Național-Țărănesc, Virgil Madgearu, și a savantului român Nicolae Iorga, apoi contra asasinării celor 64 de prizonieri politici de la Jilava, învinuiți (dar nejudecați) de a fi persecutați pe legionari, - precum și împotriva omorării funcționarilor polițieniști, reținuți la circumscripțiile și Prefectura de Poliție (4 Decembrie 1940). În mod demonstrativ, a participat, în fruntea unei numeroase delegații de partizani politici, la înmormântarea lui Madgearu și Iorga și a rostit un panegeric, plin de revoltă, împotriva crimelor comise; a cerut insistent (fără rezultat), lui Antonescu, în scris și prin delegat (Col. Stoika) să se desolidarizeze în public de toate crimele legionare și să ia parte ostentativ, la funeraliile victimelor. A înaintat (dec. 1940) lui Antonescu un memoriu în care i-a cerut să garanteze viața și liniștea cetățenilor, să pună capăt anarhiei și să pedepsească abuzurile și

crimele. Mai târziu (Maniu) s-a declarat de acord cu reprimarea rebeliunii de la 21-23 Ianuarie 1941 (Scrisoarea din Februarie 1941). (Cea mai mare parte din aceste scrisori, demersuri, memorii, proteste și telegrame, se păstrează în Arhivele Statului și demonstrează clar atitudinea lui Maniu, față de evenimentele enumerate).

Într-o scrisoare din 28 Octombrie 1940, Sima i-a cerut generalului Antonescu să ia măsuri împotriva PNT și Maniu, care stânenesc guvernarea, prin agitațiile și protestele lor, arătând că în România legionară nu există loc pentru partidele politice democratice.

În ziua de 28 Noiembrie 1940, la 4 ore după ridicarea de la domiciliu a profesorului Virgil Madgearu, Maniu (care fusese alarmat imediat de soția victimei) și care între-timp încercase prin toate mijloacele (telefoane, curieri) să sesizeze și să ceară ajutorul autorităților competente (Poliție, Siguranță, Jandarmerie, Ministerul de Interne), s-a hotărât (la sugestia colonelului Roșianu), să se adreseze, printr-un delegat direct lui Horia Sima și să-i ceară imediat lui intervenție. Ca urmare l-a însărcinat pe secretarul său (Corneliu Coposu) să se prezinte la Sima, să-i relateze cazul și să ceară măsuri urgente pentru descoperirea și eliberarea lui Madgearu. M-am prezentat la Palatul Cantacuzino (unde își avea sediul Sima) și după o severă percheziție corporală, operată de „garda Comandantului”, am fost primit de Horia Sima, care fusese avertizat telefonic, în prealabil, de sosirea unui trimis al lui Maniu. I-am adus la cunoștință că un grup de legionari, veniți cu o mașină al cărei număr fusese reținut (aparținerea Institutului Național al Cooperăției), l-au ridicat pe Madgearu și transportat în loc necunoscut și că Maniu cere insistent să ordone eliberarea lui. Sima a tăgăduit că ar avea cunoștință de abuz și a promis că va lua, fără amânare, măsurile cerute de Maniu. (Bineînțeles că n-au fost luate măsuri și Madgearu a fost asasinat, în aceeași zi, de legionari).

În timpul guvernării legionaro-antonesciene, mai mulți legionari de bună credință, care au detestat metodele și măsurile luate de Sima și acoliții lui, s-au desolidarizat de aceste metode și acte și s-au prezentat la Maniu, făcându-i cunoscută poziția lor și dorința de a-și revizui atitudinea. (Grupul Dumitrescu-Zăpadă în Noiembrie 1940, grupul Ing. Veșeleanu, Lambriu, Costea, Pădureanu, Comanicu în Ianuarie 1941. Un alt grup, în frunte cu Ing. Puiu Ion, intrase în PNT încă din Septembrie 1940).

La 23 August 1944, partidele democratice constituite în Blocul Național Democratic (BND), înființat la 20.VI. 1944, au realizat, împreună cu Regele și câțiva generali devotați cauzei, lovitura de stat, soldată cu desființarea dictaturii militare, retragerea României din războiul hitlerist și din „Axă” și restaurarea instituțiilor fundamentale democratice. În

cadrul alianței dintre factorii constituiți în BND s-a luat, încă din primele zile ale noului regim, hotărârea unanimă ca cele patru partide să primească în sânul lor, individual, după prealabilă verificare, pe acei români de bună credință, antrenati în formații sau grupări cu caracter fascist sau fascizant, -care își recunosc eroarea de orientare politică și se angajează sincer pe drumul deschis al ideologiilor democratice, - cu condiția expresă ca să nu se fi făcut vinovați de crime și abuzuri, în timpul dictaturilor prăbușite și în general în activitatea anterioară. Consecvențe cu această hotărâre, partidele politice care sprijineau noul regim democratic, au procedat (inclusiv Partidul Comunist), la trierea și verificarea individuală a celor care solicitau înscrierea și la primirea adeziunii celor cu trecut ireproșabil și cu tendință sinceră de reconsiderare. În acest context s-a înregistrat o scrisoare adresată lui Maniu (la 29 August 1944), de către un grup de foști legionari onești, în frunte cu Horațiu Comanicu, desolidarizați încă în urmă cu trei ani, de guvernarea samavolnică, abuzurile și crimele echipei guvernamentale a lui Horia Sima, - prin care se solicita aprobarea pentru înscrierea petiționarilor în PNT. (În motivarea cererii lor, numiții invocau sfatul care le-ar fi fost dat, cu un deceniu înainte, de Codreanu, ca atunci când el nu va mai fi și când vor ajunge la grea cumpănă, să se adreseze lui Maniu, ca celui mai clar văzător și mai cinstit patriot și fruntaș politic român, pentru a fi îndrumați pe drumul cel drept). Maniu a răspuns pozitiv acestei solicitări, fiind în principiu de acord cu primirea individuală în PNT a solicitanților fără reproș, care se încadrau în condițiile prestabilite prin hotărârea BND. (Un număr mare de solicitări de acest gen au fost adresate și Partidului Comunist, în urma unui apel lansat în același timp de către Ana Pauker și numeroși foști legionari s-au încadrat atunci în Partidul Comunist).

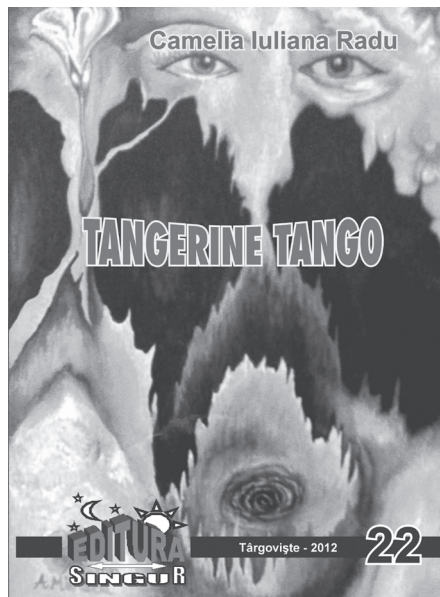
Problema unui acord politic (de orice natură) între PNT și ML, nu s-a pus niciodată. În cele două decenii (1927-1947) care au precedat desființarea PNT, între PNT și ML s-au înregistrat exclusiv două momente de discuții: cel dintâi în 1937, privind încheierea pactului electoral de neagresiune, inițiat de Maniu și realizat, cel de al doilea, privind inițiativa lui Maniu de a solidariza întreagă opoziția, împotriva dictaturii lui Carol II, în Martie 1938, care n-a putut fi realizat.

Niciodată nu s-a discutat, nu s-a tratat și nu s-a imaginat măcar posibilitatea unor acorduri, cu atât mai puțin a unei „fuziuni” sau „contopiri”, - de felul celeia despre care îmi scrii că ar constitui subiectul articolelor încriminate (a căror elucidare mi-o solicitați). Consider că ipoteza la care te referi este absurdă, pentru următoarele considerațiuni.

(textul integral pe www.caietesilvane.ro)

Cărțile României

■ Prezență semnificativă în antologiile poetice românești ale ultimilor ani, **Camelia Iuliana Radu** a debutat totuși în 2001 cu volumul

de proză scurtă, „Pasărea singuratică”, volum ce surprinde în 17 ipostaze singurătatea.

Tot despre singurătate (dar nu numai) este vorba și în recentul volum de versuri, „Tangerine tango”, apărut în cadrul proiectului „Întoarcerea fiului risipitor”. Pornind de la constatarea că poezia, „este doar un dragon răsucit pe trupul tău” („Argument” - cap. I, Tendințe) poeta are, „tendința” să-și ademenească cititorii, „în pajștea de foc a iluziei tale/ prinde-mă/ vorbește-mi/ visează-mă” și, datorită, credem, și faptului că este licențiată în psihologie cu master în științele educației, chiar reușește.

O, „regăsire de sine” a mai încercat **Camelia Iuliana Radu** și într-un volum de eseuri din 2008 purtând chiar acest titlu. Acum, în acest volum de versuri regăsirea sună într-adevăr poetic: „dacă nu auzeam cântecul albastru-vinețiu al iernii/ tânguind funebru în ferestre, nu mi-aș fi amintit” („Definiție”). Amintirile devin ipostaze ale vieții și ipostazele vieții devin ipostaze poetice. O adevărată ars poetică ne oferă **Camelia Iuliana Radu** în poezia, „Umerașe pentru haine”: „Pe bara șifonierului ipostazele

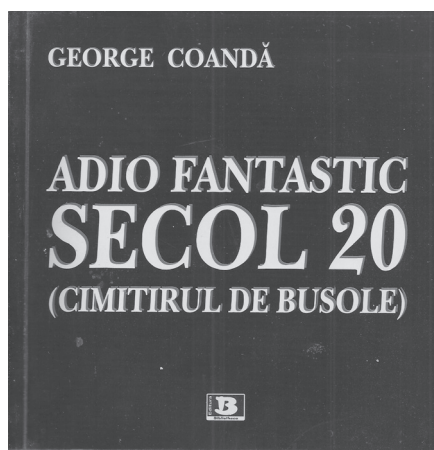
vieții stau agățate/ le alegem în fugă, încercăm să le potrivim/ nu vorbesc/ nu strigă/ nu cheamă”.

Alegerea ipostazelor, deși în fugă, este foarte importantă pentru poetă, impunându-și cu strictețe cenzura bunului simț: „Ți-a fost vredată rușine de ceea ce ai fi putut scrie pentru ca alți ochi să te citească și să te judece” („Glasul din ochi”) și, spune poeta în încheierea aceluiași poem, cât se poate de plastic: „uneori hârtia este atât de albă încât/ dacă desenezi un punct, vei naște un ochi/ suportându-i privirea”.

Vă îndemn, stimați cititori, să suportați privirea poetică a poetei **Camelia Iuliana Radu**, chiar dacă în acest volum și-o vrea... tendențioasă! Merită.

Lucian PERȚA

■ Ca și cum ar fi știut că asta așteptam de la dânsul, scriitorul și omul de cultură **George Coandă** ne-a oferit, în 2011, volumul de ver-

suri „Adio fantastic secol 20 (Cimitirul de busole)”, editat de Ed. Bibliotheca, la Târgoviște.

Așa cum spune chiar autorul, manuscrisul acestui volum a fost făcut „uitat” de Ed. Cartea Românească, unde l-a depus în 1981, el apărând acum dar completând un lung șir de apariții editoriale ce-i poartă numele. Atent observator al timpurilor și locurilor pe care le-a străbătut, **George Coandă** ne introduce într-o epocă liniștită și caldă în care zilele trec

mai lent, lăsând omului puțința de-a se impregna cu binele și răul anilor trecuți, cu parfumul unei „belle époque” strecurată subversiv printre amintiri voievodale.

Grefate pe o nostalgie personală ce se distinge ca o culoare de fond în mai toate poemele cărții, emoțiile autorului sunt transferate în preajma cititorului în formule versificate simplu, izbăvite de tropăiala unor metafore forțate sau sclipiciuri de factură modernă.

După citirea acestei cărți îmi vine să spun: *Doamne, ce frumos se scria pe vremuri!* Și chiar spun.

Dacă vrei să te oprești un moment din alergatul cotidian după valori nefolositoare spiritului, pune mâna pe o carte și-ți vei limpezi creierul. Eu procedez deseori așa și nu-mi pare rău. Am citit în unul din aceste momente „La ușa iubirii”, o carte de versuri a **Constanței Abălașa-Donosă** (Ed. Agnos, Sibiu, 2009).

Delicate ca și florile pe care le pictează, versurile acesteia pot fi asemuite cu stropii de rouă ai dimineților de primăvară. Dar autoarea nu mizează exclusiv pe suavitate, ci își dublează discursul prin accentuarea senzațiilor și sentimentelor, conferindu-le un statut existențialist. Regăsim în acest volum atât *problematică filosofică* cât și *incursiune în propria ființă*, aflată în căutarea sensului omului în raport cu Dumnezeu. Aici, orientarea personală se face după o busolă foarte precisă, unele din poeme purtând titlul de „Psalm”. Alte poeme par a fi schițe lirice după natură și nu e de mirare, dacă ne gândim că autoarea deține și o sumedenie de premii pentru pictură.

Spre marea bucurie a cititorilor săi, **Constanța Abălașei-Donosă** nu se lasă sedusă de circuitul literar actual, preferând să rătăcească pe aleile din grădina cuvintelor bune, a cuvintelor ce aduc liniște sufletului, nu contribuie la tulburarea lui.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Cercuri pe apă

Despre forum-iștii... anonimi sau „pseudonimi”

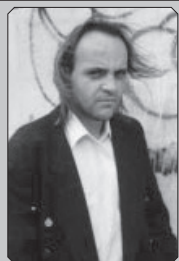
Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Vă mai aduceți aminte de „anonimele” din perioada comunistă? Câte or fi făcut rău, răvășind sau chiar distugând viețile unor oameni?! Mai toate, pentru că și atunci când se spunea că „anonimele nu sunt luate în seamă”, viermele îndolielii începea deja să roadă, iar plăcerea unui spectacol – ca să nu zic anchetă – pentru verificarea lor și luarea de „atitudine comunistă” nu puteau fi refuzate de firea unor oameni care și atunci, ca și acum, cred că puterea înseamnă forța de a face rău...

Ei bine, locul scrisorilor anonime dinainte de '89 a fost luat la o dimensiune... mondială de așa-zisele forum-uri pe internet. Și mă refer cu osebire la cele ce urmează unor articole de presă. Acum oricine poate să denigreze pe oricine, sub lașa acoperire a anonimului sau pseudonimelor. Măcar de nu i-ar spune „forum”..., cuvânt încărcat de noblețe prin ceea ce a însemnat el chiar de la începuturile sale și prin ceea ce înseamnă și astăzi în DEX – „adunare, întrunire de mare amploare și importantă”. În Roma antică, forumul era situat în jurul zonei centrale a orașului și aici aveau loc activi-

tăți de comerț, de afaceri, de administrarea justiției, de religie, ba chiar de prostituție – dar toate pe... față. La așa-zisele forum-uri de pe net, oameni care nu au măcar curajul să-și asume propria identitate își refulează complexele și își satisfac plăcerile spirituale... perverse, bălăcărind pe alții și nu de puține ori, sub același anonim, ridicându-se în slăvi pe ei sau pe cei pentru care au varii interese să-i „apere”. Păcat de deprecierea acestui cuvânt... Păcat de timpul pierdut de cei care insistă să-l devalorizeze, atât prin aportul lor la creșterea numărului de „mesaje pe forum”, cât și al celor care măresc numărul accesărilor, vizionărilor, sau cum le-o mai fi spunând.

Sau, cine știe, respectivii or fi având prea mult timp și nu știu, nu pot să-l umple cu altceva decât cu răutăți și cu venin ambalate într-un limbaj mai mult sau mai puțin doct și corect din punct de vedere gramatical, dar întotdeauna cu... etichetă falsă. Știu, dragi cititori, că nu vă numărați printre ei. Dumneavoastră nu v-ajunge timpul pentru cele bune, frumoase și de folos...

Apărarea

Ce vom face?

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Să luăm cele două puncte esențiale ale unei existențe - nașterea și moartea (pentru că s-au adoptat acești termeni improprii, îi voi folosi și eu, pentru o mai bună înțelegere). Între aceste repere se întinde viața. Această viață (asupra aspectelor multiple ale ei nu voi mai insista, am mai făcut-o și au făcut-o și alții) este doar rezultanta celor două puncte. Ce face un om într-o viață? Cu toții sunt în aceeași oală: își construiesc locuințe și muncesc pentru a mânca, deși în Biblie se spune că păsările cerului nu-și fac atâtea probleme pentru a viețui. I s-a cerut omului să le ia exemplul și - nimic de zis - l-a luat: a construit avioane, ceea ce descalifică ideea de zbor. Se mai spune să privească florile (crinii) câmpurilor pentru a învăța cum să se îmbrace. Dar crinii sunt albi!, vor striga vocile necruțătoare ale criticilor cărților mele. Nu ne putem îmbrăca în alb cu toții, unde ar mai fi „unitatea în diversitate și diversitatea în unitate”? vor striga filozofii. Unde? În diferențele dintre fiecare om, acolo! răspund copleșit deja de ocările celor ce

cred că ei știu mai bine ce rol au în Univers: nu să vă îmbrăcați în alb vi s-a recomandat, ci să nu acordați o importanță capitală acestui fapt, cum facem astăzi la toate paradele de modă.

Finalul nostru se apropie cu repeziciune și ca un colac de salvare, vă mai spun: până și a fi pasăre este greu, de aceea trebuie să învățați zborul corect. S-a așteptat de la noi perseverență în reclusiune și ne-am răzvrătit încă o dată, aliindu-ne cu dracul. Am crezut că putem deveni stăpâni pe acest neînsemnat colț de Univers și n-am reușit decât să ne transformăm în unelte ale răului. N-am înțeles dimensiunea corectă a cuvintelor, a propozițiilor și frazelor pe care le-am primit de la adevărații învățați. Gândiți-vă că „La început a fost Cuvântul” și apoi la cealaltă extraordinară fațetă: „La început a fost înțelepciunea” și apoi, dacă ați aflat ce vi se transmite astfel, contestați-mă. Dacă vă dă mâna să mă contestați, pentru că veți suferi o transformare ce vă poate arunca pe drumul **Eliberării**.

Un altfel de Noica și Cultura duhului

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Părintele Rafail Noica s-a născut în anul 1942. Tatăl lui a fost marele filosof român și om de cultură Constantin Noica, iar mama sa a fost englezoaică. Educația creștină primită în familie a fost minimă, după cum însuși mărturisește, rezumându-se în mare la participarea copilului Noica la slujbele de Înviere, deoarece tatăl său era preocupat de latura filosofică a vieții, de studiile și lucrările sale, iar mama sa era de confesiune anglicană. O grea încercare pentru familia Noica a fost impunerea domiciliului obligatoriu la Câmpulung Muscel. Pentru a-i putea oferi fiului ei o educație bună, la vârsta de 13 ani mama sa l-a luat cu ea în Anglia. Aici, Rafail Noica a cunoscut mai multe experiențe religioase – experiența anglicană, penticostali, congregaționiști, Armata Salvării ș.a. După intense căutări și experiențe spirituale care nu-i satisfac nevoile interioare, Rafail Noica se întoarce, în 1961, la Ortodoxie, convins fiind că „Biserica Ortodoxă nu este o Biserică între altele, ci este, pur și simplu, firea în care Dumnezeu l-a creat pe om. Esența Ortodoxiei este firea omului” (*Celălalt Noica*, Editura Anastasia, București, 1994, pag. 25). La îndemnul părintelui duhovnic Sofronie Saharov de la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Essex, tânărul își termină studiile, timp în care se hotărăște și asupra drumului de urmat în viață. „La puțină vreme după întoarcerea mea la Ortodoxie, mi-a venit și chemarea călugăriei, pe care am simțit-o fiind răspunsul la întrebările ce mi le puneam din copilărie și, cu timpul, am înțeles că moartea deține secretul vieții și văd acum că existența noastră aici, pe pământ, nu este decât al doilea stadiu al trecerii noastre dintre neființă întru ceea ce ne cheamă Dumnezeu, ființa lui Dumnezeu, adică veșnicia”.

În anul 1965 Rafail Noica devine monah la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Essex. „Călugăria este rugăciune; rugăciunea începe întâi cu mine, orișicare ai fi tu acel mine. Vezi neajunsurile tale și te rogi Domnului. Dar în acest «mine» se roagă toată lumea, căci acum poate vorbesc pentru tine (și tu ești un eu) și în durerile mele și în neliniștea mea și în căutările și frământările mele te exprimi și tu, mai ales dacă am conștiința că nu sunt un individ, adică un produs al diviziunii omenirii, pe care, dacă-l mai divizezi, moare. Nu sunt un individ, sunt o persoană, adică în durerile și căutările mele trăiesc pe fiecare om, trăiesc esențial fiecare fiu și fiică a lui Adam. Și trebuie ca rugăciunea să meargă mai departe, mai înflăcărată pentru aproapele, care ești tu, un necunoscut pentru mine (așa cum înțelegem noi exteriorul), deși nu ești necunoscut, pentru că în căutările mele, în năzuințele și nădejțile mele, în păcatele mele, dar și în

dorința către mântuire te cunosc pe tine, tu este acela, căci esențial suntem aceeași fire” (idem, pag. 88-89).

După 38 de ani de înstrăinare de țară, dar nu și de Dumnezeu, de care s-a apropiat tot mai mult prin rugăciune, prin studierea și înțelegerea sfintelor cărți, prin smerenie și prin întreaga sa viață, Părintele Rafail Noica se întoarce în țară în anul 1993, oprindu-se nu într-o mănăstire mare și renumită, ci la o tainică sihăstrie din Munții Apuseni. (A refuzat cu noblețea bunului simț, dar și cu hotărâre propunerea Patriarhiei Române de a fi episcop.) Aici trăiește și se roagă, se roagă și trăiește, coborând rar „în lume” și numai pentru a dăruii cuvânt- hrană sufletului credincioșilor.

„Cuvânt viu” ce „înnoiește și se înnoiește în om” dăruiește Părintele Rafail Noica tuturor celor ce vor să-l asculte, să-l primească și să-l înțeleagă prin cele două cărți tipărite.

Prima – pe care am amintit-o și din care am citat mai sus, *Celălalt Noica* (Editura Anastasia, București, 1994) – cuprinde mărturiile ale monahului despre descoperirea Ortodoxiei, „o mărturie de credință ortodoxă, înțeleasă ca pe însăși firea omului”, despre „păcatul înțeles ființial, nu etic”, despre moartea ce dă sens vieții, despre cele trei stagii ale vieții noastre – cel din „pântecele maicii noastre”, apoi cel din viața trăită pe pământ. „Și, precum pruncul, în pântecele maicii sale, nu știe nimic, ci lasă firea să facă ce știe ea cu el, așa și noi, în pântecele vieții acesteia, să ne încredințăm întru totul Domnului”, pentru a putea „să gustăm din viața cea veșnică, adică al treilea stadiu (...)”.

De-un sens adânc și-o frumusețe metaforică aparte mi s-au părut cuvintele despre... *cuvânt*: „Rugăciunea este cuvânt; cuvântul este energia prin care Dumnezeu a făcut lucrurile, cerurile și pământul. Cuvântul este taină mare și Părintele nostru Sofronie spunea că are rădăcini metafizice. În sens adânc cuvântul nu este doar informație, ci comuniune. Cum putem să repetăm aceeași liturghie (unii preoți zilnic) și să nu ne plictisim, cum ne acuză unii că este ca și cum am vedea aceeași piesă de teatru în fiecare zi? Fiindcă Liturghia e cuvânt viu, nu spectacol. Și cuvântul înnoiește și se înnoiește în om. Este cuvânt viu fiindcă este energie dumnezeiască. Chiar la nivelul omului există energia comuniunii. De exemplu, cum am mai amintit, în lucrul cel mai obișnuit al lumii noastre când doi îndrăgostiți își spun: «Te iubesc!» ar putea unul să răspundă: «Știu, că mi-ai mai spus-o de 20 de ori deja». Aceasta nu este infomație, este comuniune. Le place să audă cuvântul ăsta. Se înnoiesc prin el în prietenia, în apropierea lor. Rugăciunea este cuvântul de comuniune

la care trebuie să fim cu mare atenție. « Să luăm aminte – cum se spune la Liturghie – Înțelepciune!». Este un cuvânt pe care nu trebuie să-l pierdem. Când suntem în Biserică la slujbe, sau când citim rugăciunile de dimineață, de seară ori înainte sau după Împărtășanie, trebuie să fim atenți să nu devină o formalitate. Căci fiecare cuvânt e un mărgăritar de mult preț, cum pământul și cerul nu au” (op.cit., pag. 76-77).

Cea de-a doua carte – pe care o mai am încă pe noptieră și pe care v-o recomand cu toată inima – este *Cultura Duhului* (Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002), tipărită cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei, care, în cuvântul *Oameni cultivați* de la începutul cărții, ne deschide înțelegerea pentru titlul cărții: „Se spune despre un om bine format, care a acumulat o seamă de cunoștințe și deprinderi manerale, că este un om cult sau cultivat. Un om cultivat are mult bun simț și este o plăcere să stai de vorbă cu el. Puțină lume mai știe însă că termenul de *cult* și *cultivat* sau termenul de *cultură* derivă din noțiunea de *cult religios*. Preocupările culturale au luat naștere în legătură cu cultul religios, în cadrul frământărilor omului de a pune tot ce-i mai frumos în slujba lui Dumnezeu. Așa că om cult, în adevăratul sens al cuvântului, este omul cultivat din punct de vedere spiritual. Înțelegem de ce, în acest context, părintele Rafail Noica își intitulează această carte **Cultura Duhului**. Duhul Sfânt este Cel care-l îmbogățește sufletește pe om. Iar oamenii doritori de frumuseți divine au o cultură a Duhului” (pag.3).

În „Cuvânt înainte”, Ieromonahul Rafail Noica face distincție între „felurile prin care cuvântul se împărtășea: graiul viu și slova scrisă”, până odinioară. În graiul viu, „Gânduri vin, dispar. Se *ivesc*, se mai pierd; mintea este uneori mai ageră, alteori se mai *stinge*. Frazele nu întotdeauna decurg în secvență riguros logică, ci se înfiripează mai ales acea părtășie, acea comuniune, în care cuvântul se împărtășește de la inimă la inimă ca *energie* de viață (cf. Ioan 6, 63); în care cuvântul se *trăiește* adesea dincolo de conținutul lui strict informativ. În *cultură*, acesta este cu precădere domeniul poeziei, dar și în alte forme de literatură se mai regăsesc cel puțin *frânturi* ale acestor caracteristici ale cuvântului ca *energie*, ca împărtășire. Slova scrisă își are legile ei. Cuvântul aici trebuie să decurgă ca o secvență logică, începând de la introducerea temei, de la premise, ideea dezvoltându-se treptat până la fireasca ei încheiere. Se impun niște rigori gramaticale, de timp al verbelor, de persoană, și altele, în parte și pentru că lipsește posibilitatea expresivității prin gesturi, prin intonații”. Intelligent, sincer și subtil, adăugând „genurilor” culturii unul nou, impus de tehnologie, „genul magnetofonar”, Ieromonahul Rafail Noica recunoaște că și această carte, ca și prima, este rezultatul insistențelor de a accepta să se tipărească „cuvintele împărtășirii mele”, cuvintele de învățatură și trăire duhovnicească rostite cu diferite ocazii și

la diferite conferințe și înregistrate prin mijloacele tehnice moderne. „A lăsa acest *cuvânt* în soarta «magnetofonice» îmi pare uneori ca ceva apropiat de un «kamikazism» duhovnicesc. Și totuși... «Duhul unde voiește suflă, și glasul lui auzi, dar nu știi de unde vine, și unde merge» (Ioan 3, 8); iar în virtutea acestui fapt, adesea, mai «păcătoasă» este rigoarea scrisului decât libertatea graiului viu față de cerințele Duhului pe care nimic nu-L poate conține”. (pag. 7)

Chiar după primele pagini citite am înțeles pe deplin că această carte este, într-adevăr, grai viu – cuvânt viu – transmis nouă prin slova scrisă.

În cele 170 de pagini, Ieromonahul Rafail Noica ne împărtășește „Cuvântul lui Dumnezeu – Cultura Duhului” (pag. 8), ne vorbește „Despre duhovnicie” (pag. 41), „Despre pocăință” (pag. 63), „Despre frica lui Dumnezeu” (pag. 94), „Postul și iertarea, destin și vocație a omului în Ortodoxie” (pag. 101), „Despre om” (pag. 148), „Despre Sfânta Împărtășanie” (pag. 154), „în loc de prefață”, cartea încheindu-se cu o „Scrisoare către un Arhiepiscop”, în care îndeamnă la sfânta lucrare în vremea aceasta „a cernerii”: „(...) Îndrăznesc să spun acum că nevoie este ca mai ales noi, «fețele bisericești», să «deosebim vremea» (cf. Lc. 12, 54-57) în care ne aflăm istoric, spre a lucra împreună cu Dumnezeu în via Lui (...)” (pag. 168).

Cum această carte nu poate fi „povestită”, ci doar gândită și trăită, v-o recomandă încă o dată, convinsă fiind că veți zăbovi asupra ei și veți reveni iar și iar, pentru a-i pătrunde profunzimea rostirilor și pentru a vă bucura de frumusețea graiului. Și, desigur, a încerca să urmăm, pe cât ne stă în toate puterile, calea cuvintelor vii din învățatura ei.

Cum ne aflăm în pragul Postului Mare, vă supun spre reflectare câteva din cuvintele despre post și iertare:

„Postul. Ce este Postul? Postul, ca orice înfrânare de la cele ale lumii acesteia, de la cele ale vieții *biologice*, este parte dintr-o nevoie omenească prin care micșorăm puțin părtășia noastră cu materia, cu biologia. E o taină în om, unde, împuținându-se puterea acestei *biologii* grosolane, se poate da mai mult liber-frâu duhului să-și exprime ale sale. Dacă vreți, în expresia Sfântului Pavel, «trupul râvnește împotriva duhului și duhul râvnește împotriva trupului.» (...)

Această conștientizare poate să meargă foarte departe, până la acele nevoi precum le cântă Troparele pentru sfinți cuvioși, «nevoițe mai presus de fire». Dar deoamdată nevoie pe măsura puterii noastre firești (...).

Deci îmi vine să zic așa: A nu se înțelege că postul și iertarea sunt destin și vocație a omului în Ortodoxie. Postul este o nevoie, un mijloc ca toate nevoițele; iertarea este acea manifestare a iubirii; iar vocația omului este dragostea, care și este destinul omului, în măsura și în sensul în care, cum zice Apostolul, «Dumnezeu este dragoste». Și-această dragoste este legea vieții și legea veșniciei”. (pag. 121-123)

Ștefan Goanță – 80

Ștefan Goanță ar fi împlinit, în martie 2013, 80 de ani, iar romanul său de debut, „Altarul de nisip”, două decenii de la apariție.

„Autor a nouă volume de proză, teatru, eseu, prezent în reviste prestigioase din țară, Ștefan Goanță ilustrează posibilitatea unui scriitor «regional» – în sensul existenței sale statornice în aceleași locuri îndepărtate de mari centre ale consacrării – să se im-

pună ca un creator autentic. [...] s-a dovedit un interlocutor plin de vervă, de idei și de umor. Lipsit de complexe și de ranchiună pe confrății care îl ignoră, atunci când nu-i «împrumută» ideile, Ștefan Goanță face parte din stirpea scriitorilor discreți fără a fi «modești», talentați fără a se crede «genii» și harnici fără a fi «industrioși» (Vlad Sorianu, *Ateneu*, 11-12 nov.-dec. 2003). (I.P.)

Altarul de nisip - drama depersonalizării

Mariana POP

„Altarul de nisip”, primul roman publicat de Ștefan Goanță la Editura „Universalia” din Craiova, acoperă prin discursul său epic perioada stalinistă întâmplată în spațiul românesc. Fără a fi un roman istoric în înțelesul strict, întâmplarea este privită din interior, îndurată cu un zâmbet amar, uneori sardonnic, „în închisoarea comunistă de dincolo și de dincoace de gratii”. Dacă nu este un roman istoric, fiind totuși așa, nu este un roman autobiografic, putând fi unul biografic, raportarea făcând-o la oricare dintre cititorii care au trăit această nu chiar atât de îndepărtată perioadă.

Scriitura cursivă, temperamentală și în același timp bine temperată dezvoltă tabloul exhaustiv al unei epoci analizate prin urmărirea evoluției unui singur personaj – Tovionescu, un fel de prototip scos în serie. Dacă în primele capitole Tovionescu, deși fără biografie certă, are totuși câteva caracteristici – meticulozitate aberantă, o paradoxală perseverență în negarea oricărei idei (citește *ideal*) care nu se solubilizează total în materialitate, prin hiperexactitatea caligrafică (doar în ce privește forma literelor din cuvinte) -, în ultimele două părți ale romanului, Tovionescu se multiplică în progresie geometrică amenințând să copleșească: devine un soi de pecingine roșie care acoperă și îmbolnăvește socialul, răsturnând și dizolvând (în timp) scara valorilor umane. Dacă în primele capitole **nebunologul**, o pitorească și incitantă creație a autorului, este cel care încearcă o disecție a personajului, având el însuși o scară valorică după care îl plasează pe Tovionescu în „categoria zero” și **trăiește în matricea propriei creații nebunologice** fericirea de a fi „pipăit” o utopie, în capitolul 9, ca într-o oglindă, un alt psihiatru, lucid și distant, face anamneza unei victime a multiplicării lui Tovionescu: „N-am știut când s-a născut, nu prea am văzut când a crescut, da’ odată ne-am pomenit cu el că e ici, că e colo, că e dincolo, că e peste tot. Era așa de peste tot, că ai fi zis că sunt o sută, nu unul”. Puse în pagină ca un delir halucinator, spusele **pa-**

cientului rezumă cu deosebită claritate o realitate quasiprezentă: „Iar mâine, dacă mă pui să-ți spun iar povestea asta, ți-o spun, dar altfel. Altfel și tot așa. Că au fost o mie de feluri și toate la fel. Și domnul doftor aci de față zice că le tot schimb. Nu le schimb, oamenii lui Dumnezeu ce sunteți! Numai că nu le-am isprăvit pe toate. De-aia tot vin și vin aci pe capul omului”.

Dacă Tovionescu era cel investigat în primele capitole ale romanului „Altarul de nisip”, de Ștefan Goanță, când stalinismul abia dădea muguri pe la noi, în următoarele capitole, cel investigat devine omul de bun simț, care nu reușește să-și trăiască normalitatea personală în marea realitate tovionesciană, în care *omul de tip* nou este cel ce mănuieste tot mai îndemânat pânzele corăbiilor lui confecționate din drapele roșii. Întâmplări pline de umor din perioada sovromurilor, a colectivizării forțate, a lozincilor și aplauzelor prezentate în stil pamfletarist, cu îngăduință miloasă, împletesc o realitate care, privită în întregul ei, creează un tablou-frescă realizat în tușe groase. Rezultanta este un monstru roșu, fluid, mereu schimbător în forme, egal cu el însuși, conținând la început o dramă percepută, apoi, din ce în ce, subînțeleasă, asimilată prin acceptare. Este drama depersonalizării individuale care tinde să-și încastreze tot mai temeinic tentaculele în trupul unei societăți amenințate de mortificare, totul într-o atmosferă de ovații la iarbă verde, într-o veselie generală. „Sub sprânceana de pădure, tovarășii și tovarășele s-au strâns monolit în jurul lui... Tovionescu”.

Dacă literatura memorialistă a închisorilor, unde autorul a străbătut *spațiul concentraționar*, păstrându-și perspectiva lucidă asupra valorilor umane, relatează faptele așa cum s-au petrecut, înfiorându-ne prin dramatismul trăit, romanul „Altarul de nisip” al lui Ștefan Goanță este o ficțiune, una dintre primele având aceeași temă, folosind mijloacele literaturii de ficțiune.

Malaxorul de martie

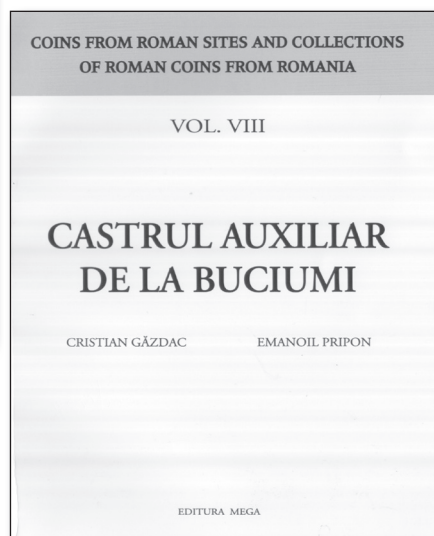
■ **Augustin Mocanu, *Frânturi de memorie. Materiale privind antropologia socială și cultura-***

lă, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2013. Din *Cuvântul înainte* al autorului: „Port în mine o lume unică, icoana vie, întregă și nealterată a satului meu de altădată. O am așa cum a crescut ea din experiența trăirilor mele nemijlocite, răsfrânte mereu în suflet prin simțiri, cuget și reprezentări ale minții și apoi înmănușiate laolaltă de tinerețea viguroasă a închipuirii nestrunite, dar nu zălude cum s-ar putea crede. (...) Această cărticică trebuie văzută ca o lărgire, completare și concretizare a imaginii din *Boju – 800 de ani*, lucrare din care, uneori, voi extrage și prelua o seamă de texte, făcând acolo trimiteri necesare. (...) E obligația noastră de a preciza că textele care alcătuiesc această cărticică constituie materiale diferite, structurate neuniform, redată prin modalități variate, transmise prin discursuri adaptate fiecărei forme, toate având, dintru început, destinația să slujească drept surse concrete pentru cercetările de antropologie socială și culturală referitoare la satul românesc din Câmpia Transilvaniei”. Îl felicităm pe neobositul și competentul etnolog Augustin Mocanu pentru această nouă carte, amintind

că domnia sa este un colaborator vechi al revistei *Caiete Silvane* și că i-au apărut o serie de cărți la editura *Caiete Silvane* a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

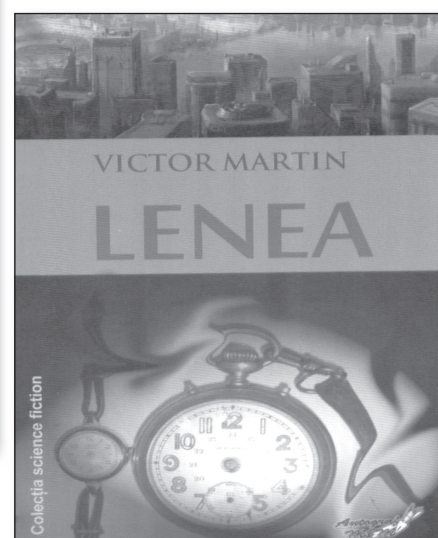
■ **Cristian Găzdac, Emanoil Pripion, *Castrul auxiliar de la Buciumi***, Ed. Mega, Cluj-Napoca,

2012. „Cartea de față prezintă descoperirile monetare dintr-un castru auxiliar din Dacia (106-108), mai precis, Dacia Porolissensis (119-275), situat în hotarul satului de azi Buciumi (județul Sălaj). (...) Din totalul de 477 de monede studiate în această carte, 462 piese provin din castrul auxiliar datorită cercetărilor arheologice. Alte 15 piese provin dintr-o colecție particulară locală, dar și acestea au fost descoperite pe teritoriul castrului. (...) Metoda utilizată de Cristian Găzdac, fondatorul seriei de monografii numismatice romane din România și principalul autor al volumelor deja publicate (acesta fiind al VIII-lea, *n.n.*), contribuie la stabilirea unei infrastructuri solide pentru o istorie economică a Daciei și, implicit, pentru o înțelegere mai corectă a acestei provincii. Fondarea acestei serii reprezintă un mare succes al numismaticii clujene și din România precum și o deschidere spre Europa prin utilizarea celor

mai avansate metode de cercetare în domeniul numismaticii” (prof. univ. dr. Nicolae Gudea). Acest volum a apărut sub auspiciile International Numismatic Council, Institutului de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca și Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău.

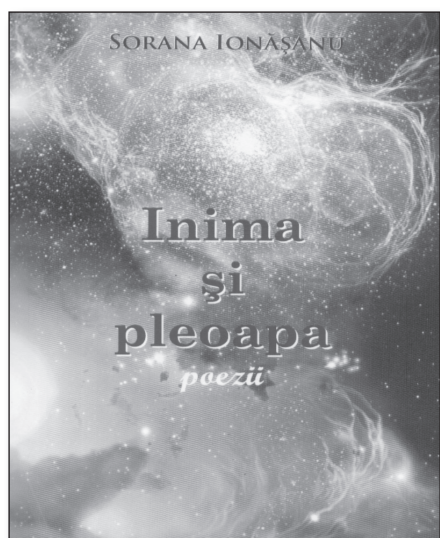
■ **Victor Martin, *Lenea***, Ed. Autograf MJN, Craiova, 2013. „În acest roman, scriitorul Victor Mar-

tin ne prezintă un alt Pământ, un Pământ unde o lege a inactivității stă să capteze toată atenția și să răstoarne scara de valori cunoscută pe Pământul știut de personajele principale, unde munca, până la urmă, a produs o societate de canibali, la propriu, nu vorbind metaforic. La multe de milioane de ani lumină distanță, pe un Pământ unde lenea se instaurează prin lege, iar cei ce muncesc sunt în ilegalitate și vânați de forțele de luptă împotriva celor ce muncesc, precum și pe planeta Lila, unde turismul e un mod de existență, viața se desfășoară mai mult în imaginație. Asociații și societăți de scriitori, puternic înarmate, își impun ideile prin forță. (...) Până la urmă, dacă nu o aventură a spiritului, ce altceva poate fi science-fiction-ul? Prin această aventură, autorul ne demonstrează că putem

lăsa lenea la o parte și mai putem citi încă o carte” (Jean Băileșteanu). Victor Martin este membru al Uniunii Scriitorilor. Este autor al multor cărți de poezie, proză, aforisme, eseuri și science fiction; câteva titluri din acest din urmă gen: *Timbrul* (2000), *Dispariții* (Craiova, 2000), *Can și Ideea* (2002), *Elogiul muncii de partid* (2004), *Partidul de export* (2008), *Monede de sticlă* (2010), *Mașina viitorului* (2011).

■ **Sorana Ionășanu, *Inima și pleoapa (poezii)***, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2012. „Iată,

autoarea acestui volum de versuri, Sorana Ionășanu, face parte din cea mai recentă generație de scriitori – pot spune, fără vreun risc de orice fel, că e de-acum o scriitoare, cu un discurs liric coagulat, cu o expresie ce-și definește de-acum identitatea într-un urcuș spre împlinirea deplină” (Constantin Cubleşan). Și câteva poeme din acest volum: „*clopote/ fumează/ visarea./ mă arde/ unicul sens/ al aceluiași nume./ din zborul meu rămâne/ aripa din spate/ plonjată pe cearceaful/ destrămării ființei./ aud chemarea/ sfârșitului./ azi/ bat clopotele/ tale*”; „*fără timbru/ cuvintele/ intră în nări./ mă dezbracă de trup/ ți mă ascund în vorbe./ haine închipuite/ îmi creează identități./ sunt rană/ îmi plec capul/ peste umbra ta./ mă închid în sicriul dimineții./ mă recunoști./ eu sunt jertfa/ cuielor din perete*”; „*s-a mistuit ultima călimară/ cu pudră de cati-*

fea/ clătînând/ cărămizile cu aripi la glezne./ căzut în apă/ m-am înălțat la zei/ prin vama copilului schilod./ beat de melancolie./ într-o explozie minunată/ poetul nepereche al umbrei mele/ a închis/ poezia în cavou/ în ziua în care/ luna a refuzat să coboare/ luceferi pe pământ”.

■ **Aurel Pop, *Taina căderilor***, Ed. Citadelă, Satu Mare, 2013. „*Taina căderilor este un profund tratat de teologie poetică ce învește uluitoarele ei simboluri de geneză și de așteptare îndelung răbdătoare din Vechiul Testament cu modernismul cavernos al vremurilor pe care le trăim. Este o carte a marilor sacrificii și încercări vs inteligența câștigată prin puterea de a înfrunța dificultatea. Este un moment atemporal încremenit în dezamăgire, piedici, vinovăție, sacrificii și un sentiment al unei neputințe cumplite, al unei neajutorări dublată de umilință*” (Muguraș Maria Petrescu). Și un poem din acest volum: „*Într-o dimineată răcoroasă/ am dat de cele sfinte/ și-o femeie ce abia ieșise din casă/ văzând-o mă cuprinse/ ceva ce trebuia de mult/ și totuși/ mi se aprinse/ dorința s-o ascult/ striga în gura mare/ n-ați mai văzut femeie/ sau n-aveți răbdare/ la cheie/ strângând din dinți/ mărșăluind printre cuvinte/ stăm cuminiți/ în fața celor sfinte*” (*Mărșăluind printre cuvinte*).

(D.H.)

■ Numărul din ianuarie 2013 (1/ 120), anul XI, al revistei piteștene ***Cafeneaua literară*** revine la veșmântul retro, adică cel dinaintea lunii iulie 2012. Asta îmi amintește de meteahna unui prieten din tinerețe care, din când în când, își îmbrăca hainele de mire, pentru a retrăi măcar un minut din emoția zilei când spusese de două ori DA, odată în fața ofițerului Stării Civile și încă odată în fața preotului. Suprafața coperta întâi este ocupată în proporție de circa 30-35 % cu o lucrare a pictorului Paul Mecet. Cealaltă parte îi este rezervată directorului revistei, binecunoscutul poet și eseist Virgil Diaconu, pentru a-și manifesta ne-

dumerirea, cel puțin, față de unele practici nedemocratice aplicate de onor conducerea Uniunii Scriitorilor din România. „Cine publică și cine nu publică în *România literară* și la *Polirom*? Cine participă și cine nu participă la programele USR?” sunt întrebările de la care pleacă autorul și, apoi, inițiază câteva sugestii. Ancheta C.I. vizând poezia postmodernă continuă cu opiniile Ștefaniei Mincu (*Nu se poate asigura calitatea poeziei doar prin așa-zisa „sincronizare”*. *Secretul poeziei continuă să rămână abisal*), ale lui Florentin Popescu (*Postmodernii noștri se agață cu disperare de... postmodernism*) și ale lui Daniel D. Marin („*Sincronizarea e un termen oarecare pentru mine*”). Prozatorul Marin Ioniță este omagiat de Liliana Rus la împlinirea unui număr de 30 de romane. Gheorghe Grigurcu rămâne asul de treflă al revistei, aducând acum în atenție eseul intitulat *Aventura unei ideologii gravitând în jurul celebrului „Manifest al Partidului Comunist”* redactat de Karl Marx și răstălmăcit de urmașii săi fideli. Eruditul universitar timișorean Adrian Dinu Rachieru abordează o altă „castană fierbinte” a culturii române, sub titlul „*Cabala antieminesciană, o ficțiune?*” Clubul „Cafeneaua literară” îl are ca invitat pe poetul Constantin Gligore. Rubrica „Lector” este oferită lui Radu Voinescu (*Alexandru Vlad – Ploile purificatoare*), lui Paul Aretzu (*Povestea lui Ionică cel deștept*), lui Lucian Gruia (*Gabriela Zăvălaș Anghel – Angoasă dulce-amară*), Mioarei Bahna (*Stampe de suflet – Remus Valeriu Giorgioni: pisarul și vântul; Iulian Moreanu: Cerbul însetat*) și Denisei Popescu (*Câteodată ucide lucruri frumoase...*). Ștefan Ion Ghilimescu semnează sub genericul Provincia care omoară și fatalitatea răului în romanele lui Tudor Teodorescu-Braniște, sensibile opinii în pagini de istorie literară. Ultima copertă-pagină este ilustrată de două excelente poeme semnate Virgil Diaconu. Cafeneaua literară – o foarte bine construită revistă de literatură, cu materiale de primă mână!

(V.T.)

Radu ȘERBAN – artist vizual

Născut la Cluj în 1960.

Educație:

2006 – Doctor în Arte Vizuale, Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca;
1999 – A absolvit Digital Media Studios, specializarea web designer, Toronto, Canada;
1987 – A absolvit Universitatea de Artă, Departamentul de Pictură, clasa prof. Marius Cilievici, București

Din 1990 este membru al U.A.P. România și cadru didactic la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca.

Expoziții personale în țară și străinătate (selecții):

2012 - „Efemeride”, Pictură, spațiul de artă M2, Cluj-Napoca;
2012 - „Reverberații”, Pictură, Desen, Obiect, Multimedia, Muzeul de Artă Comparată Sîngeorz-Băi;
2011 - „Memories. The final image”, print digital, Galeria „Mirionima”, Accademia di Belle Arti di Macerata, Italia;
2010 - „TransAparențe”, Pictură, Desen, Obiect, Multimedia, Muzeul de Artă din Cluj-Napoca;
2010 - „Amintiri despre gânduri”, Pictură/Multimedia, Galeria Horeb, Cluj-Napoca;
2009 - „Locuri, lucruri și chipuri închipuite”, Pictură, Galeria UAP, Sibiu;
2008 – „Cutia cu amintiri”, Grafică și Obiect, Galeria Apollo, București;
2007 – Pictură, Salonul Artiștilor Români de Pretutindeni, Festivalul Callatis;
2006 – „Urme”, Pictură, Obiect, Multimedia, Muzeul de Artă din Cluj-Napoca;
2006 - „Urme/Stări”, Pictură, Galeria „Frezia”, Dej;
2004 – „Objects from within II”, Pictură, Spoon Gallery, Toronto, Canada;
2002 - „Objects from within I”, Pictură, Teodora Art Gallery, Toronto, Canada;
1999 – „Paintings & Objects”. Teodora Art Gallery, Toronto, Canada;
1998 – „Drawings & Paintings II”, Teodora Art Gallery, Toronto, Canada;
1997 - „Drawings & Paintings I”, Teodora Art Gallery, Toronto, Canada;
1996 – „Desemne”, Galeria „Pantheon”, Universitatea de Artă și Design, Cluj;
1994 - Desen și Pictură, Accademia di Rmania, Roma, Italia;
1993 - Desen și Pictură, Galeria UAP, Cluj;
1991 – Pictură, Galeria „Căminul Artei”, București.

Expoziții de grup în țară și străinătate (selecții):

2012 – MOTION / EMOTION, AnnArt Gallery București și Galeria Hangar Cluj-Napoca;
2012 – Illusionary Stills, T Art Gallery, Toronto, Canada;
2012, 2011 – Expoziția națională „GRAFICA ROMÂNEASCĂ” București;
2011, 2009, 2007 – Bienala de pictură Arad;
2011 – Salonul național de artă contemporană, Râmnicu Vâlcea;
2010 – Expoziția „Ceața”, Muzeul de Artă din Zalău, Muzeul de Artă din Cluj-Napoca;
2009 - Salonul anual de artă al UAP Cluj – Muzeul de Artă Cluj-Napoca;
2009, 2008 - Expoziție de grup, JasonDeanArt Gallery, Londra,

Marea Britanie;
2008 - “Neo Real”, Expoziția profesorilor UAD, Muzeul de Artă din Cluj;
2007 - “Prezent”, Expoziția profesorilor UAD, Muzeul de Artă din Cluj;
2007 - “Natural/Artificial”, Casa Matei, UAD Cluj;
2006 – Salonul Național de Artă, Sala Parlamentului, București;
2005 - “ArtEast”, expoziția profesorilor UAD Cluj - Galeria UAP Cluj;
2002 - Târgul Internațional de Artă Toronto, Canada;
1999 - Expoziție de grup - Joseph D. Carrier Art Gallery, Columbus Center, Toronto, Canada;
1998 - Al XI-lea Salon Anual de Miniatură, Michael Gibson Gallery, London, Canada;
1998 - Bienala Internațională de Miniatură, Ville - Marie, Quebec, Canada;
1998 - Expoziție de grup, Handsel Gallery, Santa Fe, New Mexico, U.S.A.;
1997 - Expoziție de pictură românească, De Boog Gallery, IJsselstein, Olanda;
1996 - Trienala de Pictură, Sofia, Bulgaria;
1992 - Expoziția „Ecce Homo”, Galeria Orizont, București, România;
1991 - Expoziție de pictură românească, Zwolle, Olanda;
1991 - Expoziția concursului Galeriei Dominus, București, România;
1990 - Expoziția festivă “Mihai Eminescu”, Sălile Dalles București, România;
1989 - Expoziția Republicană a Tineretului, București, România;
1988 - Bienala Tineretului, Baia-Mare, România;
1987 - Expoziția Republicană a Tineretului, București, România.

Tabere de pictură:

2012 - Tabăra de pictură de la Baia-Mare;
2012 – Simpozionul de Arte Vizuale “Arta în Grădină”, Grădina Botanică Jibou;
2012, 2011, 2010 - Tabăra de pictură de la Sovata;
2011 - Tabăra de pictură de la Arcuș, Mureș;
2009, 2008 - Tabăra de Pictură de la Sighișoara, ediția a doua;
2008 - Tabăra de pictură de la Târgu Mureș;
2006 - Tabăra de pictură de la Râmnicu-Vâlcea;
1991 - Tabăra de Pictură de la Nicula;
1985 - Tabăra studențească de documentare și creație din Mangalia;
1985 - Tabăra studențească de creație de la Gurghiu, Mureș;
1984 - Tabăra studențească de pictură și desen din Călărași.

Lucrări de artă în colecții de stat și private din România, Austria, Elveția, Germania, Japonia, Canada și S.U.A.

Premii:

2012 – Nominalizat la premiul pentru Pictură, Bienala “Lascăr Vorel”, Piatra-Neamț
1993 - Premiul pentru Tineret al U.A.P. din România;
1993 - Premiul BRCE, București;
1992 - Premiul pentru Tineret al U.A.P. (premiu colectiv);
1992 - Premiul S.I.B.C.O. acordat cu ocazia concursului de pictură tânără al galeriei “Dominus”, București;
1985 - Premiul pentru Pictură al U.A.P. - Tabăra studențească de Pictură Gurghiu-Mureș.

Adresa:

Str. Albac nr. 19, ap. 23, Cluj-Napoca

Contact:

E-mail: contact@raduserban.ro

Website: www.raduserban.ro

